

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

FATMA ALICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
PROF. DR. OSMAN AKANDERE

KONYA – 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma ALICI
	Numarası	15302031023
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

24.10.6/2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Fatma ALICI

Fatma ALICI

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma ALICI
	Numarası	15302031023
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin Adı	İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi başlıklı bu çalışma 24/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Osman AKANDERE	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin SERÇE	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Sabahattin ÇİFTÇİ	

ÖN SÖZ

Günümüz toplumunda kaybolmaya yüz tutmuş, anlamını yitirmiş ancak benliğimizin, varoluşumuzun temeli olan değerlerin tekrardan anlamını kazanması amacıyla atılmış önemli kavramlardan biri olan değerler eğitimi, kültürümüzün de yaşatılması için kıymetli hususlardan biridir.

Bu bağlamda yarının büyükleri olan çocuklarımız için aile ile başlayan okul çağıyla devam eden bu süreçte önce toplum olarak atılımlarda bulunurken; okullarımız başta olmak üzere Türkçe ders kitapları yardımı ile değerlerin aktarılması incelenmiş, var olan duruma yönelik önerilerin sunulması amaçlanmıştır.

Çalışmamda büyük emeği olan, verdiği güven ve yol göstericiliği ile bir baba gibi arkamda duran kıymetli hocam Sayın Seyit EMİROĞLU'na teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tez danışmanım Prof.Dr.Osman AKANDERE'ye, desteğiyle yüreklendiren Doç.Dr. Sabahattin ÇİFTÇİ'ye teşekkür ederim.

Bir ömür yanımda olan, bir an bile çıktığım yolda tereddüt etmeden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Ayşe ALICI ve babam Tahir ALICI'ya teşekkür ederim. Tezim süresince güzel ve zorlu her anımı paylaştığım biricik arkadaşım Nurbanu SOYLU'ya teşekkür ederim.

Üniversite hayatına başladığım ilk günden beri her daim desteğini, sabrını ve sevgisini esirgemeyen sevgili eşim Emir YEGANEH'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Fatma ALICI YEGANEH

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma ALICI
	Numarası	15302031023
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin Adı	İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler eğitimi açısından incelemek, bu değerlerin nasıl ve ne oranda örneklendirildiğini tespit etmektir. Araştırmanın evrenini incelenen Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Verilerin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkçe kitabında yer alan okuma metinleri içerik analizi yöntemi ile deşifre edilmiştir.

MEB tarafından basılan 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Dikey Yayıncılık'ın okutulan Türkçe ders kitabındaki tüm metinler incelenmiştir. Çalışmada tespit edilen değerler, Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimi açısından belirlediği değerler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Türkçe ders kitabı 7 tema, 36 metinden oluşmaktadır. Tüm metinler ele alındığında sevgi değeri en çok saptanan değer olmuştur. Empati ile bağımsız ve özgür düşünebilme değerlerine ise hiç rastlanmamıştır. Elde edilen bulgular ve iletilmek istenen değerler sonuç bölümünde sunulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, incelenen metinlerde değerlerin orantılı bir şekilde dağılımının bulunmadığı, ancak temaların içeriğindeki metinlerle alakalı olduğu ve değer aktarımına uygun metinler olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Değer, Değerler Eğitimi, Türkçe Ders Kitabı.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma ALICI
	Numarası	15302031023
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Osman AKANDERE
	Tezin İngilizce Adı	Analysis Of 2nd Grade Turkish Textbook Of Primary School In Term Of Values Education

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the texts in the grade 2 Turkish textbook in terms of values education and to determine how and to what extent these values were exemplified. The population of study consists of the Turkish textbook examined. The study was conducted by using qualitative research method. Document analysis method was used in data collection. The reading texts included in the Turkish textbook have been deciphered by the means of the content analysis method.

In the textbooks of 2017-2018 academic year published by the MEB (Ministry of National Education), all the texts of Dikey Publishing House in Turkish Textbook have been examined. The values found in the study were evaluated within the framework of the values specified in terms of values education by the Ministry of National Education. The Turkish textbook consists of 7 themes and 36 texts. When considering all texts, the value of love has been the most found one. The values of Empathy and also independent and free thinking have never been found. The results obtained and the values required to be conveyed have been presented in the conclusion part. According to the results of the study, it was found that at there is no proportional distribution of values in the texts examined, but the themes were the texts appropriate for value transfer.

Keywords: Value, Values Education, Turkish Textbook.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar.....	5

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Günümüzde Eğitimin Önemi ve İşlevi	6
2.2. Değerler	8
2.4. Değerler Eğitimi	12
2.4.1. Değerler Eğitimi ve Millî Eğitim Çalışmaları	14
2.4.2. Değerlerin Sınıflanması	17
2.4.3. Değerler Eğitimi Yaklaşımları.....	19
2.4.3.1. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program).....	20
2.4.3.2. Değerlerin Doğrudan Öğretimi: Telkin Etme Yaklaşımı/ Aşılacak	20

2.4.3.3. Değer Açıklama	23
2.4.3.4. Değer Analizi Yaklaşımı	25
2.4.3.5. Ahlâki Muhakeme.....	26
2.4.3.6. Bütüncül Yaklaşım (Adil Topluluk Okulları).....	29
2.4.3.7. Eylem ve Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı	29
2.5. Değerler Eğitimi Etkileyen Faktörler	30
2.5.1. Değer ve Birey İlişkisi	30
2.5.2. Değer ve Aile İlişkisi	30
2.5.3. Değer ve Okul İlişkisi	32
2.5.4. Değerler ve Toplum İlişkisi	35
2.6. Değerler, Türkçe Eğitimi ve Ders Kitapları.....	37
2.7. Çalışmaya Konu Olan Değerlerin Tanımları	41
2.8. Konuyla İlgili Araştırmalar.....	46

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	50
3.2. Evren.....	51
3.2.2. Örneklem	51
3.2.3. Verilerin Analizi	51

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Tema 1: Biz ve Değerlerimiz.....	53
4.2. Tema 2: Dünya ve Çevre	62
4.3. Tema 3: Milli Kültürümüz.....	71
4.4. Tema 4: Milli Mücadele ve Atatürk	80

4.5. Tema 5: Vatandaşlık Bilinci	84
4.6. Tema 6: Sağlık Spor ve Oyun.....	90
4.7. Tema 7: Bilim ve Teknoloji.....	96

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....	107
---------------	-----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Spranger' in Değer Sınıflama Tablosu	18
Tablo 2.2. Rokeach'ın Değer Sınıflama Tablosu.....	19
Tablo 4.2. “Dünya ve Çevre” Başlıklı 2. Temada Yer Alan Değerler.....	71
Tablo 4.3. “Milli Kültürümüz” Başlıklı 3. Temada Yer Alan Değerler	79
Tablo 4.4. “Milli Mücadele ve Atatürk” Başlıklı 4. Temada Yer Alan Değerler	83
Tablo 4.5. “Vatandaşlık Bilinci” Başlıklı 5. Temada Yer Alan Değerler.....	90
Tablo 4.6. “Sağlık Spor ve Oyun” Başlıklı 6. Temada Yer Alan Değerler	95
Tablo 4.7. “Bilim ve Teknoloji” Başlıklı 7. Temada Yer Alan Değerler	99

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Değerler eğitimi son zamanlarda önemi artarak devam eden bir konu olmuştur. Eğitim sürecine örtük veya açık bir şekilde dâhil edilmektedir. Değerler eğitiminin önem kazanmasında muhakkak birçok değişimin etkisi vardır. Değişen ve gelişen dünyada yaşanan teknolojik ilerlemeler, farklı kültürlere sahip insanların birbirleriyle iletişimini daha kolay hale getirmiştir. İletişim kolaylığı, kültürel etkileşimi de beraberinde getirir. Gerçekleşen bu etkileşimin olumsuz yönleri, değerlerimizden yoksun bir neslin yetişme tedirginliğini topluma yaşatmaktadır. Diğer taraftan, değerler öğretilebilir ve öğrenilebilir olgulardır. Hatta kültürel etkileşimle de değişebilir özelliktedir. Bu nedenle değerler farklı toplumlarda farklı şekiller alır ve farklı değerlendirilir. Toplumdaki bireyler hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiğini yakın çevresinden, okuldan, başka bir deyişle etkileşimde bulunduğu insanlardan öğrenir. Dolayısıyla değerler, eğitimle kazandırılabilir özelliktedir. Locke'a göre, insanın doğuştan getirdiği hiçbir bilgisi yoktur. İnsanı biçimlendiren yaşadığı ortamdır ve insanı geliştirmenin yolu da yaşadığı ortamı geliştirmekten geçmektedir (Aktaran: Başaran, 2013: 15). Davranışlarımıza, hayatımıza, insanlar ve toplumlar arası ilişkilerimize yön veren değerlerin elle tutulur bir varlığı yoktur. Sadece davranışlarda görünür. Yardımseverlik, adalet gibi değerler, yardımsever ve adil insanlarda görülebilmektedir.

Okullarımızda verilen eğitimler ve yapılan sınavlar öğrencilerin bilişsel yönünü geliştirmeye yöneliktir. Ancak yapılan çalışmalar, 2005 yılında hazırlanan yeni eğitim programları ve 2017'de yenilenen müfredat, bireyleri bilişsel açıdan geliştirmenin yanı sıra duyuşsal açıdan da geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sınav sistemi yönünden bir değişiklik olmasa da ders müfredatı yönünden değerler eğitimi lehine gelişmeler olmaktadır.

Kant'a göre eğitim, çocuğun saplantı ve dogmalardan arınmış, özgür iradesini geliştirmek ve ona ahlâksal davranışları kazandırmaktır (Aktaran: Başaran, 2013: 16). Bu durum da değerler eğitiminin konusudur. Fakat değerleri sadece okullarda vereceğiz diye bir kural yoktur; bütün toplum ve kurumlar değerlerin öğretilmesi yönünden birer okuldur. Dolayısıyla toplumu oluşturan bireyler de hem öğrenen hem de öğreten durumundadır.

Değerler eğitimi, Türkçe eğitim programında da örtük olarak yerini almıştır. 2005 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı etkinlik örnekleriyle değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirileceği konusu okullara ve eğitimcilere bilgilendirilmeler yapılarak öğretilmektedir. 2017 yılında ise değerler eğitiminin tüm eğitim öğretim sürecinin bir parçası olarak bütün derslerde veya kurum içinde verilmesi gerektiği yönünde değişiklik yapılmıştır. Dil yoluyla kültür aktarımının yoğun bir şekilde yapıldığı, dil bilgisi ve edebi metinlerin kullanıldığı Türkçe dersleri değer aktarımında önemli bir yere sahiptir. Ders esnasında kullanılan metinler ve materyaller, genel bilgilerin yanında, öğrenciye kültürel anlamda zevk, davranış ve estetik değerler kazandırmayı amaçlar.

Türkiye'deki eğitim sisteminin temel unsuru olan dilin ve Türkçe dersi altında sistematik olarak ana dil becerilerinin kullanılması resmi olarak Milli Eğitim Temel Kanununda ifade edilmiştir: “Millî Eğitim Temel Kanununa bakıldığında Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin bütün değerlerini benimseyen, geliştiren; aile ve vatan sevgisi olan ve her zaman onları yücelten; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak görev ve sorumluluklarının farkında olup davranışlarına yansıtan insanların yetiştirilmesi amaçları arasındadır. Türk Eğitim Sistemi'nin bu ana gayesine ulaşmasında Türkçe dersi değerler eğitimi verilmesi kapsamında önemlidir” (Doğan ve Gülüşen, 2011: 77).

Türkçe dersinde ders öğretmenlerinin en fazla ders kitaplarına başvurduğu düşünülmektedir. Bu şekilde düşünülmesinde ise, MEB tarafından kaynak kitap kullanımının yasaklanması, öğrencilerin sosyo-

ekonomik durumlarının her bölgede aynı olmaması, MEB tarafından yapılan sınavlarda ders kitaplarına yönelik sorular çıkması vb. etkenler vardır. Dil ve kültürün öğretilmesinde ders kitaplarının ayrı bir yeri vardır. Bunun için ders kitaplarında yer alan sözcük ve sözcük grupları varlığı çok önemlidir. Kültürümüzde asırlar içerisinde oluşmuş değerlerin öğretilmesinde elbette yine kültür mirasımızdan yararlanmak gerekir (Altun, 2004: 90).

Bu çalışmayla, Türkçe dersi öğretim programından hareketle bireye kazandırılacak değerler ve yeni müfredata göre hazırlanan 2. sınıf Türkçe ders kitabında değerleri yansıtan metinlerin durumu hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür.

1.1. Problem Durumu

Değerlerin tanınması ve kazandırılması ilk önce ailede başlar, daha sonra okul, çevre, aile etkileşimiyle devam eder. Okullarda bilişsel kazanımlar kadar davranışsal kazanımların olması da herkes tarafından kabul edilen bir gerçek olmuştur. Eğitim programlarında değişimler yaşanınca, farklı kavramlarla karşılaşmak da kaçınılmaz olmuştur. Değerler eğitimi de 2005 yılından itibaren eğitim programlarında yerini alan kavramlardan biridir. 2017’de yenilenen müfredatta da değerler eğitimine verilen önem görülmektedir. Değer ve yetkinlikleri bilgi, yetenek ve davranışlarına yansıtmış bireylerin yetiştirilmesi eğitim sistemimizin temel amacıdır. Öğretim programlarıyla bilgi ve beceriler kazandırılırken, değerlerimiz bu bilgi ve beceriler arasında bütünlüğü sağlayan bağlantı işlevindedir. Eğitim ve öğretim programlarıyla değer kazandırma eğitimi işlenmektedir (TDÖP, 2018: 4). Milli Eğitim Bakanlığının programlarda değerler eğitimine yer vermesi bu konuya verilen önemi açıkça göstermektedir.

Türkçe eğitimi yapılırken kullanılan metinler ve edebî ürünler değerler eğitimi kazandırırken kullanılacak birer vasıta olabilir. Bu

yönden Türkçe dersi zengin bir kaynak deposudur. Bir dile ait sözcük ve sözcük gruplarını öğretirken kullanılan araç gereçler önemlidir. Bunun için ders kitaplarında yer alan metinler, etkinlikler, değerlendirme soruları, hazırlık çalışmaları, sözcükler ve sözcük gruplarını öğretmeye yönelik değişik yöntemler kullanılır. Söz varlığının zenginleşmesinde, birinci sırada ders kitapları yer almaktadır. Derste kullanılan kitaplardaki söz varlığı, sözcük öğretimi açısından önemli gereçlerdir. Bu yüzden değerler öğretiminin okullarda ders kitaplarında fazla yer bulması gerekmektedir. Türkçe dersi, öğrencilere her türden metnin öğretildiği bir derstir. Roman, hikâye, şiir, deneme, makale, sohbet, röportaj vb. türleri öğrenciler ancak Türkçe dersinde öğrenir. Bu bağlamda Türkçe metinleri içerisinde değer kavramlarına yer vermek oldukça mümkündür. Buna göre araştırmanın problem cümlesi 2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılmaya başlanan, 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan değerler nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkçe dersinin amacı bireye iyi okuma, yazma, konuşma, dinleme becerisi kazandırmanın yanında, değerlerini öğrenen, araştıran, değerlere göre hareket eden bireyler yetiştirmektir. Bu da kitaplar aracılığıyla, kitaplarda yer alan metinler aracılığıyla, sözlü veya sözsüz edebiyat ürünleriyle ve öğretmenin yardımıyla gerçekleşir. Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği değerlere bakıldığında ve ders kitaplarındaki metinlerin incelenmesi sonucu çok sayıda değer Türkçe dersinde aktarılabilceği görülmektedir.

Türkçe dersi içinde kullanılabilecek materyaller değerleri en güzel bir şekilde yansıtabilecek türdendir. Tüm edebi türler değerleri içinde barındırması açısından çok değerli kaynaklardır. Geçmişten günümüze nesilden nesile aktararak gelen değerlerin eğitimindeki faydasının oldukça fazla olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmanın 2. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerler eğitimi araştırıyor olması hem kültür aktarımında önemli bir yere sahip olan değerlerin öğretilmesinde hem de kültürümüze

sahip çıkmak adına değerlerimizin benimsetilmesi ve yaşatılmasında önemli bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2. sınıf Türkçe dersi kitabında bulunan metinlerde değerlere ilişkin kavramların varlığını tespit etmektir. Bu amaçla, değerlerin 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki görünümü tespit edilmiş ve kitapta yer alan değerlerle ilgili metinlerin değerler eğitimiyle bağlantısı ortaya konulmuştur. Böylece değerler eğitiminde kullanılacak metin türleri belirlenerek bu alanda çalışacak olanlara kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmada 2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılan Dikey Yayıncılığın MEB için hazırladığı Türkçe 2. sınıf ders kitabındaki metinler kullanılmıştır.

1.5. Tanımlar

Eğitim, genel manada insanların davranışını değiştirme sürecidir (Demirel, 2005:4). İnsanların ortaya koyduğu davranışlarda kendisinin yaşamı aracılığıyla ve bilerek, arzulayarak değişme sağlama sürecidir (Öncül, 2000:136). Bireyin kendi yaşantısıyla ve kültürlenme vasıtasıyla istenilen davranışları oluşturma sürecidir (Oğuzkan, 1981: 57). Yani eğitim, bütün insanlarda sosyal hayata uygun davranış değişikliği oluşturmaktır (Kavcar, 82: 1).

Değer, bir şeyin arzulanabilir veya tam tersi arzulanamaz olduğu durumdur (Güngör, 1998: 27). Değer, kıymet, somut bir şekilde algılanmayan eder, gelişen şartlara göre değişkenlik gösterebilen bir kavramdır. (Erdem, 2003: 56).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Günümüzde Eğitimin Önemi ve İşlevi

Eğitim, insanı tabiattan ayırarak kültürel bir varlık haline getirir, varoluşun ihtimalleri ve olanaklarıyla tanıştırır. Toplum da eğitim aracılığıyla, kendisine destek olan değerleri, geçmişten alıp işler ve geleceğe taşır (Taşdelen, 2003: 152). Birey, toplum içinde kendi gerçekliğini kavrayabilen ve farklılığını yine kendinden alabilen insan olarak tanımlanır. İnsanın yaratılış itibarıyla diğer insanlardan farklı olduğu bir yana, kendini her yönden biçimlendirdiği de bir gerçektir.

Toplumun kişiye koyduğu sınırlar bireyin atacağı her adımı etkiler. Birey olabilmek topluma kendi koyduğu kuralları kabul ettirmek değil; toplum kurallarını anlayıp, kavrayıp; onlara yeni şeyler ekleyebilme sürecinde etkin olabilmektedir. Topluma bir şeyler dayatmakla istenilen sonuca ulaşamayacağı belirtilmektedir. Eğitimin işlevsel yanlarından biri bireyin bu durumu kendisinin görmesini sağlamaktır (Koç, 2007: 4).

Eğitim, toplumlar tarafından oluşan ve gelişen bir üründür. Toplumlar her ne kadar eğitimi oluşturuyorlarsa da eğitim sayesinde toplulukların yaşayışı yeniden biçimlenir. Buna bağlı olarak eğitimle diğer kurumlar da biçim alır yani eğitim hem bireyin her türlü ihtiyacını karşılar hem de toplumun gelişimine fayda sağlayan kurumların da amaçlarını oluşturmasında ve gerçekleştirilmesinde görevler üstlenir. Eğitime göre amaç, ulaşılmak istenen sonuçlardır, işlev ise amaçlara göre her unsurun görevini ve kendine has etkinlikleri anlatır (Beydoğan, 2016: 103). Eğitimin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için toplumda yer alan bireylerin etkileşimlerinin de sağlıklı olması gerekir. Farklı kültürlerden gelen bireylerin değer yargıları da farklı olunca anlaşmak, iletişim kurmak, kabullenmek zor olabilir. Ancak eğitim kurumlarında yapılan çalışmalarla, birbirlerine saygılı, hoşgörülü, anlayışlı bireyler yetiştirilebilir. Bilime,

teknolojiye, yeniliklere, gelişmelere açık bireylerin olması farklılıkları kabul etmede önemli paya sahiptir. O nedenle de yenilikler ve gelişmeler takip edilip bireyler bu konuda da bilgilendirilmelidir.

İnsanlar; davranışlarıyla, duygularıyla, düşünceleriyle, değerleri ve inançlarıyla kendine özgü bir kişiliktir. Çevre ve toplum ise bilgi edindiğimiz, tecrübe kazandığımız, kabul gördüğümüz ve kabul ettiğimiz bir ortamdır. Eğitim bir haktır. İnsanın eğitim hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kapsamında. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde bu hak şöyle yer almaktadır: İlk ve temel eğitim dönemlerinde eğitim parasız olur ve bundan yararlanmak herkesin hakkıdır. Meslekî ve teknik öğretimden de herkes yararlanabilmelidir. İlköğretim zorunludur. Yükseköğretim ise, bireylerin yetenek ve isteklerine göre, herkese aynı olacak eşitlikle açık olmalıdır (Aybay, 2006: 20).

Çocuk Hakları Bildirgesi'nin yirmi yedinci maddesinde de bu durum şöyle açıklanmaktadır: Parasız ve zorunlu eğitim görme ilköğretim düzeyindeki her çocuğun hakkıdır. Çocuğun kendini geliştirmesi, kültürünü arttırması, yeteneklerini, yaşantısal ve toplumsal duygusunu geliştirmesi ve topluma yararlı bir birey olması için çocuğa eşitlik dikkate alınarak bir eğitim ortamı sağlanmalıdır. Eğitimde, eğitilen bireylere yol gösterecek yöntem, çocuk için faydalı olanların gözetilmesiyle mümkündür (UNİCEF, 2004: 12).

Eğitim hakkı, Anayasa'dan başka, İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da bulunur. Zorunlu eğitim 12 yıla çıkarıldıktan sonra devletin eğitim verme görevi lise bitene kadar devam etmektedir. Eğitim bireyler ve dolayısıyla toplumlar için çok önemlidir. İnsanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için yaşamak zorundadır. Yaşamak için de bazı bilgi ve yeteneklere sahip olmalıdır. Bunların kazanılması eğitimle sağlanır. Toplumun kalkındırarak nesiller eğitim sayesinde mümkündür.

Bir toplumun, diğer milletlerle uyum ve huzur içinde yaşaması uluslararası bazı ortak değerlerin aynı şekilde algılanabilmesiyle mümkün olacaktır. Bu tür evrensel kabuller önce birey tarafından doğru şekilde algılanmalı ya da bireyin doğru şekilde algılaması sağlanmalıdır. Bu şekilde önce bireyin düşüncesine, sonra buna bağlı olarak ortaya çıkacak olan toplumun düşüncesine yön verilmiş olur. Bireye mutlak bir “iyi”nin varlığı benimsetilmeye çalışılırsa bu toplumun da ortak kabulü olacaktır (Bulut, 2011: 15). Yeni dönemde bireyin kendini geliştirmesi, eğitimde beceri seviyesini yükseltmesi ve bireysel yeteneklerini kullanması öne çıkacaktır. Bireyin analitik düşünmesi, bilgiye odaklanması, sentez yapabilmesi, sorunları kendi yaratıcılığıyla çözmesi ve iletişimde etkili olması şeklindeki becerilerinin oluşması beklentiler arasındadır. Bilgi yoğunluğu içerisinde tümünü bilmekten ziyade kendisi için önemli olan bilgileri seçip bunlara nasıl ulaşacağını bilen, kısacası öğrenmeyi öğrenebilen bireylere gereksinim vardır (Numanoğlu, 1999: 333).

2.2. Değerler

Değer, bir şeyin önemini belirlemeyi sağlayan, ancak duyu organlarıyla algılanamayan ölçü, bir şeyin karşılığı, bir olgunun toplumsal, ruhi, ahlakî veya güzellik bakımından içerdiği üstün veya faydalı nitelik (TDK, 1998: 538) olarak tanımlanan değer kavramı tüm alanlarda kullanılır. Sosyoloji, psikoloji, tarih, felsefe, dinî bilimler vb. birçok alanda değerlere rastlanır. Çünkü konusu insan olan bir bilimde değerlerden söz etmemek olmaz. İnsanlar bir araya gelip toplumu oluşturuyorsa, aynı ortamda yaşayan bireylerin huzur ve devamlılığı için de bazı değerlere sahip olması gerekir. Değerlerin birleştirici, bütünleştirici, devamlılığı sağlayıcı etkisi vardır. Değerleri yaşatmak ve yaşantısal hale getirmek, bu özelliklerini yerine getirmesinde yardımcı olacaktır.

İnsanın kendine göre yaşantısını, çalışmalarını, ideallerini belirlemesi, belirlediği amaç ve ideallerine yön vermesi ve onlara uygun

hareket etmesi değerlerle olur. Bireyin kendine ait i dnyasının derin ve kapsamlı bir kişiliğe dñüşmesi, dayandığı, destek aldığı, etkilendiği değerlerle ölçülebilir. Yani denilebilir ki, insanı insan yapan değerleridir (Kızıler ve Canikli, 2016: 9).

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, yaşamında nelere öncelik vermesi gerektiği konusunda yol göstericidir. Bireye nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedeflerine bakıldığı zaman, vatanseverlik, temizlik, adalet, sağlıklı olmaya özen, yaratıcılık, girişimcilik gibi birçok değerden söz edilebilir. Bu nedenle eğitim kurumları bireylere yaşam konusunda bunun gibi değerler sayesinde bir rehber olur (Akbaş, 2008: 10).

Değerler, bir insanın farklı durumlarda gösterdiği devam eden davranışlarına şekil veren temel inançlardır. Değerlerin kaynağı toplumun geleneklerini ve göreneklerini oluşturur. Zamanla meydana gelen değişimler, bireylerin değerler hakkındaki tutum ve algılarında da değişikliklere yol açar (Oğuzkan, 1981: 45).

Değerler toplumun sosyal kontrol sistemine kaynaklık eder. Toplumu oluşturan bireyler arasında yakınlığı sağlar. Aynı ortamda veya toplumda yaşayan insanların merkeze aldıkları veya almak istedikleri değerler hakkında konuşmaları, bilgi alışverişi yapmaları ve ortak bir fikir ortaya atmaları gerekir. Aynı toplumda yaşayıp ayrı değerleri savunan bireyler veya nesiller arasında farklılıktan kaynaklanan çatışmalar oluşabilir. Çatışmaları çözmenin yolu yine evrensel değerler olan “barışmak ve uzlaşmak” tan geçer. Kişilerarası ilişkilerin düzenlenmesi, karar verilmesi, seçim, değerleme süreçlerinde de değerler ölçüt olur (Aydın ve Gürler, 2014: 3-4). Bu yönden düşünüldüğünde de değerler, yön gösteren, sorunlar oluştuğunda veya değer çatışması yaşandığında çözüm üreten, bireylerin huzurlu ve rahat bir toplumda yaşamasını amaçlayan, bireyleri doğru ve iyi olana güdüleyen, bireysel ve toplumsal huzuru öncelik olarak alan bir rol üstlenir.

Değerlerin toplumsal denetim aracı gibi görülmesinde ise toplumsal kuralların temelini oluşturmaları sebebi yatar. Toplumsal kurallar ve toplumsal değerler kültürden kültüre ve toplumdan topluma değişiklik gösterebilir. Bazı toplumlarda rekabet önemli bir değerken, başka bir toplumda dayanışma ve işbirliği önemli hale gelebilir (Haralambos, 1987'den akt., Ulusoy ve Arslan, 2016: 3). Değerler, toplumun ulaşmayı arzuladığı hedef ve güzel davranışlarıdır. Değerler, bir topluluğun varlığı, beraber ve bir olması, yönetilmesi ve devamlılığı için, toplumda yer alan bireylerin neredeyse tamamının kabul ettiği ana esaslardır. Bireyler tarafından doğruluğu tasdiklenmiş kaideler olarak benimsenen değerler, toplumdaki ulaşılmak istenen davranış kalıplarının belirlenmesini sağlar. Toplum yaşamına ilham olan değerler diğer taraftan yaşamın anlamı olmaktadır (Ulusoy ve Arslan, 2016: 5).

Sonuç olarak değerlerin bu kadar vurgulanması, değerlere verilen önemi değil, değerlere olan ihtiyacı gösterir. Bir konudan çokça bahsediliyorsa o konunun eksikliği var demektir (Kızıler ve Canikli, 2016: 23).

Değerlerin temel özelliklerine bakıldığında dikkati çeken önemli noktalar şunlardır (Schwart, 1992'den akt., Güven, 2014: 19):

-Değer bir kavram ya da inançtır.

-Değerler, arzu edilen sonuç, durum ya da davranışlarla ilişkilidir.

-Değerler, özel durumları aşar.

-Özellikle bireylerin olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını belirlemede değerler yol göstericidir.

Silah (2005'ten akt. Güven, 2014: 19-20) ise değerlerin genel özelliklerini şöyle sıralar:

-Değer, tercihtir.

-Değerler, inançtır.

- Değerler, kalıcıdır.
- Değerler ve coşku iç içedir.
- Değerler soyutlaştırılabilir.
- Değerler, ciddiye alınır.
- Değerler paylaşılır.

İnsan toplum içinde yaşayan sosyal bir varlık olduğu için yalnız ve ıssız bir yerde tek başına yaşayamaz. İnsanın ve içinde yaşadığı toplumun davranışlarına değerleri yön verir. Kişinin dini inanç ve ibadetleri, ahlâki yapısı, kültürel anlayışı onun sosyal hayattaki değerlerine yön veren temel ölçütlerdir (Kızıler ve Canikli, 2016: 36). Bu bağlamda değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Kızıler ve Canikli, 2016: 16-17):

- Değerler insan var olduğundan bu yana vardır.
- Bireyin zihninde bulunan ve davranışlarına yön veren ilkelerdir.
- Bireylerce veya toplumlarca kabul edilen birleştirici yapılardır.
- İyilik için olduğuna ve ihtiyaçları karşıladığına inanılan kıstaslardır. Duygu ve heyecanlarla ilişkili hükümlerdir.
- Normu kapsar. Normların değerlerden ayrıldığı husus, normların değerlere göre genel ve soyut bir özellik barındırmasıdır.
- İnsana yön verir.
- Kültürlere göre oluşması ve aktarılması farklıdır.
- Toplumların alışkanlıklarına göre biçimlenir.
- Toplumsal yaşama yön verir.
- Temeli küçük yaşlarda aile içinde atılır.
- Karşılıklı olarak değerler insanı; insan da değerleri yaşatır.
- Toplumun kültürüne etki eder.

Değerlerin toplumsal hayatın birliği, bütünlüğü ve gücüne katkısı, göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Toplumun, ortak değerler çevresinde bir araya gelmesi gücünü artırır. Değerlerine sahip çıkan toplumlar uzun ömürlü olur. Bireylerin ve toplumun kimliğini değerler oluşturur. Değerler bireylerin ve toplumun kimliğidir. Bunun için değerleri bireylerin içselleştirmesi, toplumun geleceğe güvenle bakması için mutlaka gereklidir. Değerleri ile hareket eden bireyler sayesinde sağlıklı toplum yapıları meydana gelir (Kızıler ve Canikli, 2016: 18). Toplum içinde beğenilen hasletlerin yaygınlaştırılması, olumsuz fiillerin olumluya dönüştürülmesinin esasında değerler eğitimi yatmaktadır (Ulusoy ve Arslan, 2016: 5).

2.4. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi sağlıklı kararlar verebilen, pozitif duygulara sahip ve sağlıklı davranışlar sergileyen kişilerin topluma kazandırılması amacıyla ihtiyaç duyulan bir eğitimidir. Değerler eğitimindeki amaç, bireyin doğuştan gelen özelliklerin ortaya çıkarılması ve kişiliğinin geliştirilmesidir. Ayrıca insanın en iyiye, ideale varmasına destek olmak, kötü ahlâktan fert ve toplumun korunması ve kurtarılmasıdır (Kızıler ve Canikli, 2016: 21).

Eğer iyi bir dünya oluşmasını herkes için hedefliyorsak eğitim, özünde olumlu değerleri içermelidir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde değerler eğitimi; değerlerin geliştirilmesi süreci açısından öğretim için açık bir girişim veya çocukların, gençlerin olumlu değerleri keşfetmesi, geliştirmesi ve kendi niteliklerine uygun ilerleme kaydetmeleri amacıyla gerçekleştirilen çabalardır (UNESCO, 2010: 1).

Değer eğitimi, öğrencilerin davranışlarını düzeltmekte tek çözüm olarak görülmemelidir. Sistemli olarak yapılan bir değer eğitimi öğrencilerin davranış geliştirmelerinde önemlidir. Gerçek ve bireysel olan öğrenme etkili olabilir (Belet ve Deveci, 2008: 25).

Değerler eğitimi soyut kavramlardan oluşur ve bu eğitim yapılırken kullanılan yöntem ve stratejiler, bilişsel süreçteki eğitimlerde kullanılanlardan farklıdır. Çünkü değerler eğitimi duyuşsal alana yöneliktir. Bilişsel süreçte bilgi, değişik tekniklerle öğretilir. Değer eğitiminde ise yalnızca bilginin, becerinin öğretilmesi yeterli olmaz. Bilgi ve becerinin yanı sıra değerlerin kabul edilmesi yaşıntı ve düşüncelerle özdeşleşmesi ve davranış haline getirilmesi gereklidir. Değerler eğitimi faaliyet esasına göre uygulanırsa, belirtilen değerin benimsenmesi kolaylaşır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016: 380). Bu sebeple, belirlenen değerler bireylere benimsetilirken, okul aracılığıyla öğretmenin rol model olmasının yanı sıra, değişik yöntem ve teknikler kullanılabilir. Değişik değerler eğitimi yaklaşımlarından faydalanılabilir.

Okulda bu çalışmayı yapacak olanlar öğretmenler olduğuna göre, onlara büyük sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler en başta değer eğitimi konusunda model olmalıdır. Eşitlik ve adil olmanın önemini anlatan bir öğretmen, öğrenciler arasında ayırım yaparsa bu değeri öğrencilere benimsetmek de etkili olamayacaktır. Öğretmenlerin bu gibi durumlarda rol model olmaları gerekmektedir. Bunun gibi birçok değer hayat tarzı haline gelirse öğrenciler üzerinde etkisi daha çok olacaktır.

Kirschenbaum'a göre değerler eğitimi, değerlerin geliştirilmesine yardım eder. Bireyin güven içinde yaşamasını kolaylaştırır. Değer eğitiminin içeriğinde kendine ve diğerlerine yardım etme eğilimi bulunmaktadır. Değer eğitimindeki birinci hedef, gençlerin ve bütün bireylerin hayatını daha karakterli devam ettirmesi ve sürdürdüğü yaşamından mutlu ve memnun olmasını sağlamak, ikinci hedefi ise toplumun iyiliğini sağlamak ve toplumdaki insanlar ve toplumda yaşayan tüm canlılar için şefkat ve iyilik istemektir. Toplum içinde beğenilen hasletlerin yaygınlaştırılması, olumsuz fiillerin olumluya dönüştürülmesinin esasında değerler eğitimi yatmaktadır (Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 59).

2.4.1. Değerler Eğitimi ve Millî Eğitim Çalışmaları

Türkiye’de değerler eğitimi adı altında çalışmalar yaklaşık on beş yıllık bir maziye sahiptir. 2003 yılından itibaren MEB değerler ve eğitimi okul müfredatının bir parçası haline getirmek için program bazlı çalışmalar yapmış, 2010 yılından itibaren ise okullarda sınıf içi ve sınıf dışında değerler ve eğitimi ile ilgili geniş katılımlı çalışmaların yapılması için gayretler yoğunlaştırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul’ da Mayıs 2010 tarihinde “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı” düzenleyerek alanında uzman öğretim üyelerini bir araya getirmiştir. Gerçekleşen bu konferans MEB’in yayımladığı genelgeye ilişkin yapılacak çalışmalarını destekler nitelik taşımaktadır.

2010-2011 eğitim-öğretim yılında değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar ağırlık kazanmıştır. MEB’e bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanan “İlk Ders” temalı genelgeye değerler eğitimine verilen önem gösterilmektedir.

MEB, değerler olgusunun geliştirilmesi esaslı kültürel varlıklarımızı, 2003 senesinden başlayarak öğretim programları içine dahil etmeye başlamıştır. Uygulanan programların esas öğelerini değerlerimizle zenginleştirmiştir. Dolayısıyla öğrencilerimizin bir taraftan değerlerimizi yaşantısal hale getirmelerini sağlayarak toplumsal dayanışmaya katkı sağlamakta diğer taraftan da bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına yardımcı olarak artan risk ve tehditlere karşı bireyleri ve toplumu korunmayı amaçlamaktadır (MEB, 2010).

18. Milli Eğitim Şurası’nda Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi başlığında verilen kararlar şu şekildedir:

-“Değerler ve Eğitimi Projesi” hazırlanmalı ve uygulamaya geçilmelidir.

-Öğretim programları, ulusal ve evrensel değerlerle birlikte düşünülerek dikkati çekecek yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

-Toplumun oluşması için benzer tercihlere sahip kişilerin bir araya gelmesi gerektiği vurgulanarak öncelikle değer eğitimi bilinci öğretmenlere kazandırılmalıdır.

-Değerler eğitimi içeren dersler öğretmen yetiştiren tüm programlara konulmalı ve görevdeki öğretmenlerin değer eğitimine hizmet içi eğitim programları kapsamına alınmalıdır.

-Değer çeşitliliğinin iyi bir kazanım olduğunu bireylere anlatmak için ve ortak değerlerin vurgu yapılması için gereken düzenlemeler yapılmalıdır.

-Eğitim öğretimin tüm kademelerinde değerler eğitimi dikkate alan program ve materyal geliştirilmelidir.

-Okul öncesinden başlayarak eğitim-öğretimin tüm aşamalarında, derslerin ve okul kültürünün dâhilinde değerler eğitimine ağırlık kazandırılmalı ve bu hususta toplumu oluşturan tüm bireyler ve kurumlarla iş birliğine gidilmeli, yazılı ve görsel medyanın kullanılması için gereken planlar hazırlanmalıdır.

-Değerler eğitimi bakımında örnek davranışları sergileyen öğrenciler ödüllendirilmelidir.

-Değerler eğitiminin medyayla ilişkisi yönüne dikkat çekmek için eğitim faaliyetlerine ve bu bağlamda ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemelere ağırlık verilmelidir.

-Öğrenciler için, değer kazanımında önemli bulunan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerini dikkate alacak yatırımlar oluşturulmalıdır (MEB, 2010).

Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitiminin eğitim çalışanları tarafından uygulanmasını sağlamak amacıyla bazı etkinlikler belirlemiş ve sunmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderilen resmi yazılarda “2010/53 sayılı İlk Ders Genelgesi Değer Kazandırma Etkinlikleri belirlenirken kullanılacak ve bu genelgede bulunan etkinlik örnekleri öncelikli olacaktır” yer almaktadır. İlk Ders Genelgesinde on sekiz adet etkinlik yer almıştır. Bu şekilde etkinlik örnekleri verilerek hem örnek olması sağlanmış hem de merkezî bir çalışma yapılması sağlanmıştır.

2011 yılında yayınlanmaya başlayan Değerler Eğitimi Yönergesiyle resmî ve özel kurumların tüm kademelerinde, değerlerimizle ilgili

öğrencilere bilinç kazandırmak, yeterliliklerini artırmak ve bunları yaşantısal hale getirip davranışlarında görülmesini sağlamak amacıyla -İl Milli Eğitim müdürlüğü ARGE Biriminin hazırladığı- Değerler Eğitimi Projesini uygulamaya konulmuştur. Bu projeye göre aylık olarak belirlenmiş olan değerler okul öncesi, ilköğretim I-II ve lise seviyelerine göre gruplandırılmış ve uygulamaya konulmuştur. Değerler açık olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda belirtilmiştir. Diğer derslerdeyse örtük olarak sezdirilmiştir. 4. ve 5. sınıflarda verilecek sosyal bilgiler programı kapsamında verilecek değerler: dürüstlük, adil olmak, hoşgörü, barış, bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, estetik, sağlığa önem vermek, misafirperverlik, özgürlük, çalışkanlık, sevgi, sorumluluk, aile birliğine önem vermek, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, bağımsızlıktır (MEB, 2005: 87). 6. ve 7. sınıfların öğretim programlarında ise verilecek değerler: farklılıklara saygı, doğal ortama duyarlılık, sorumluluk, bilimsellik, dürüstlük, yardımseverlik, özgürlük ve haklara saygı, kültürel mirasa duyarlılık, çalışma, estetik, dayanışma, vatanseverlik, adil olmak ve barıştır (MEB, 2005: 97).

2015 yılında yenilenen öğretim programlarında ise değerler eğitimine ayrı bir önem verilmiştir. Türkçe dersi için de açık bir şekilde değerlerimizin öğretilmesine yönelik ifadeler yer almaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programında (2018), Öğretim Programlarının Perspektifi başlığı altında "Değerlerimiz" konusu dikkat çekicidir. "Eğitim sistemi sadece bilgi, beceri ve davranışları kazandıran akademik açıdan başarılı birey yetiştiren bir yapı değildir. Eğitim sisteminin ana görevleri arasında değerleri benimseyen bireylerin yetiştirilmesi vardır. Yeni kuşağın değer ve davranışlarını etkileyip onlara yön verebilmelidir. Eğitim sistemi, öğretim programlarını içeren eğitim programlarıyla, değerleri kazandırma işlevini yerine getirir. Eğitim programı oluşturulurken eğitim araç gereçleri, öğretim programları, mevzuat, öğrenme-öğretme ortamı, ders harici etkinlikler dikkate alınır. Bu anlayışa göre değerler, bağımsız bir program ya da öğrenme sahası şeklinde görülmemektedir. Aksine tüm

eğitim s¼reçlerinin ruhunu temsil eden değerler, her bir øđretim programının kapsamında yerini almaktadır” (TDÖP, 2018: 4). Bu durumda 1. 5. ve 9. sınıflarda 2017-2018 eğitim øđretim yılında uygulanan, diğer sınıflarda da sonraki yıllarda uygulanacak olan yeni müfredata göre değerlerimiz ayrı bir konu, tema, ünite olarak verilmese de bütün derslerin özünü oluşturacaktır. “Öğretim programlarındaki “kök değerleri” şöyle sıralayabiliriz: öz denetim, adalet, saygı, dostluk, vatanseverlik, dürüstlük, sabır, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik. Bu değerler, øđrenme-øđretme aşamasında tek başına ya da ilişkili bağlantılı diğer alt değerlerle beraber değerlendirilecektir” (TDÖP, 2018: 4). Türkçe ve diğer derslerde benimsetilecek değerler de belirlenmiştir. 2010 yılında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda adı geçen değer sayısı yirmi bir iken 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda on kök değerin adı geçmiştir. Verilen değerlerin hem ayrı ayrı hem de ilişkili olduğu alt değerlerle beraber işleneceği belirtilmiştir. Yenilenen müfredatta değerlerin øđrencilere verilmesi esnasında izlenecek yöntemlerin belirlenmesinde Kanada, Avustralya, Hindistan, Yeni Zelanda, Amerika, Uganda, Tayland, Malezya, İngiltere gibi ülke müfredatları, AB ve UNESCO tarafından hazırlanmış broşür ve yayınlar, yurt içi ve dışında eğitimle alakalı akademik yayınlar incelenmiştir. Müfredatların giriş bölümlerinde ‘Değerler Eğitimi’ ile ilgili konular ilave edilerek değerlerin müfredatta bulunma gerekçeleri, aktarılma yöntemi, değerler øđretilirken hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağından bahsedilmiştir.

2.4.2. Değerlerin Sınıflanması

Amerikalı antropolog ve sosyal teorist Kluckhohn değerlerin kültüre bağlılığından ve toplumdan topluma değiştiiğinden söz eder ve değerleri belli ölçütlere göre sınıflandırır (Uyan 2002, Lyons 2003, Kubat 2007; aktaran: Aydın ve Gürler, 2014: 8-9).

-Tür: Olumluluk veya olumsuzluk biçimine göre,

-Kapsam: Ahlâkî, estetik, kavramsal yapısına göre,

- Amaç: Değerlerin gerçekleştirilmesini öngördüğü durumlara göre,
- Genelleme: Çeşitli durumlarda görülen değerler, kültürle ilgili olmasına göre,
- Yoğunluk: Zorunlu veya seçimlik biçimine göre,
- Büyüklik: Özel bir kesime, toplumsal ya da evrensel değerler,
- Örgütlenme: Değerlerin önemi dikkate alınarak sınıflandırmadır.

Winter, Newton ve Kirkpatrick (1998) da, değerleri sınıflandırma yapmışlardır. Bu sınıflamada değerler, ailevi, toplumsal ve bireysel değerler olarak insan topluluklarının özelliklerine göre incelenir. Toplumsal değerleri örf- âdet ve toplumsal kurallar ile gelenek, görenekler oluşturur. Bireyin karakter gelişiminde bireysel ve ailevi değerler önemli rol oynar (Güven, 2014: 20-21).

Değerler, felsefi tarih süresince objektif ve sübjektif yaklaşıma göre de değişik şekillerde sınıflandırılmışlardır (Gereken, 2018: 49). Bunlar;

- Hazcı, bilişsel, ahlâki, estetik, dinsel sınıflamalardır.

Spranger değerleri, altı gruba ayırmıştır. Spranger sınıfladığı değerlere göre altı tip insan belirlemiştir (Akbaş, 2004: 30-31).

Tablo 2.1. Spranger' in Değer Sınıflama Tablosu

Bilimsel Değer	Bilgiye, hakikate, yargılamaya ve düşünceye önem verir. İnsan entellektüel, deneysel, tenkitçi, akılcıdır.
Ekonomik Değer	Faydalı ve pratik olan önemlidir. Hayatta ekonomik değerlerin önemsenmesini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardımseverlik esastır. İnsan sevgisi en yüce değerdir.
Politik Değer	Esas olarak güçle ilgilidir. Her şeyin üstünde kişisel güç ve irki vardır.
Dini Değer	Evren bir bütündür ve insan onun bütünlüğüne bağlıdır.

Kaynak: (Akbaş, 2004)

Rokeach değerleri amaç ve araç değerleri biçiminde gruplamıştır. Hayatın temel değerlerini amaç değerleri, bu amaçlara ulaşırken kullanılabilecek davranış Şekilleri araç değerler dâhilindedir (Akbaş, 2004: 30).

Tablo 2.2. Rokeach'ın Değer Sınıflama Tablosu

Amaç Değerleri	Amaç Değerleri	Araç Değerleri	Araç Değerleri
Erinç bir yaşam	İ rahatlığı	Hırs/ arzu	Hayal gücü fazla
Aile emniyeti	Sosyal tanınma	Affetme	Zarif
Heyecanlı bir yasanı	Hakiki sevgi	Geniş ufuklu	Özgüllük
Sulh içinde bir kâinat	Zevk	Ően	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Kurtuluş	Temiz	Sevgi dolu/ Şefkatli
Eşit olma	Kendine sayęı	Gz pek	İtaatli
Hürriyet	Hakiki dostluk	Yardıms sever	Mesul
Saadet	Bilgelik	Öz sözü bir	Özdenetim

Kaynak: (Yiğittir, 2012)

2.4.3. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Her ülkenin kendi toplumunun kültürüne ve özelliklerine göre kabul ettiği değerlerinin de bir ğretim yöntemi vardır. lke sınırları içinde her bölgede, her Őehirde, her ilçede aynı değerler ğretilecekse bunların ğretim yöntemleri de her insanın sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına hitap edecek özellikte olabilir. Bu yöntem ve teknikleri çeşitlilik gösterecek Şekilde kullanmak hem öğretici için hem de öğrenen için ilgi çekici olacaktır. Geçmişten günümüze değerlerin bireylere kazandırılmasında farklı yaklaşımlar kullanılmıştır. Bu yaklaşımlarla ilgili ilk ciddi sınıflandırmayı Superka 1973'te doktora tezinde yapmış, değerler eğitimiyle alakalı beş yaklaşım ne sürmüştür. Bu beş yaklaşım, ahlâki gelişim, telkin, analiz, belirginleştirme ve davranış öğrenmedir (Güven, 2014: 37). Değerlerin günümüzde uygulamalı ve tutarlı bir biçimde nasıl kazandırılması gerektiğiyle alakalı pek çok eğitim yaklaşımlarından söz edilir.

2.4.3.1. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program)

Örtük program kavramının içinde öğretmen davranışları, yaklaşımları, inançları, okul içindeki programların öğrenci üzerindeki etkisi, kültürel program vardır. Okulların resmi programda belirtilen kazanımların yanında, programda belirtilmeyen bilgi ve beceriler de kazanılabilir. Bu süreç sonucu pozitif kazanımların yanında negatif kazanımlar da elde edilebilir (Tahiroğlu, 2014: 341). Bu yaklaşımda öğrencilerin hiç söz hakkı olmaz. Belirlenen hedefler üzerinde kazanım gerçekleşmesi beklenir. Belki de uygulayıcı kendine uygun değerleri benimsetmek için çaba harcar. Bu da eşitsizliklere neden olabilir.

2.4.3.2. Değerlerin Doğrudan Öğretimi: Telkin Etme Yaklaşımı/ Aşılama

İnsanoğlu var olduğu ilk zamandan bu yana, toplumun değerlerini ve kurallarını diğer bireylere öğretmek için en çok telkin yaklaşımını kullanmıştır. Bu yaklaşıma göre, kişiye yeterince uyarıda bulunulur ve uygulama gösterilirse insanın istenildiği şekilde davranacağı inancı vardır. Bu amaçla bu yaklaşımda rol-model olmak, pozitif ve negatif pekiştirmek, azarlamak, taklit, oyun, rol yapma gibi yöntemler kullanılmaktadır (Superka ve diğerleri, 1976' dan aktaran, Güven, 2014: 37). Bu yaklaşımda, öncelikle toplumun benimsediği ve öğrencilere verilmek istenen değerler ile belirlenen değerlerin kazandırılma şekilleri belirlenir. Çünkü yetişkin bireylerin tecrübe sonucu kazandıkları değerler, toplum hayatının sürekliliğine pozitif katkılar sunan erdemler olmaktadır. Bunun için de yetişkin olanlar, gerekli ve doğru gördükleri (dürüstlük, adalet, doğruluk, yardımlaşma, eşitlik, vb.) değerleri benimsetme çabası içindedirler (Ekşi ve Katılmış, 2011: 15-16; Doğanay, 2011: 236).

Doğrudan öğretim yaklaşımında, materyallerin yapılandırılmasında ve öğrencilere aktarılmasında öğretmenlerin etkili rolleri bulunmaktadır. Öğrencilere verilecek hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak

etkinliklere ayrılan süre belirlidir. Öğrencilerin performansları gözlenir ve hemen geribildirim yapılarak öğrenciler yönlendirilebilir. Bu yaklaşıma göre öğrencinin her etkinliğe katılması gerekir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 69). Buna göre, yetişkinler değer öğretimi yapılırken resmi ya da gayri resmi yöntemlerle değerlerin öğretim sürecini gerçekleştirir. Eğitimciler, davranışları öğretmektedir. Uygulanacak teknikler, açıkça tanımlanmış ve uygun karakterleri anlatan olumlu davranışlardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 70). Telkin yoluyla değerler eğitiminde, öğrenciler bazı akademik faaliyetler ve okuma metinleri yardımıyla kendilerine verilen birtakım değerleri sınıf içinde alarak değer kazanımı başlar. Bundan dolayı bu yaklaşıma göre ahlâki doktrinlere fazlaca yer veren ve öğrencileri model almaya yönlendiren videolar, hikâyeler, biyografiler vb. değer kazandırma aşamasında bir öğretim materyali olarak kullanılır. Öğrenme öğretme aşamasında öğrencilere, kazanmaları gerekli değerler direkt olarak söylenerek onların bu değerleri edinmelerine çalışılır. Yani telkin yoluyla değerler eğitimi, öğrenmeye yönelik olan davranışçı kuramın ilkeleriyle aynı doğrultudadır (Ekşi ve Katılmış, 2011: 16).

Telkin yoluyla değer aşılama sürecinde uyulması gereken belirli işlem basamakları vardır. Bunlar şöyle sıralanır (Dilmaç vd., 2008: 36):

- Telkin edilecek değeri tespit etme.
- Değer düzeylerini tespit etme.
- Davranışsal gayeleri tespit etme.
- Makul metotları seçme.
- Seçilen metotları uygulama.
- Neticeleri değerlendirme.

Bu işlem basamakları takip edilirse yaklaşımın etkili kullanımı gerçekleşmiş olur. Çünkü insanlar tarih boyunca davranış değişikliği gerçekleştirmek için telkin, öğüt yöntemini kullanmışlardır. Bu yaklaşımda

kâfi derecede gösterir ve söylerseniz sonunda insanlar sizin istediğiniz şekilde davranacaktır varsayımı esas alınır (Welton ve Mallan, 1999'dan aktaran: Akbaş, 2004: 96). Telkin yaklaşımının, değerler öğretiminde yaygın bir şekilde kullanılma olasılığı yüksektir. Uygulama kolaylığı sebebiyle tercih edilebilir.

Doğrudan değer aktarımı yöntemini destekleyen Wilson, ahlak ve değer eğitimi uygulamasının diğer derslerde tartışılarak gerçekleştirilemeyeceğinden bahsetmiştir. Değer ve ahlak kavramlarının tek başına ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bu kapsamda ayrı bir değer ve ahlak eğitimi programını uygulamanın zorunlu olduğunu ortaya koymuş ve değerler eğitimi için doğrudan öğretim yöntemini öne çıkarmıştır (Çileli, 1986' dan akt., Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 70). Bu yaklaşımda çocuklar yetişkinlerden veya önemli kişilerden gördükleri davranışları taklit ederler. Böylece kendi yaşamlarına şekil verirler. Çocukların bu değerleri kazanma sürecinde, aile bireylerinin sahip olduğu değerlerle benzerlik gösterirse değeri hayatına geçirme ve uyum süreci daha kolay olur (Melton ve Mallan, 1981'den akt., Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 70).

Günümüzde okullarda da değerler eğitimi kazandırmada telkin yöntemi kullanılmaktadır. Örneğin bir öğretmen, arkadaşları arasında sorun yaşayan bir öğrencinin durumuna çözüm üretmek için arkadaş sevgisi, hoşgörü, alçakgönüllülük konularında öğrenciye nasihatlerde bulunduğu zaman telkin yöntemini kullanmış olur. Derslerde vatanseverlik konusunda, geçmişte atalarımızın yaşadığı zor şartlarda kazanılan zaferlerden bahsederek vatan sevgisi değerini öğrencilere telkin yöntemiyle aktarmış olur. Ancak telkin yönteminin tek başına yeterli olmadığı konular da olacaktır. Bu durumda öğrencilerin dikkatini çeken görsel ve işitsel öğelerin ağırlıkta olduğu yaklaşımlardan da yararlanılabilir. Ancak ailede yetişkinler de doğru varsaydıkları değerleri çocuklarına aktarırken telkin yöntemini çokça kullanırlar. Çünkü evde, sokakta çocuklarına rol model

olarak ve gerektiğinde de ögütler vererek çocuklarında istenilen davranışların oluşumunu sağlayabilirler. Ancak kazandırılmak istenen ya da kazandırılan değerlerin kalıcılığının sağlanması isteniyorsa sadece telkin yöntemine bağlı kalınmamalı, bireyi de aktif kılacak ve kazanımlarını kalıcı kılacak faaliyetlerde bulunması sağlanmalıdır.

2.4.3.3. Değer Açıklama

Değerlerin açıklanması yöntemi, insanların kendi yaşantılarında önemli olanı belirleme biçimine dayanmaktadır. Doğrudan yaklaşımda olduğu gibi insanın değer vereceği durumlar bir başkasının telkini ile değil, alternatifler incelendikten sonra kişinin kendi kararını kendisinin vermesi neticesinde oluşur (Doğanay, 2007: 268269). Bu yaklaşıma göre, değer aktarımı biçiminde olan değer öğretim yöntemlerini insanları etkisi altına alma veya beyin yıkama şeklinde görür. Çünkü genç bireylere kendi değer yargılarını ve eğilimlerini kendileri ayarlama ve böylece kendi duygu ve düşüncelerini çevresiyle ahenkli hale getirme hürriyeti tanınmamaktadır. Değerlerin aydınlatmanın esas amacı bunun değiştirilmesidir. Değerlerin ve yasaya uygun durumların kalitesi birey tarafından belirlenmektedir (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016: 367). Bu yaklaşımla değer eğitimi yapan öğretmenler; öğrencilerin özgürce düşüncesine saygı gösterir, öğrencileri grupla çalışmaya yönlendirir, kendisine veya programa göre önemli olan belli değerleri dayatmadan, öğrencilerin kendisi için önem arz eden değerlerini ortaya çıkarmalarını teşvik ederler. Yaklaşıma göre, öğrencilere kendi değerlerini tespit edip gerçekleştirmede, davranışlarını incelemede mantıklı düşünme ve duygusal özellikleri kullanmak için yardım edilir. Öğrenciler; değerleri tanımlamak, bireysel değer çatışmasını çözmek, başkalarıyla değerlerini paylaşmak ve değerlerine uygun davranmak yönlerinden yöreklendirilir. (Doğanay, 2007; Demirhan, 2007).

Günümüzde gençler ve hatta çocuklar daha fazla alternatifle karşı karşıyadır. Çevrede o kadar fazla seçeneğin varlığı onları doyumsuzluğa, görgüsüzlüğe, kafa karışıklığına götürür. Bu durumdaki bireylerin yardıma

daha çok ihtiyacı vardır (Akbaş, 2004: 98). Bu yaklaşımda bireyin benimsediği değeri ortaya koyması amaçlanır. Öncelikle değerin ne olduğunun öğretilmesi yani bireye değerlerin öneminin farkına vardırılması için değerlerin belirginleştirilmesinin ve sınırının çizilmesinin önemi büyüktür. Bunun dışında bireye müdahale edilmez. Birey serbest bırakılarak bireyin tercih ettiği değerleri, kendi kafasında netleştirmesi sağlanır. Devamında ise bireyin benimsediği değerlerin yaşantısal hale getirilmesinde destek olunur.

Superka ve Johnson (1975, akt. Kaymakcan ve Meydan, 2016: 180) değer açıklama yaklaşımının amaçlarını şöyle belirtir:

-Öğrencilere kendi değerlerinin ve başkasının değerlerinin farkında olmasına yardımcı olmak

-Öğrencilerin sahip olduğu değerleri konusunda başka bireylerle açık bir şekilde konuşabilmelerine yardım etmek.

-Öğrencilerin, kişisel değerlerini değerlendirmek için mantıklı düşünce ve duygusal farkındalığı kullanmalarına yardımcı olmak.

Değerleri açıklama yaklaşımında uygulanması için Raths, Harmin ve Simon'un önerdiği yedi basamak şu şekildedir (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 181):

-Öğrencinin önündeki seçenekleri incelemesine, tanınmasına ve içlerinden birini seçmesi için yardım etme.

-Öğrencinin her seçeneğin neticesini detaylı ve mantıklı bir biçimde elden geçirmesine yardım etmek.

-Özgür bir şekilde, öğrencinin tercih yapması için cesaretlendirmek.

-Öğrenciyi, kendisi için değerli olanı bulması konusunda düşünmeye sevk etmek.

-Öğrencinin kendi özgür iradesiyle tercih ettiği değerini topluma sunarak onay alması için fırsat vermek.

-Tercih ettiği değerine uygun yaşaması için cesaretlendirmek.

-Seçtiği değerine uygun davranışlarını devamlı hale getirmesi için öğrenciyi desteklemek.

Diğer yandan bu uygulamanın başarılıp başarılamayacağı da Kirschenbaum gibi yaklaşımın öncüleri tarafından bile sorgulanmıştır. Ona göre, değer açıklama sürecinin gerçekleştirileceği sınıflarda bile uygulamaların devam edebilmesi için bazı ortak değerleri belirlemeye ve kabul etmeye ihtiyaç vardır. Örneğin, öğrencilerin tercih ettiği değerlerini açıklayabilmeleri ve sınıfta paylaşabilmeleri için bile birbirini dinleme, saygı gösterme, hoşgörülü olma gibi ön değerlerin kazandırılmış ve kabul ettirilmiş olması gerekir (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 182).

2.4.3.4. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımında, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulunun geliştirdiği değerler eğitimi sistemi kullanılmaktadır. Bu yaklaşımın hedefi, öğrencilerin, karşılaşacakları değerlerle alakalı problemler konusunda karar verebilmeleri için bilimsel araştırma ve akılcı fikirler sunma süreçlerini kullanabilmelerinde destek olunmasıdır (Sarı, 2007: 61). Değer analizi yaklaşımı, çokça kullanılan bilişsel işlemler, konuların ifade edilmesi, sorgulanması ve doğruluğunun kanıtlanması, değer durumlarının süzülmesi ve nitelendirilmesi için aynı olaylara başvurulması, tartışmalarda bulunan tecrübeye ve mantığa aykırı uyumsuzlukları belirleme, zıt düşüncelerin tartılması, kanıtların aranması ve denenmesi gibi metotları içermektedir (Güven, 2014: 39).

Değer analizi yaklaşımındaki hedefler şu şekildedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 74).

-Öğrencilere, bir değer kavramının nasıl değerlendirileceğinin öğretilmesi.

-Öğrencilerin, değerlerle ilgili kalıcı sonuca varmalarına destek olunması.

- Öğrencilere, toplumda ki değer kavramlarını benimseyen birey olmalarının öğretilmesi.

-Öğrenciler, değerlerle ilgili bir sorunla karşılaştıklarında mantıklı düşünerek çözümü hedeflemeleri bu yaklaşımın temel unsurudur. Öğrencilerin, düşünmesi, aklını kullanması, mantıklı karar vermesi, duygularını arka plana atması, çözüm odaklı konuya yaklaşması hedeflenir.

Değer analizi yaklaşımında takip edilen süreç sekiz aşamadır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 75).

- Değer sorunu tespit etmek.
- Karşılaşılan değer sorunu ortaya çıkarılması.
- Ortaya çıkarılan sorunla ilgili bilgilerin ve kanıtların toplanması.
- Toplanan bilgilerin ve kanıtların uygunluğunun değerlendirilmesi.
- Olabilecek çözümlerin tespit edilmesi.
- Çözümlerin muhtemel doğrularının tespit edilmesi ve değerlendirilmesi.
- Alternatifler arasından birisinin tercih edilmesi.
- Belirlenen öneriye göre davranış sergilenmesi.

Bir kurumda veya bir ailede ortak görevlerin yerine getirilmesi, okula geç kalma sorununun çözümü, çevre temizliği, trafik kurallarına uyulması gibi birçok sorun bu yaklaşımda değerlere örnek gösterilebilir. Değer analizi yaklaşımı, önyargıdan uzak bir şekilde ahlâki meseleleri nesnel bir açıdan ve bilimsel temellerle çözmeye olanağı tanıması bakımından beğenilse de genellikle uygulanma bakımından bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu yaklaşımın eleştirilme sebebi, ahlak eğitimi vb. olguların ön planda tutulduğu bir yerde mantıki ve bilimsel işlemlere çok fazla vurgu yapması ve uygulanma bakımından fazla süre almasıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 179-180).

2.4.3.5. Ahlâki Muhakeme

Bu yaklaşım Piaget ve Kohlberg'in bilişsel düşünme, bilişsel değerlendirme, karar alma süreçleri ve değer ikilemleriyle ilgili

araştırmalarına dayanmaktadır (Fernandes, 1999'dan akt. Yazıcı, 2006: 10). Ahlâki muhakeme yaklaşımının değerler eğitimi açısından amacı çeşitli ahlâki ikilemlerle öğrencileri farklı ve karmaşık düşünce yapısıyla çözüme ulaştırmayı sağlamak ve öğrencilerin kendi değer yargılarının gerekçelerini tartışmaya açmak ve sonuçlandırmaktır. Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, öğrencileri sınıfta ahlâki ikilemlerle yüzleştirecek olay ve ikilemler ortaya koyar. Bunu yaparken öğretmen öğrencileri ahlâki dilemmalarla karşılaştırır ve öğrencilere kendi çıkmazlarını çözmeye yardım eder. Öğrenciler de tek tek ya da gruplar halinde çalışarak ve fikir üretmek ahlâki çözümün ne olduğunu ve nedenini ortaya koymak için çabalar. Bu yöntemde, seçilmiş değerlerin öğrencilerin zihinlerine yerleştirilmesi amaçlanmamıştır (Akbaş, 2008: 15). Bu yaklaşımın sınıfta uygulanmasındaki yöntem küçük gruplarla yapılan tartışmalardır. Bununla ilgili Savage ve Armstrong bir model önermişlerdir (Gereken, 2018: 60):

-Öğrencilerin seviyesine uygun bir ikilem sunulur.

-Her öğrenciden böyle bir ikilemle karşılaştıklarında ne yapacakları nedeni ile yazdırılır.

-Öğrenciler gruplara ayrılır ve yazdıklarının özellikle nedenleri üzerinde tartışmaları istenir.

-Öğretmen bütün görüşleri kapsayan bir tartışma başlatır.

-Tartışmanın sonunda her öğrenciden desteklemediği görüş üzerinde olumlu bir şeyler yazması istenir.

-Öğrencinin bu şekilde kendi görüşü dışındaki görüş üzerinde düşünmesi sağlanır.

-Son olarak da öğrenci tekrar kendi görüşünü destekleyen nedenleri yazar.

Ahlâki ikilemlerin sınıfta uygulanabilmesi için eğitimcinin de yerine getirmesi gereken bazı durumlar vardır. Kohlberg ve Turiel (Kupchenko ve Parsons 1987: 6) bunları şu şekilde belirtmiştir (Akt. Gereken, 2018: 60):

-Eğitimci ğrencilerin ahlâki yargılamalarından onların ahlâki yargılama düzeylerini anlayabilmeli

-Öğrencileri sahip oldukları ahlâki karar verme düzeylerinin bir basamak üzerinde ikileme karşı karşıya bırakmalı.

-Eğitimci öğrencileri gerçekten ahlâki ikilem olan konularla muhatap etmeli.

-Fikirlerin açıkça paylaşıldığı bir ortam olmalı.

Bu yöntemdeki esas amaç, öğrencilere rehber olacak ve öğrencilerin davranışlarını yönlendirecek ahlâki ilkeler geliştirmelerini sağlamaktır. Öğrencinin bir konu hakkında karar verirken ve muhakeme ederken kullanılan kriterler öğrencinin ahlâki gelişimiyle ilgili öğretmene bilgiler vermektedir. Bu hususta önemli olan çözüm değil, çözüme ulaşma yoludur. Bu yaklaşımın uygulama sürecinde de bazı olumsuzluklarla karşılaşmak mümkündür. Sınıfta gerek zaman yönünden gerekse öğrenci etkileşimi yönünden bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Lickona (1997) başarısızlığın nedenlerini şöyle belirtmiştir (Akt. Gerekten, 2018: 60):

-Öğretmenin “doğruyu ben biliyorum” düşüncesiyle hareket etmesi.

-Öğretmenin erdemin kaynağı olarak kendisini görmesi ve öğrencileri onun yönlendirmesiyle konuşan bireyler olarak düşünmesi.

-Değişik alternatifleri görememe ve zamana yayamama.

-Değişik fikirleri olan öğrencileri görememe.

-Öğretmenin kendisinin doğru kabul ettiği cevabı veren öğrenciyi liderleştirmesi.

Uygulama şekli düşünüldüğünde, her derste kullanılacak bir yöntem olduğu görülüyor. Ancak uygulayıcının eğitimi bu yöntemin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde önemlidir. Öğrencilerin ahlâki yargılarını ortaya çıkarmak için ahlâki ikilem içeren hikâyeler verilir. Öğrenciler çözüm üretirken sorgulama, akıl yürütme, duygudaşlık oluşturma gibi becerilerin kullanılması bu yaklaşımla sağlanabilmektedir. Öğretmen verilen cevaplara göre öğrencilerin gelişmelerinin seviyesini

belirlemede ve bir üst seviyeye çıkması için gereken faaliyetleri yaptırmaktadır. Fakat ahlâki tartışmalar amacıyla tespit edilecek hususlar yaşa ve düşünce seviyesine göre seçilmelidir (Uygun ve Dönmez, 2009).

2.4.3.6. Bütüncül Yaklaşım (Adil Topluluk Okulları)

Bu yaklaşım, demokratik bir ortam oluşturularak ve herkesin katılması esasına dayanır. Bu yaklaşımda öğretmen demokrasinin öncüsü olmalıdır. Ayrıca tarafsız bir yapıya sahip olmalıdır. Bu yaklaşımda, grubun tüm üyelerini kapsayan sorumluluk üstlenme anlayışı vardır. Bu sebeple kural ve görüşlerin rahatça tartışılabildiği ve demokratik ortamlarda davranış benimsemenin daha kolay olduğu anlayışı bu yaklaşımın temelini oluşturur. Yine bu yaklaşımda fedakâr insanların olduğu gruplarda adil bir ortam oluşur anlayışı vardır. Bu yöntemde hoşgörü, saygı, dürüstlük, sorumluluk, yardımseverlik vb. ahlaki erdemler yer almaktadır (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016: 375).

2.4.3.7. Eylem ve Gözlem Yoluyla Öğrenme Yaklaşımı

UNESCO (2005), bir konu hakkında uzman araştırmacıların görüş birliği içinde olması gibi bir şeyleri bilmek, o konunun mutlaka kabullenileceğini veya değerli olacağı garantisini vermemektedir. Bu sebeple değer kavramları birey tecrübeleri ve fikirleriyle birleştirilmeli ve sonrasında da duygusal anlamda kabullenilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı, değer kazandırılması sürecinde insanların yaşına ve seviyesine uygun değerlerin olağan yaşamdaki etkilerinin görebilmeleri sağlanmalıdır.

Eylemle öğrenmede öğrencilerin uygulayarak, tecrübe ederek öğrenmelerini sağlayan faaliyetler düzenlenmesi üzerinde durulmaktadır. Gözlem yaparak öğrenme sürecindeyse genellikle çocuklar sosyal davranışlarını çevresindeki sosyal hayatı gözlemleyerek edinirler. Bu model aldıkları kişiler; çevrelerinde olan veya televizyonda gördüğü kişiler olabilir. Okulda öğretmen olur, evde anne baba kardeş olur, televizyonda bir futbolcu, bir şarkıcı veya bir siyaset adamı olur. Burada eğitimciler

yapması gereken öğrencilerin model aldıkları kişilerin olumlu değerlerini öne çıkararak bu değerlerin içselleştirilmesine yardım etmektir (Tahiroglu, 2014).

2.5. Değerler Eğitimi Etkileyen Faktörler

Öğrenilebilen ve öğretilebilen bir kavram olan değerler eğitimi, bireyin kendisi ve çevresinin etkisiyle değişen gelişen bir olgudur. Bireyden beklenen durum yaşadığı toplumdaki değerleri hayatına taşıyabilmesidir. Önemli olan değerleri aktarırken doğru yolu izleyebilmektir. Küçük yaşta verilen yanlış bilgiler ve yönlendirmeler ileriki süreçte mutsuz bireylerin toplumda var olmasına neden olur. Bu nedenle değerler eğitimi etkileyen birey, okul, aile ve toplum faktörleri bilinçli ve dikkatli hareket etmek durumundadır.

2.5.1. Değer ve Birey İlişkisi

Değerler bireylerle birlikte vardır. Birey olduğu müddetçe değerlerin nesilden nesile aktarımı devam edecektir. Birey değerleriyle kişilik kazanır, değerleriyle toplumun bir ferdi olarak topluma katkı sağlar. Bu bağlamda değerleri ortaya çıkaran ve değerleri yaşatan, değerleriyle yaşayan insandır.

Değerlerin oluşum sürecinde hem bireylerin kişilik yapısı hem de çevrenin birey üzerindeki etkisi önemlidir. Aile, ekonomi, hukuk, eğitim, siyaset, din alanında gerçekleşen değişimler bireyin kişilik yapısının da değişimine sebep olur. Değerlerde meydana gelen köklü değişimler toplumsal özelliklerin değişimine neden olabilmektedir (Aral, 2008: 8).

2.5.2. Değer ve Aile İlişkisi

Aile biyolojik bir bağla insan türünün devamını sağlayan, karşılıklı iletişimin belirli kurallara bağlı olduğu, toplumsallaşmanın ilk ortaya çıktığı, toplumda oluşan kültürel değerleri nesilden nesile aktaran, ekonomik, psikolojik, biyolojik, toplumsal, hukuki tarafları olan toplumsal

bir yapıdır (Tezcan, 1997: 14). Aile, sevgi dolu bir ortamda yetişen bireyleri, ruhsal, bedensel ve sosyal gelişim açısından sağlıklı yaşamasını sağlayan temel taşıdır (Aydın, 2006: 10). Araştırmalarda göstermektedir ki, ebeveynleri tarafından ilgi, sevgi ve güven verilen çocuklar, zaman içinde ebeveyn kural ve değerlerini benimsemektedir (Ekşi ve Katılmış, 2016: 111). Kural ve değerleri benimseyen bireylerin iyi davranışlar sergilemesi, içinde yaşadığı toplumu da olumlu etkiler.

Çocuktaki karakter vasıflarının çoğu ailede temellenir. Eli açıklık, cimrilik, düzenlilik, dağınıklık, sosyallik, çekingenlik gibi alışkanlıklar çocuklukta verilen eğitime bağlıdır (Aydın, 2006: 275-8). Çocuklar kendi değer olgularını geliştirdikleri sürece aile hedefleri ve günlük hayattaki davranışları birbirlerini tamamlamaktadır (Ulusoy, 2007).

Hayatın ilk anlarından başlayarak anne baba ile çocuk arasında duygusal bağ kurulması eğitimciler göre öğrenmenin temelini oluşturur (Saban, 2002: 103). Bununla birlikte birçok eğitimciye göre, çocukluk döneminde şekillenmeye başlayan alışkanlıklar değişime karşı oldukça direnç gösterebilmektedirler (Ekşi ve Katılmış, 2016: 110). Çocuk ailesinden aldığı temel davranışlardan vazgeçmekte oldukça zorlanır. İlerleyen yıllarda kendi doğruları oluşurken yaşadığı kavram karışıklıklarının da temelinde bu duygu vardır.

Aile ortamındaki ahlak eğitiminde en etkili yol, anne babanın iyi bir model olmasıdır (Ekşi ve Katılmış, 2016: 112). Çocuğun öğrenmesindeki en basit yol, çevresinde gördüğü davranışları taklit etmek olduğu için, özellikle olumlu davranış örnekleri göstermek eğitimde kabul edilen bir durumdur. Bunun için çocuğun çevresinde iyi davranış oluşturacak örneklerin olması çocuk eğitiminde gereklidir (Aydın, 2007: 84). Bu nedenle karakter eğitiminde, aileye de bazı sorumluluklar ve yapılması gereken bazı davranışlar düşmektedir. Etkili karakter gelişimine ailenin olumlu etkisini sağlayacak bu sorumluluklar şunlardır (Gereken, 2018: 67):

- Çocukların en fazla gözlem yaparak öğrenmeleri sebebiyle, aileler güzel örnekler sergilemelidir.

-Anne babalar çocuklarında doğru ve yanlış kavramlarının oluşmaması amacıyla değerler hakkındaki düşüncelerini açıkça ifade etmelidirler.

-Anne babalar çocuklara zaman ayırmalıdır.

-Gerektiğinde çocuklara ceza verilmelidir. Ama cezanın nedeni izah edilmelidir.

-Anne babalar çocukların okul yaşantılarını ve sosyal faaliyetlerini yakından takip etmelidir.

2.5.3. Değer ve Okul İlişkisi

Okul aileden sonra çocuğun kurallarla karşılaştığı ilk kurumdur. Ailede verilen eğitimden bağımsız olmamakla birlikte sistemli bir eğitimidir. Ailede temelleri atılan çocuk bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini okulda tamamlarken yine aileden göreceği her türlü destek ile bu gelişim sürecini en olumlu şekilde tamamlar.

Eğitimciler, eğitimin tanımını yaparken, insanları belli amaçlara göre yetiştirmeyi vurgulamaktadırlar (Demircioğlu, 1997: 1). Welton ve Mallan (1999)'a göre okullar var olduğu sürece değer eğitimi yapılacaktır. Çünkü okullar sosyal düzenin düzensizlikten, bilginin bilgisizlikten daha iyi olduğunu öğretir (Akbaş, 2011: 360). Okullarda değerler eğitiminin yapılma biçimi hususunda değişik görüşler vardır. Okullarda verilen değerler, ikna yoluyla kazandırılabilmesi gibi değerlerin açıklanması yöntemiyle de öğrencilerin değerleri fark etmesi sağlanabilir. Bunlardan başka, değerleri anlamak ve analizini yapmakla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımlarından yararlanılabilir (Akbaş, 2004: 89).

Bütün toplumların kendine has değerleri vardır. Varlığını devam ettirmek ve kendini korumak için de sahip olduğu değerlerin korunması istenmektedir. Eğitim bu sorumluluğu üstlenmektedir (Binbaşoğlu, 1968: 79). Eğitim bilimlerinde, eğitimin iki görevi bulunmaktadır. Birincisi

toplum değerleri ve hukuk düzeninin yeni kuşaklara benimsetilmesi, diğeri ise değerler yaratılması, kişiliklerinin geliştirilmesi ve topluma yenilikler kazandırılması amacıyla çalışma yapmaya yneltilmesidir (Bilgin, 1995: 30).

Okullar, ailenin verdiği değerlerin pekiştirildiği ve yeni değerlerin kazanılabileceği yerlerdir. Ailede gerekleştiiği şekliyle okullarda da değerlerin eğitim yaşantısının bir unsuru olarak kazandırılması en doğru yöntemdir. Bireye verilecek değerler, bütün okul üyelerinin kabul ettiği, benimsediği, yaşantısal hale getirilebilen değerler olursa bunların sosyal öğrenme şeklinde, doğal bir şekilde kazandırılması kolay olacaktır (Hkeleli ve Gündüz, 2007: 389).

Bireyin yetişme döneminde, çevresindeki arkadaşları önemli bir değerler bütünü oluşturmaktadır. Önceden ailede kazanılan ve nesilden nesile aile yeleri tarafından aktarılan değerler, günümüzde sosyal ortamlarda oluşmaktadır. Hatta aileler, değerlerin kazandırılmasında çocuklarının üzerindeki etkilerinin azalmasından muzdariplerdir. Yıllardır yaşattıkları değerleri çocuklarına kazandıramadıklarını hissetmektedirler. En çok da sosyal yaşamda, çocuklarının davranışlarının kendi değerlerine uymadığını gördüklerinde rahatsızlıkları daha da artmaktadır. Bu durum, insanları değerlerine bağlılık konusunda daha duyarlı hale getirmektedir. Aileler değerleri sistemli bir şekilde yaşantısal hale getirerek çocuklara kazandırmayı isterler. Bu husus okulların, değerlerin kazandırılmasıyla ilgili önemini ifade etmektedir (Aydın ve Gürler, 2014: 49).

Okul dersleri içinde değer eğitimine yönelik doğrudan dersler olmasa da örtük olarak değerlere yer verilebilir. Çünkü okul ortamı, öğretmenlerin tavır ve davranışları, öğrencilere yaklaşımları, öğrencilerden beklentileri gibi durumlar değer öğretimine katkı sağlar. Bir topluluğun parçası durumundaki birey planlı ya da plansız tecrübeleri ve yaşantıları sonucunda bilgi ve beceriler kazanır. Böylece bazı doğru ve yanlışlara ulaşır. Bunlar onun hayatına yön verir. Birey kazandığı iyilik kavramını

kendisinin haricinde diğerleri için talep etmeye başlar. Bu sayede kendi ve başkaları için yaşamın anlamını bulur ve edindiği değerlerin topluma huzur ve mutluluk getireceğine inanır (Akbaş, 2007: 679).

Değerler eğitiminin etkili bir şekilde yapılması için okullar, değerleri anlama, benimseme ve yaşantısal hale getirmeleri bakımından öğrencilere yol göstermeli ve yardımcı olmalıdır. Okullar, özellikle nitelikli bireyler yetiştirmek ve bu sayede toplumun sürekliliğini sağlamak için, öğrencilere, toplum için önemli olan değerleri benimsetmede etkili bir kurumdur. Bu amaçla okullardan, eğitim sistemi vasıtasıyla değerleri kazandırması beklenir (Güven, 2014: 83). Okulun işlevi sadece bireyin devletle ya da ekonomik kurumlarla ilişkisine dair değil; arkadaşıyla, komşusuyla, anne- babasıyla, kısacası tüm çevresindeki bireylerle çok boyutlu bir ilişki yumağı oluşturan birey hayatının bu alanlarla ilişkisini kurgulamayı da içerir. Bu nedenle okulun görevleri arasında okul programında açık veya örtük olarak yer alan değerlerin öğretilmesi, öğrencilerin toplum değer ve davranış kurallarına göre eğitilmesi, ahlâki gelişimlerinin desteklenmesi ve karakterinin olumlu yönde etkilenmesi önemli yer tutar (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 214).

Çocuğun ailesinden sonra en önemli sosyalleşme ortamlarından olan okulun değerler eğitimi konusundaki farkındalığı ve sınıfa örnek olan öğretmenin bu konudaki hassas davranışı öğrenciyi etkileyen pek çok faktörle birlikte öğrencinin değer sistemini oluşturan önemli durumlardır. Sınıfta değer temelli işlenen dersler ve uygulanan etkinlikler, öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenle ilişkilerinde değerlerin yeri, ders işlenişinde seçilen materyallerin değerleri yansıtmaları, öğretmenin yeterliliği ve kişilik özelliği okuldaki değer eğitiminin yönünü ve kalitesini belirler (Kaymakcan ve Meydan, 2016:241).

Öğrencilerin sosyal ve duygusal nitelikleri göz önüne alınarak bu alanların gelişimine katkıda bulunacak uygulamaların okullarda onlara verilmesi, karakter eğitimi başarısının artıracacağına dair bir kanı oluşmuştur.

Çünkü okullar tıpkı görsel medya, arkadaş grupları ve aileler gibi karakter oluşumunda önemli bir yere sahiptir (Ekşi ve Katılmış, 2016: 115). Ahlâki eğitim insanları ahlâki yönden bir üst seviyeye taşıyabilir. İnsanlar arasındaki ahlâki farklılıklar eğitim yoluyla azaltılabilir. Alınan ahlâki eğitimle insanlar içinde buldukları seviyeden daha üst düzey seviyelerde değerler kazanabilir (Dilmaç, 1999: 5).

Okulda değer öğretimi, öğrenciler için farklı bir ders açılacağı manasına gelmemelidir. Değer kavramına her konunun öğretiminde yer verilmelidir. Matematik, sosyal bilgiler gibi derslerde insanların tarihinin göz alıcı ve karanlık yanları anlatılmalıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 97). Okullarda öğretilecek değerler konusunda da araştırmalar yapılmıştır.

Okullarda önemli olan değerlerle ilgili çıkan sonuçlar şu şekildedir: İç disiplin, dürüstlük, saygı, işbirliği, hoşgörü, şeref, iyi ve faydalı vatandaş olmak, şefkat, adalet, doğruluk, hedef koyma, başkaları için çalışma, azimlilik, sorumluluk, inançlılık, cömertlik, cesaretlilik, seçme özgürlüğüdür. Sorumluluk sahibi olmak, dürüst olmak, iyi vatandaş olmak ve saygılı olmak değerlerine daha fazla, cömertlik, cesaret, bireysel haklar, inanç gibi değerlere ise daha az önem verildiği değerlendirilmektedir (Akbaş, 2004: 60).

2.5.4. Değerler ve Toplum İlişkisi

İnsanın doğup büyüdüğü ve yaşamını devam ettirdiği çevre şartları bireyi her açıdan etkilemektedir. Yetişmekte olan bir çocuğun başkalarını model aldığı anlayışta, çocuğun davranışlarının açıklanabilmesi için, bulunduğu çevredeki “model davranışlara” bakılması gerekmektedir (Cüceloğlu, 1991: 334). İnsan davranışı boşlukta meydana gelmediğine göre, bu durumun çevre faktörleriyle sıkı bir ilişkisi vardır (Güngör, 2010: 26). Kişinin toplumsallaşmasında önem vereceği değer yargılarının önem sırası şu şekildedir: Hukuk, din, gelenek, görenek, töre, adet vb. olgulardır. Bu olguların hepsi de değer yargıları içerisinde iyi, doğru ve pozitif

eylemleri ödüllendirmekte, aksi olanları ise cezalandırmaktadır. Toplumun bir ferdi olan bireyin kendini kabul ettirebilmesi için bulunduğu toplumun ortak davranış biçimlerini benimsemesi gerekir (Köknel, 1995: 76). Değerler, bireylere önemli olan şeylerin neler olduğunu, tercihlerde neleri seçmek gerektiğini, yani yaşam şeklini belirler (Akbaş, 2008: 10).

Değerler toplumlar için önemlidir. Değerlere uygun davranış sergileyen bireyler de toplumun bakışına göre önemli bireylerdir (Dökmen, 2004: 60). Toplumun tamamına hâkim olan değerlere saygılı olan ve uyumlu yaşam sürdüren kişilerin içinde bulunduğu toplumda önemsenen ve değer verilen kimseler oldukları gözlenmektedir (Turan ve Ulusoy, 2016: 103). Değerler kişilere ve toplumlara göre değişebilir. Bir toplum ya da birey için değer olan bir durum, diğer bir birey ya da toplum tarafından değer olarak görülmebilir (Yaman, 2012: 24). Toplumsal yaşamda değerlerin anlaşılması ve önceliklendirilmesinde değişiklikler yaşansa da, değerler her dönemde önemli olmuştur (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 10). Günümüzün değişen ve gelişen dünyasına paralel olarak değerlerin anlaşılmasında ve uygulamasında bozulmalar görülse de, çocukların ve gençlerin yetişmesinde değerler eğitiminin önemi ayrı bir önem kazanmıştır.

Toplumumuzda son zamanlarda şiddet, alkol ve bağımlılık yaratan madde kullanımındaki artış, büyüklere (anne, baba, öğretmen, yaşlılar vb.) karşı gelme, saygısızlık ve benzeri birçok sorun aileleri ve eğitimcileri ciddi olarak kaygılandırmaktadır. Ayrıca televizyon, bilgisayar oyunları ve sosyal bakımdan uygunsuz davranışlar, toplumların vazgeçilmezi olan temel değerleri bozacak hale gelmiştir. Bu gibi durumlar düşünüldüğünde etkili bir değerler eğitiminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Hökelekli, 2010: 5). Toplumun en önemli parçası olan insanın, toplum içerisinde yaşaması ve yaşadığı toplumun inançlarını, değerlerini dikkate alması gerekir. Sosyal hayata uyum, ömür boyunca sürüp giden bir süreç olmaktadır. Bu süreçler toplumun sürekliliğini sağlamakta ve bireyin

sosyal bir varlık olabilmesini sağlamaktadır. Ortak değerler sosyal birlikteliği meydana getiren ve devamlı kılan önemli faktörlerdendir (Kızıler ve Canikli, 2016: 56). Değerler birey ile toplumu birbirine bağlayan iletken bir tel gibidir. Sürekli olarak toplumdan bireye, bireyden de topluma bir akım söz konusudur. Birey, değer yargılarını belirler, toplum bireyin belirlediği değerleri olumlu bulup bulmamasına göre dönüt verir. Toplumdan aldığı dönütlere göre birey yeni değerler inşa eder ya da değişikliklere gidebilir (Bulut, 2011: 47). Değerler sayesinde birey kendisini kontrol edebildiği gibi, toplum da bireyleri kontrol edebilir. Sahip olunan değerler bireyin toplumdaki yerini belirler ve insanlarla iletişime geçmesine yardımcı olur (Yazıcı, 2006: 1).

Bir toplumun sahip olduğu değerlerin tamamı o toplumun yapısını oluşturmaktadır. Toplumların değer olguları bir anda değil yıllar içinde oluşmuştur. Değerler bir toplumun sosyal kontrol mekanizması ve ödül sistemlerinin kaynağıdır. Toplumdaki temel değerler bireye bağlı değildir. Kişinin üstündedir (Aral, 2008: 7). Değerlerin öğrenilmesi, rol öğrenme şeklinde sosyal öğrenmedir. Her insanın toplumda bir yeri ve bu yer açısından toplum tarafından verilen roller bulunmaktadır. Değerler arkalarında toplumun desteği olunca bireyde davranış haline gelir. Bu destek zayıflayınca bozulmaya ve değişmeye başlar (Güngör, 2010: 70). Şu anda sahip olduğumuz değerler geçmişten günümüze ulaşan değerlerdir. Bize ulaşmasını sağlayan toplumsal birlikteliktir. Toplumu oluşturan bireyler hep beraber hareket ettiği için günümüze kadar ulaşmıştır. Sahip olduğumuz değerleri bizden sonraki bireylere aktarmak da şu anda toplumu oluşturan bireylerin görevidir. Değerlere sahip çıkmak, ülkeye sahip çıkmak demektir.

2.6. Değerler, Türkçe Eğitimi ve Ders Kitapları

Bir ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine yansıyan değerlerle, o ülkede eğitim süreci başlar (Doğan, 1997: 18). Kirschenbaum (1994'ten akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 55)'un ifade ettiği gibi, 1900'lerden itibaren

ahlâki eğitimin amaçları ve yöntemleri ile ilgili araştırmalar gerçekleştirilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra değer ve ahlak eğitimi geleneksel yöntemlerle devam ettirilmiştir. Geleneksel rol değerler 1960'tan sonra sorgulanmaya başlamıştır. 1960-1970 yılları arasında değerlerin öğretimi ve öğretmenin modelliği yerine değerleri açıklama, ahlâki muhakeme ve değer analizi yöntemleri için öğrenciler cesaretlendirilmiştir. 1980' den sonra tekrar geleneksel değerlere dönüşmüş, muhafazakârlık ve geleneksel değerlere bağlılık, 1980-1990 arasında öne çıkmıştır.

Her ülkede her dönemde değerler eğitimiyle ilgili çalışmalar olmuştur. Yaklaşımlar ve öğretim yöntemleri değişse de verilmek istenen değerlerde çok fazla değişim gözlenmez. Özellikle de evrensel değerler tüm dünyayı ilgilendirir. Evrensel değerlerden söz edebiliyorsak eğitimin de evrenselliğinden söz edebiliriz. Evrensel nitelikleri olan bir konunun öğretiminden tüm toplumsal kurum ve kuruluşlar, tüm bireyler sorumlu olmalıdır. Türkçe dersinin özelliklerine baktığımızda, gerek kitapta yer alan metinler gerek derste kullanılacak materyallerin özellikleri gerekse Türkçe dersiyle ilgili sözlü ve yazılı kültürel unsurlar değerler eğitimi için biçilmiş kaftan gibidir. Bu yönüyle Türkçe dersinin sosyal yönü etkili ve güçlüdür. Türkçe dersinde metinlerle ve dilimizin güzel ve etkili örnekleriyle değerler eğitimine yönelik kazanımlar yaşantısal hale getirilebilir. Devletlerin eğitim politikalarında vatandaşlar için değer kazandırma fikri vardır. Türkiye'de okullarda okutulan sosyoloji, psikoloji, vatandaşlık ve insan hakları, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi derslerde öğrencilere doğrudan değer eğitimiyle ilgili bilgiler verilir. Türkçe, tarih, Türk dili ve edebiyatı vb. derslerin içeriğinde de örtük program içinde değerler eğitiminden bahsedilebilir. Ancak 2004 yılında başlayan pilot uygulamayla ülkemizde uygulanmaya başlayan "Sosyal Bilgiler" vb. derslerde doğrudan verilecek değerler ifade edilmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 59).

Her dersin kendine has öğretme hedefi durumunda konusu vardır. Türkçe dersinin edebi metine dayanarak işlenmesi sebebiyle değerlerin aktarımı metotlarından ahlâki yargı ve değer analizi tekniklerinin kullanılması açısından uygundur (Karatay, 2011: 1403). Etkili bir değer eğitiminin gerçekleşmesi için okulda bulunan tüm personel birlikte hareket etmelidir. Öğretmenler ve yöneticiler, öğrencilere temel değerleri kazandırmak ve yaşantısal hale getirmek için yardımcı olmalıdırlar. Türkçe dersini düşündüğümüzde de bu alana hizmet edecek tüm özellikleri taşıdığı görülmektedir. Öğrenciler, Türkçe dersleri sayesinde söz varlığı yönünden zengin bir oluşum olan ve ana dilin olanaklarından yararlanılarak oluşturulan edebî eserleri okuyabilir, bu eserlerin iletmiş olduğu millî ve küresel değerleri kazanabilir. Öğretmenler hedef değerlerin öğretilmesinde rol model olabildikleri gibi, ders kitaplarında bulunan metinler de kullanılabilir, aynı zamanda dilimizin zengin ürünlerinden olan atasözlerini, deyimleri, türküleri, manileri, destanları da bu iş için koşabilir. Köklü bir geçmişe sahip bir milletin görmüş geçirmiş aydınlarının kaleme aldığı metinler ve tecrübe sonucu söylenen sözlü kültürel öğelerinin değerler eğitiminde kullanımı ancak Türkçe derslerinde mümkündür. Bu durum 2005 müfredatında göz ardı edilse de 2016'da yapılan düzenlemeyle tüm derslerde olduğu gibi Türkçe derslerinde de değerler eğitimine vurgu yapılmıştır. Bu durum da Türkçe öğretmenleri ve Türkçe dersleri için değerler eğitimi uygulamalarını çeşitlendirmeyi zorunlu hale getirmiştir. Materyal yönünden eksik olmayan Türkçe derslerinin, bunu uygulamaya koyacak eğitimli öğretmenlere ve uygulama çeşitliliğine ihtiyacı vardır. Değerler eğitiminde örnek olay ve durumları öğrencilerin önüne sunup çözüm üretmelerini sağlamak bir değer öğretimi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım için Türkçe kitaplarındaki metinler örnek olay ve duruma uygun olacak şekilde seçilmelidir. Günümüzde telkin yönteminin ve sözlü uyarıların öğrenci üzerinde kalıcı bir etkisinin olduğunu düşünmek çok inandırıcı değildir. Yaşanmış bir olayın anlatılması ve öğrencinin bu konu üzerinde düşünmesinin sağlanması bir nebze daha öğrenciyi değerler eğitiminin içine atabilecektir. Bu yönüyle de Türkçe dersi gerek yazılı ürünleri

gerekse sözlü ürünleriyle değerler eğitimine destek olabilecek yapıya sahiptir. MEB'in belirlediği Türkçe Dersi Öğretim Programı'yla duygu ve düşüncelerini anlatan; okuduğunu, dinlediğini anlayan; çevresine uyumlu, girişimci; eleştiri yapabilen ve yaratıcı düşünebilen; olay ve durumları kendi tecrübelerini kullanarak araştıran, sorgulayan; millî değerlere duyarlı bireyleri yetiştirmek hedeflenmiştir (MEB, 2006). Ders kitaplarında bulunan yazınlar vasıtasıyla çocuklar farklı sosyal rolleri öğrenmekte, bu metinlerdeki millî ve evrensel değerler sayesinde iyi ve kötüyü ayırt edebilmekte, doğru düşünme ve davranmayı kazanmaktadır (Çelikpazu ve Aktaş, 2011). Bu açıdan bakıldığında Türkçe dersinin, ana dil eğitiminin yanında, değerlerin içselleştirilmesinde ve değerlerin kazandırılmasında önemli bir yeri bulunmaktadır.

Okul, öğrencilere temel değerleri benimsemesi ve yaşantısında kullanır hale getirmesi için yol gösterirse etkili bir değer eğitimi gerçekleştirmeye başlar. Türkçe dersi de bu durum için kullanılacak materyallere sahiptir. Türkçe dersine verilen bu sorumluluk dilimizin sahip olduğu nitelikler sayesinde en iyi şekilde yerine getirilebilir. Türk dilinin zengin edebi ve kültürel öğeleri bu görevi amacına uygun gerçekleştirebilir. Uygulama esnasında bazı zorluklarla karşılaşılsa da uygulama süreci devam ettikçe bu sorunlar da çözümsüz kalmayacaktır. Türkçe kitabında yer alan metinler geçmişten günümüze kadar ulaşmış değerli yazarlarımızın eserlerinden seçilmelidir. Bu eserleri okumak, anlamak, öğrencilere tanıtmak bile değer aktarımına bir başlangıçtır. Sözlü kültürel ürünlerimizden olan atasözleri, deyimler, ninniler, maniler vb. nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir. Bu ürünlerle değerleri aktarmak, benimsetmek hem öğrencilerin sözcük dağarcığına katkı sağlayacak hem de bu ürünlerde yansıtılan değerler bireye benimsetilmiş olacaktır. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018)'na bakıldığında "Değerlerimiz" başlığı altında önceki programda yer almayan bilgiler yer almaktadır. "Eğitim sistemi yalnızca akademik bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir sistem değildir. Temel değerlerin benimsetildiği

bireylerin yetiştirilmesi asli görevidir. Eğitim sistemi bu fonksiyonunu, eğitim ve öğretim programıyla yerine getirmektedir. Bu sebeple değerlerimiz öğretim programlarında ayrı bir ders ya da konu şeklinde görülmemektedir. Bilakis, eğitim sürecinde ulaşılması gereken amaca yönelik olan değerlerimiz, öğretim programlarının her biriminde yer almıştır” (2018, TDEP: 4). 2005’te uygulamaya başlanan öğretim programında değerler konusuna bu kadar açık bir şekilde yer verilmemişti. Ancak 2018 TDEP’na baktığımızda değerler eğitiminin Türkçe dersleri de dâhil tüm derslerin ortak hedefi olması gerektiği görülmektedir.

2.7. Çalışmaya Konu Olan Değerlerin Tanımları

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen, TDÖP kapsamında 27 değer bulunmaktadır.

Sorumluluk: “Bireyin kendi davranışları ya da yetki alanındaki herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Seyyar (2004), sorumluluğun toplum değerlerine saygı gösterilmesi, muhtaçlara duyarlı olunması, toplum geleceğinden sorumlu olunması ve erdemli davranışların üstlenmesi gibi niteliklere sahip olduğunu ifade etmiştir.

Sevgi: “İnsanı bir şey ya da kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye sevk eden duygu” olarak tanımlanır (TDK, 2019).

Yardımlaşma: İnsanların farklı konularda birbirlerine yardım yapması ve işlerin ortaklaşa gerçekleştirilmesidir. İnsanın sosyal varlık olmasının temel özelliklerinden birisi yardımlaşmadır. Yardımlaşma bilinci gelişen kişilerin herhangi bir menfaati bulunmadan muhtaç durumdakilere yardım etmesiyle toplumda barış ve kardeşlik ortamı gelişmektedir (TDK, 2019).

Saygı: Algılanması toplum yapısına göre değişebilen saygı değeri, “üstünlük, yaşlılık, yararlılık, kutsallık sebebiyle bir kişiye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya neden olan sevgi, hürmet, ihtiram, başkalarını

rahatsız etmekten çekinme duygusu” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2019). Toplum içinde saygı bulunduğu sürece bireyler daha sağlıklı ve uzun süren ilişkiler kurabilirler. Saygı, toplum düzenini sağlamakta, kötü söz ve davranışlardan kaynaklanan düşmanlıkları önlemektedir.

Adil Olma: TDK Türkçe Sözlük (2005, s. 23)’te “Adaletle iş yapan, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren” biçimde tanımlanmıştır. Adil olma veya adalet yalnızca hukuk kapsamında bir olgu olmamaktadır. Hayatın her anında adalet bulunmaktadır. Özellikle öğretmenlerin sınıfta adaletli olmaları ve öğrencilere, davranışları ve işlenen metinlerle hissettirmeleri, çocukların hayat boyu kullanacakları bir kazanım olacaktır.

Aile Birliğinin Önemi: TDK Sözlük (2005:45)’te “Aile, karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk, aynı soydan gelen ya da aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin, birlikte oturan hısımlar ve yakınların tamamı, aynı amaç için çalışan kimseler bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. Aile toplumun en temel yapı taşıdır. Çocukların öncelikle aileyi örnek almaktadır. Bu sebeple aile birliğinin önemi küçük yaşlardan başlayarak çocuklara kazandırılmalıdır. Aile yapısı sağlam olan toplumlar da sağlam olmaktadır.

Misafirperverlik: Misafirperverliğin kültürümüzde daima önemli bir yeri olmuştur. Misafire hürmet dini bakımdan da bereket şeklinde ifade edilmiştir. Misafir ağırlamayı seven, imkanlarının çoğunu misafirlerine sunan bireyler misafirperver olarak nitelendirilir.

Dürüstlük: Sözüde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan kişilerin yaptığı erdemli tutum ve davranışlara “dürüstlük” denilmektedir (TDK, 2019). İnsanların ve toplumun birbirine karşı inaniş ölçüsü dürüstlüktür. Dürüstlük kavramının önemi çocuklara küçük yaşlarda kazandırılmalıdır.

Nazik Olmak: Başkalarına karşı saygılı davranan kişi biçiminde tanımlanmıştır (TDK, 2019). Naziklik, özellikle başkaları tarafından kabul edilen davranış ve tutumlar sahibi olma şeklinde de tanımlanmaktadır. Örneği; “Teşekkür ederim, özür dilerim, kusura bakmayın, rica ederim” gibi nezaket ifadeleri nazik olmayı temsil eder.

Hoşgörü-Duyarlılık: TDK Sözlük (2005, s. 901)’te, her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme, müsamaha, tolerans, şeklinde tanımlanmıştır. Hoşgörü kişilere değer verilmesi, affetme, anlayış, açıkları kapama, tahammül etmedir. Duyarlılık ise, dış etmenlere karşı hassas değildir (TDK, 2019). Bireyin çevresindeki olay, kişi ya da durumların farkında olmasıdır. Bu kişiler kendilerini toplumdan soyutlamaz ve sorumluluk sahibi insanlar olarak toplumun gelişmesine katkı sağlarlar.

Özgüven: “Bir görüşmede görüşmecinin araştırmayı sunarken veya sürdürürken kendine duyması gereken güven” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2019). Ancak, görüşme veya sunum haricinde de “her türlü üst düzeydeki işi yapma kabiliyeti” şeklinde tanımlanması daha uygun olabilir. Özgüveni gelişmiş bireyler sunum veya iş yapmada daha başarılı olmaktadır.

Çalışkanlık: “Gayretli, çalışmayı seven, faal” biçiminde tanımlanmıştır (TDK, 2019). Yalnızca ders konusunda çalışkanlık değil, her sahada sergilenen çalışma faaliyetleri toplum gelişimini hızlandırmakta ve kalkınmayı sağlamaktadır. Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk bu duruma değinerek, “Hiçbir şeye ihtiyacımız yok, yalnız bir şeye ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak.” deyişiyle bireylerin yalnızca çalışarak arzuladıkları şeylere kavuşabileceklerini savunmuştur. Çocuklara hayatın her alanıyla ilgili çalışmanın önemi belirtilmeli, sağlıklı ve dinamik bireyler yetiştirilmelidir.

Empati: “Duygudaşlık, bireyin kendini başka bir kişinin yerine koyması ve duygu, istek ve düşüncelerini, tecrübe etmeden anla becerisi”

şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2019). Empati yeteneği gelişmiş bireyler, benzer olayları yaşamadan tecrübe kazanarak insani ilişkilerde daha başarılı olabilirler.

Cesaret-Liderlik: Cesaret; tehlikeli bir iş yapılırken kişinin kendinde hissettiği güven duygusudur. Cesaret seviyesi ne kadar çok olursa başarı şansıda o kadar yüksek olur. Liderlik ise; önder olma şeklinde tanımlanmıştır. Bir işin yapılmasında önder olan kişiler bulunmaktadır, bu kişiler sayesinde cesaret duygusu artar ve hevesli şekilde çalışılır.

Dostluk: İnsanların çoğu arkadaşına ve dostuna ihtiyaç duyarlar. Dostluk; “Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kişiyle dost olmak (TDK, 2019) olarak tanımlanmıştır. Arkadaş veya dostun, insan hayatında etkisi büyüktür. Bu sebeple çocuklara, uygun arkadaşları seçmeye yönelik eğitim verilmeli ve arkadaş seçiminde destek verilmelidir.

Temizlik: Öz bakım becerileri olarak ifade edilen ve toplumda uyulmak zorunda bulunulan kurallardan birisi olan temizlik, “Kirli, lekeli, pis, bulaşık olmayan, arı, pak, münezzeh, hijyen” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2019).

Bağımsız ve Özgür Düşünebilme: “Bir kısıtlama, zorlama veya şarta bağlı olmayan, serbest, hür” anlamındadır (TDK, 2019). Bu değerler hiç kimsenin baskısı altında olmadan serbest olarak düşünme ve aktarabilme, engelle karşılaşmama durumudur.

İyimserlik: Daima, her olayda olumlu olmak, iyimser olmaktır. Sözlük anlamı; “Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren, kötümser karşıtı, , optimist” tir (TDK, 2019).

Estetik Duyguların Geliştirilmesi: Estetik duyguların geliştirilmesi; şiir yazma, okuma, resim yapma, müzik dinleme

etkinlikleridir. Sözlük anlamı;” “Sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii” biçimindedir (TDK, 2019).

Vatanseverlik: “İnsanların ülkelerine, topraklarına, yaşama biçimlerine vb. karşı olan sevgilerini yansıtan, değişik tarihi dönemlerdeki tutum” şeklinde tanımlanmıştır. “Yurtseverlik” anlamı da bulunmaktadır. Milli duygularla da ilgili olan vatanseverlik kavramı toprak, bayrak, milli marş, Kurtuluş Savaşı gibi kavramlarını da kapsamaktadır.

İyilik yapmak: Sözlük’te “İyi olma durumu” ve “Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, lütuf, kerem, ihsan, inayet” anlamları mevcuttur (TDK, 2019).

Paylaşımci olmak: İhtiyaç halinde imkanların çevreyle paylaşılmasıdır.

Şefkat-Merhamet: TDK Sözlük (2005)’te şefkat, “sevecenlik”; merhamet ise bir canlının karşılaştığı kötü durum sebebiyle duyulan üzüntü anlamındadır. Zor durumda kalan varlıklara acımak ve destek olmak şefkat ve merhamet sayesinde gerçekleşir.

Selamlaşma: Selam sözcüğü TDK Sözlük (2005)’te, “Bir kişiyle karşılaşılması durumunda veya ondan uzaklaşıldığında söz ve işaretle nezakette bulunmak, merhaba” biçiminde tanımlanmıştır. Bir ortama girildiğinde, orada bulunanlara selam verilmesi ile insani ilişkilere gelişir.

Alçakgönüllülük: TDK Sözlük (2019)’te “Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, diğerlerini küçük görmeyen, büyüklenmeyen kimse, mütevazı, tevazulu” biçiminde tanımlamaktadır. Birey, çevresindekilerden bir takım meziyetler bakımından üstün olabilir ancak dile getirmekten kaçınırsa, bireyin bu davranışı alçakgönüllülüğün göstergesi olur.

Kültürel Mirasa Sahip Çıkma: TDK Sözlük (2019)'te kültür; Tarihi ve toplumsal gelişme sürecinde oluşturulan maddi ve manevi değerlerle, bunları sonraki kuşaklara aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal ortamına egemenliğinin ölçüsünü ifade eden araçlar bütünü, bir topluma ya da halka özgün düşünce ve sanat eserlerinin tamamı şeklinde tanımlanmıştır. Tarihi süreçte toplum içinde oluşan yerel ve milli unsurlar kültür mirasını oluştururlar.

Fedakarlık: “Bir amaç uğruna ya da gerçekleştirilmesi arzulanan bir olgu için kendi menfaatlerinden vazgeçilmesi olarak tanımlanmıştır (TDK, 2019). Milli Mücadele döneminde kendi durumlarını bir an düşünmeksizin vatan için mücadele eden insanlar, fedakarlık değerinin tam bir ifadesidir.

2.8. Konuyla İlgili Araştırmalar

Kahya (2018) tarafından, değerler eğitimi açısından ortaokul ders kitaplarında yer alan etkinlikleri incelemiş ve bu çalışma sonucunda kitaplardaki etkinliklerde yer alan değerlerin sınıfların seviyelerinde ve ilgili temalara göre bir plan dâhilinde olamadığı sonucuna varmıştır. Ayrıca ortaokul kademelerinde en çok değerlere beşinci sınıf kademesinde rastlanırken, bütün kitaplarda değerler genel olarak okuma becerisi etkinliklerinde yoğunlaşmış ve dinleme becerisindeki etkinliklerde değer sayısının daha az olduğu tespit edilmiştir.

Sarıkaya (2018) tarafından, Muzaffer İzgü'nün 1970-80 yıllarında yayınladığı öykü kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada bu öykü kitaplarının değerler açısından zengin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca değerlerin sadece ders kitapları okutularak öğrencilere kazandırılmasının mümkün olmadığını ve bu sebeple öğrencilere ders kitaplarının yanı sıra değerler açısından zengin olan edebi ürünlerin okutulması gerektiğini vurgulanmıştır.

Çalışkan (2016) tarafından ilköğretimde okutulması önerilen 100 temel eser içinde yer alan dünya edebiyatına ait eserleri değerler eğitimi açısından incelemiştir. Toplam 30 eserden oluşan bu inceleme sonucunda; eşitlik, dürüstlük, güzel ahlak, yardımseverlik, kişisel ahlak, sevgi, arkadaşlık ve kanaatkârlık değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Özel (2015) tarafından öğrencilerin 4.sınıf metinlerinde yer alan değerlerle ilgili algılarını incelemiştir. Öğrencilerin genelinde metinlerde yer alan "*görgü kurallarına uyma, kitap sevgisi, vatan ve bayrak sevgisi, tasarruflu ve tutumlu olma ve savurgan olmama, başkalarını küçümsememe ve paylaşmaya önem verme, sağlıklı olmaya önem verme, temizliğe önem verme, verilen emeğe saygı duyma ve işbirliği ile çalışmaya önem verme.*" Değerlerine yönelik öğrencilerin algılarının doğru olduğu saptanmıştır.

Şahin (2015) tarafından 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarını kültürel değerler açısından incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre metinlerde kültürel değerlerden en çok vatan ve dil değerlerine rastlanmış bunların yanı sıra aile, ahlak, sanat, örf ve adetler gibi değerlerde de metinlere rastlanmış ve bu değerlerin metinlerdeki sıklıklarının aynı olduğu belirlenmiştir. Fakat İncelenen kültürel değerlerin bazı temalarda dağılımı orantılı iken, bazı temalarda dil unsuruyla birlikte farklı en fazla üç unsur tespit edilmiştir.

Çevik (2014) tarafından Türkçe öğretim programlarında değerler ve bunun yanı sıra Bakanlığın önerdiği 100 temel eserlerden biri olan Dede Korkut hikâyelerindeki değerleri incelemiştir. Çalışmanın sonucunda programdaki değerler tespit edilmiş ve bazı değerlere yer verilmediği görülmüştür. Dede Korkut hikâyeleri ise değerler açısından çok zengin olduğu belirlenmiş ve değerler aktarımı açısından ders kitaplarının yanında okutulmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Sönmez (2014) tarafından sosyal bilgiler programında yer alan atasözlerini değerler açısından incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre programda yer alan atasözleri, saygı, sevgi, vatanseverlik, sorumluluk, adalet, barış, özgürlük, estetik, hoşgörü, bilimsellik, temizlik ve sağlıklı olma, yardımseverlik, bağımsızlık, dayanışma ve çalışkanlık, değerlerini vurgulamaktadır. Değerlerden en çok 103 bulgu ile adalet değerine en az 1 bulgu ile vatanseverlik değerine rastlanmıştır.

Güven (2013) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim programlarını değer eğitimi açısından incelemiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmanın sonucuna göre:

- Hayat Bilgisi öğretim programında doğrudan değerler ifadesi yer bulmamıştır. Ancak “Kişisel Nitelik” adı altında bazı değerlere yer verilmiştir.
- Sosyal bilgiler öğretim programında değerler ifadesi doğrudan verilecek değerler başlığı altında yer aldığı görülmüştür.
- Türkçe dersi öğretim programında değerler ifadesine rastlanmamış fakat kazanımlar incelendiğinde de bazı değerlerin kazanımların içinde olduğu tespit edilmiştir.
- Matematik öğretim programında değerler genel amaçlar ve ölçme değerlendirme başlıkları altında yer almıştır.
- Fen ve Teknoloji öğretim programında ise değerler özel olarak “tutumlar ve değerler” başlığı altında ele alındığı görülmüştür.

Koç (2013) tarafından 1981 ve 2006 Türkçe öğretim programlarının 8. Sınıf metinlerine bakıldığında her iki programın metinlerinde de değerler aktarımına yer verildiği görülmektedir. İki programda da yer alan değerlerde benzerlik söz konusudur. Değerlerin aktarımında düşünceye dayalı metinler yerine olaya dayalı metinler daha fazla önem arz etmektedir

Doğan ve GölüŖen (2011) tarafından alıŖmalarında Türkçe ders kitaplarındaki metinler (6.-8. Sınıf) değerler bakımından incelenmiŖlerdir. Söz konusu metinlerde hangi değerlerin iletildiğini ve sınıf düzeylerine göre değerlerin dağılımlarını belirlemek amacıyla yayınlanan bu makaledeki bulgulardan hareketle, ders kitaplarında yer alan 111 metnin 44'nde değerlere rastlanmıŖ ve konulara göre değerlerin dağılımında düzensizlik tespit edilmiŖtir. En fazla vurgulanan ve iletilmek istenen değerin, ulusal değerler olduğu grlmŖ ve genel olarak metinlerde değerler iletiminin yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaŖılmıŖtır.

Aral (2008) tarafından, 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerleri araŖtırmıŖtır. alıŖmanın sonucuna 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde aile birliği, bilimsellik, adalet, dayanıŖma, dürüstlük, vatanseverlik, alıŖkanlık ve dini değer tespit edilmiŖtir. Fakat metinlerde sağlıklı yaŖam, hoŖgr ve temizlik gibi değerlere yer verilmediği grlmŖtir, ayrıca en çok iŖlenen değerlerin vatanseverlik, saygı ve sevgi olduğu grlmŖtir.

Sezer (2005) tarafından değer eğitimi açısından incelediği İlköğretim 1. kademe Türkçe ders kitapları adlı alıŖmasında ilk 3 sınıfta doğa ve aile kavramları ile ilgili olan değerler daha yoğun yer alırken 4.ve 5.sınıflarda daha çok sanat bilgi vb. soyut kavramlarla ilgili değerlere yer verildiği sonucuna varılmıŖtır. AraŖtırmada ayrıca bütün sınıflarda yurt sevgisi ve Türk Milletini yücelten değerlere yoğun olarak rastlanmıŖ fakat bazı tutumluluk, bilginlik vb. gibi değerlere asla yer verilmediği sonucuna varılmıŖtır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada İlkokul 2. sınıfların Türkçe kitabındaki değerler eğitime yönelik konular bulunup tespit edilmesi nitel araştırma yöntemlerine uygun yapılmıştır.

Nitel araştırma, araştırmanın doğal akışında gerçekleşen olayları incelemek şeklinde tanımlanabilir (Fraenkel ve Warren, 2000: 669). İnsanların, insanlarla birlikte toplumların değişimlerini anlamaya yönelik bir süreçtir (Strauss ve Corbin, 1990). Başka bir deyişle bireylerin yaşam süreçlerine yükledikleri anlamı çözümlenmektedir (Dey, 1993).

Çalışmanın temel veri kaynaklarını İlkokul 2. sınıfların Türkçe kitapları oluşturmaktadır. Bu sebeple veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yapılan çalışmayla ilgili kayıt ve belgelerin toplanıp belli kural ve sistemlere göre kodlanması ve incelemesidir. Doküman analizi, belgesel gözlem veya belgesel taramalar biçiminde de nitelendirilmektedir (Çepni, 2009: 76). Bunun yanı sıra dokümanlar nitel araştırmalarda kullanılmasına önem verilmesi gereken kaynaklardır. Araştırmacı ihtiyacı olduğu veriyi görüşme ve gözlem yapmadan dokümanlara ulaşarak ve analiz ederek verileri elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 218).

Bu araştırmada 2. Sınıf Türkçe kitabında yer olan okuma metinlerini değer eğitimi açısından incelenerek metinlerin hangi değerlere sahip olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.2. Evren

Araştırmanın çalışma grubunu Milli Eğitim Bakanlığının 2017-2018 yılında ilkokul 2. sınıf için tavsiye ettiği Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri oluşturmaktadır. Araştırmada evreni tamamı alınmış ve örnekleme yöntemine başvurulmamıştır.

3.2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini de, Milli Eğitim Bakanlığının 2017-2018 eğitim öğretim yılında ilkokul 2. sınıf için tavsiye ettiği Türkçe ders kitabında yer alan yedi tema altında oluşan toplam 36 metinden (*Canım Annem, Vızvız ile Gülnaz, Teşekkür Etme- Özür Dileme, Aile Fotoğrafları, Yavrum, Kargalar, Anne Kedi ve Yavruları, Planlı Yaşam, Ormanın Renkleri Kimde?, Dünyanın hareketleri, Güzel kızım, Düğün Yemeği, Bayram Armağanı, Bizim Nasrettin Hoca, Türkiye'm Benim Cennetim, 29 Ekim, Milli Kültür, Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor, Doğum Tarihimi Sen Söyle, Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri, Atatürk Sevgisi, Yerli Mali, Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü, Keloğlan ve Sihirli Taş, Enerji Tasarrufu Haftası, Tutumlu Çocuklar, Hastane Günlerim, Bezirganbaşı, Temizlik Malzemeleri, Beslenme, Dişler, Ya Tutarsa!, Üç Elma, Dört Öğrenci, Robot, Dondurmayı Külahta Sunmayı İlk Kim Düşündü?, Okulumuz*) oluşmaktadır.

3.2.3. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında ulaşılan okuma metinleri işlenen değer açısından eşleştirilmiş ve incelenmiştir. Verilerin incelenmesinde kavramsal içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç elde edilen verileri derinlemesine bir işleme tabi tutmaktır. Yüzeysel bir analiz ile fark edilmeyen tema ve kavramlar içerik analizi yöntemiyle yorumlanır ve ortaya konula bilir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen veriler birinci aşama olarak kavramsallaştırılması daha sonra ortaya çıkan

kavramlar mantıksal bir biçimde düzenlenmesi ve veriyi açıklayan temaların ortaya konulması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Çalışmada 2. Sınıf Türkçe kitabında yer olan okuma metinleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Metinler içerik analizine tabi tutulmuş ve metinlerde yer alan değerler aktarımına doğrudan veya dolaylı ilişkin sözcük ve cümleler kodlanarak belirlenmiştir. Belirlenen veriler değerler tanımları ile ilişkilendirilmiş ve tablolarda ayrıca sunulmuştur.

Çalışmada tespit edilen ve ortaya konulan veriler, uzmanlara incelenerek elde edilen bulguların doğruluğu teyit edilmiş ve sıklıklarına göre başlıklarında tablo halinde gösterilmiştir. Araştırmanın bulgularının iç güvenilirliğini ve geçerliğini artırmak amacıyla 2. Sınıf Türkçe kitabını okutan öğretmenlerin görüşleri alınmıştır.

Alt problemlerin konusu olan “metinlerde hangi değerlere yer verildiği” ve “metinlerde değerlerin hangi sıklıkta verildiği” metinlerin yorumlamasını ve incelemesi yapıldıktan sonra tablolar şeklinde verilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki temalarda bulunan metinlerde tespit edilen değerler yer almaktadır. Ders kitabındaki her temada yer alan metinler ayrı ayrı incelenmiş ve değerler her temanın sonunda tablolaştırılmıştır.

4.1. Tema 1: Biz ve Değerlerimiz

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 1. Temada değerlerin incelendiği toplam 5 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Canım Annem (Hasan Latif Sarıyüce)

*“Canım annem,
Güzel annem
Mutlu günler
Kutlu günler
Senin olsun,
Senin olsun.*

*Benim annem,
Canım annem
Şu gökyüzü
Şu çiçekler
Senin olsun,
Senin olsun*

*Melek annem,
Cici annem
Yoğum varım
Dualarım
Senin olsun,
Senin olsun”*

İncelenen “Canım Annem” başlıklı şiir metninde, mısralarda anne sevgisini esas alan sevgi değeri yoğun bir şekilde verilmiştir.

Şiirin kafiye uyumuyla estetik duyguların geliştirilmesi değerlerine gönderme yapıldığı görülmektedir.

Metnin Adı: Vızvız ile Gülnaz (Fatma Tıtcı ve Sevim Ekinci)

“Bir bahar günüydü. Vızvız kırlarda dolaşırken, yeni çiçek açmış Gülnaz’ı gördü. Hemen yanına uçtu. Tanışıp arkadaş oldular.

Gülnaz:

-Ben çok yalnızım. Sık sık gelip benimle oynar mısın? dedi.

Vızvız çok mutlu olacağını söyledi.

Gülnaz, her sabah Vızvız’ı sabırsızlıkla bekliyordu. Birlikte konuşuyorlar, şarkılar söylüyorlardı.

Gülnaz, arkadaşı Vızvız’ın her gelişinde, ona, bal yapması için çiçek tozu veriyor;

-Kış hiç gelmese, arkadaşlığımız hiç bitmese, diyordu.

Vızvız da:

-Senin gibi bir arkadaşım olduğu için ben çok mutluyum, diyerek karşılık veriyordu.

Günler böyle geçerken hava yavaş yavaş ısındı. Yağmur da yağmaz oldu. Çevredeki ağaçların ve çiçeklerin renkleri soldu.

Bu sıcak ve kurak günlerin birinde Vızvız, Gülnaz’ın yanına gitti. Bir de ne görsün; arkadaşı sararıp solmuş.

Vızvız:

-Gülnaz, sana ne oldu böyle! Yoksa hasta mısın? dedi.

Gülnaz titrek bir sesle:

-Ben kışın gelmesinden korkarken, şimdi de yağmur yağmayınca susuz kaldım.

Bunun üzerine Vızvız:

-Üzülme Gülnaz, şimdi gelirim, diyerek ondan ayrıldı. Hızlıca uçarak kovanına geldi. Gülnaz'ı arkadaşlarına anlattı. Çok güzel bir çiçek olduğunu, ama susuzluktan öleceğini söyledi.

Arkadaşlarından birisi:

-Yakındaki dere den ona su götürelim, dedi. Bu düşünce hepsinin çok hoşuna gitti. Birlikte dereye uçtular. Birer yudum su alarak Gülnaz'ın yanına gittiler. Gülnaz onları görünce çok şaşırıldı.

Vızvız:

-Sevgili Gülnaz, seni kurtarmaya geldik, dedi.

Hepsi ağızlarındaki birer yudum suyu Gülnaz'ın toprağına döktüler. Sevgiyle çevresinde uçtular.

Gülnaz ümitsizdi, yine de onlara teşekkür etti.

O gece olağanüstü birşey gerçekleşti. Gülnaz canlanıp iyileşmişti. Ertesi gün, arkadaşı Vızvız onu görmeye geldiğinde gözlerine inanamadı. Sevinçle birbirlerine sarıldılar. İkisi de çok mutlu ydu. Akşam Güneş dağıın arkasından inerken gülümsedi.

-Çocuklar ben gidiyorum. Biraz daha oynarsanız hava karacak. Vızvız artık kovanına dönsün, dedi.

İki arkadaş, ertesi gün tekrar görüşmek üzere ayrıldılar.

-Hoşça kal Gülnaz.

-Güle güle Vızvız.

Vızvız neşeyle kovanına döndü.

Arkadaşlarına:

-Teşekkür ederim. Gülnaz'ı kurtardınız, dedi.

Gülnaz'ın iyileşmesine hepsi çok sevindiler.”

Arkadaşlık adına atılan adımlarda birbirlerinin hem iyi hem kötü zamanlarında yanlarında olan VıZVıZ ile Gülnaz metninde; birbirlerini görüp tanışıp arkadaş olmalarıyla başlayan bölüm dostluk değerini ortaya atmaktadır.

Gülnaz'ın susuz kalması üzerine; arkadaşlarından birinin su götürme fikri ile hep birlikte su alıp Gülnaz'ın yanına gitmeleri ise iyilik yapmak ve yardımlaşma değerine gönderme yapmıştır.

Metnin son bölümünde Gülnaz'ın iyileşip, beklemediği bir anda VıZVıZ'ın onun yanına gelerek sarılmaları anlatılmaktadır. Bu bölümünde ise sevgi değerine gönderme yapılmıştır.

Metnin Adı: Teşekkür Etme - Özür Dileme (Emine Şentürk ve Nazmi Şentürk)

“Bir arkadaşımız, akrabamız hatta tanımadığımız biri, bir yardımda bulunmuşsa teşekkür etmemiz gerekir. “Teşekkür ederim, Sağ olun. Gibi memnuniyetimizi belirten sözler söylemeliyiz.

Bazen yapmamız gereken bir işi yapmadığımız veya yanlış yaptığımız olur. Farkına varmadan başka birini kırabiliriz. Çeşitli engeller yüzünden veya kişisel kusurumuzdan ötürü üstlendiğimiz görevi yerine getiremezsek ilgili kişilerden özür dilemeliyiz.

Özür dilerken inandırıcı olmalıyız. Özür, doğru ve içten olursa kabul edilir, yoksa bağışlatıcı olmaz. Özür dileme kısa olmalıdır. Tekrar tekrar özür dilemek iyi etki yapmaz.

Çok üzuldüm, lütfen bağışlayınız... gibi sözler, kendimizi bağışlatmada yardımcı olur”.

Öğretici bir metin olan “Teşekkür Etme - Özür Dileme” başlıklı okuma metninde; “*Bir arkadaşımız, akrabamız hatta tanımadığımız biri, bir yardımda bulunmuşsa teşekkür etmemiz gerekir*” bölümünde yardımlaşma, iyilik yapmak ve nazik olmak değerlerine gönderme yapılmıştır.

Yine metinde “*Bazen yapmamız gereken bir işi yapmadığımız veya yanlış yaptığımız olur. Farkına varmadan başka birini kırabiliriz. Çeşitli engeller yüzünden veya kişisel kusurumuzdan ötürü üstlendiğimiz görevi yerine getiremezsek ilgili kişilerden özür dilemeliyiz*” bölümünde nazik olmak ve hoşgörü değerlerine göndermede bulunulmuştur. Devamı olarak, “*Özür dilerken inandırıcı olmalıyız. Özür, doğru ve içten olursa kabul edilir, yoksa bağışlatıcı olmaz. Özür dileme kısa olmalıdır. Tekrar tekrar özür dilemek iyi etki yapmaz.*” cümleleri yalan söylemekten kaçınmaktan, inandırıcı olmaktan bahseder. Bu söylemlerle doğruluk ve dürüstlük değeri aktarılmaktadır.

Ayrıca metnin “*Çok üzüldüm, lütfen bağışlayınız...*” kısmında ise merhamet değeri verilmek istenmiştir.

Metnin Adı: Aile Fotoğrafları (Aziz Sivashoğlu)

“*Şu Ezgi, akıllı bir kız doğrusu! Öğretmeninin dediklerini hiç unutmamış. Öğretmeni ne mi demiş? “Herkes ailesini tanıtacak.” demiş.*

Ezgi ne yapmış peki?

Ne yapacak? Fotoğraf albümlerinden fotoğraflar seçmiş. Okula götürmüştü.

Öğretmen ona Aferin! demiş. Demekle de kalmamış. Fotoğrafları göstererek aileni bize tanıtır mısınız? diye sormuş.

İlk fotoğraf, evlerinin dışarıdan görünümüymiş.

Ezgi:

“Bu, bizim evimiz!” diye söze başlamış. “Bahçe içinde, küçük bir evdir. Biz; annem, babam ve ben, işte burada yaşarız”.

İkinci fotoğrafı gösterince arkadaşları çok şaşırmışlar. Bazıları da gülmüşler. “O da mı aileden biri?” diye sormuşlar.

Ezgi:

“Evet, biz onu çok severiz. Ama o bir köpek. Bahçede evi var. Orada yaşıyor.” diye karşılık vermiş. Sonra da eklemiş: “Adını söylemeyi unuttum. Adı Kahve”.

Üçüncü fotoğraf gerçekten çok güzelmiş. Onu annesi, Ezgi uyurken çekmiş.

Ezgi, gereken açıklamayı hemen yapıvermiş: Burası benim odam. Ben hep ayıcığım ile uyurum.

Başka bir fotoğrafa bakmışlar. Bu fotoğrafta Ezgiyle annesi, mutfakta yemek yapıyorlarmış.

Çocuklardan biri:

Sen yemek yapmayı biliyor musun? diye sormuş.

Ezgi:

Anneme yardım ediyorum. Yardım ederken de öğreniyorum. Mutfakta o kadar eşya, yiyecek var ki bazen annem bile şaşıyor, diye yanıt vermiş. Vermiş ya, annesinin adını söylemeyi unutmuş.

“Bakın!” demiş Ezgi, “Bu fotoğrafı ben çektim.”

Annesiyle babası bir koltuğa oturmuşlar, öyle poz vermişler.

“Elinde gazete olan, babam. Adı İlhami’dir. Annemin adıysa Aysel’dir.” demiş.

Öğretmeni:

“Aferin! Çok güzel anlattıyorsun,” demiş. Ona cesaret vermiş.

Ezgi durur mu? Durmaz...

Başka bir fotoğrafı göstermiş. “Bu benim büyükbabam. Yani babamın babası... Adı İsmail. O, benim en iyi arkadaşımdır. Beni gezdirir. Birlikte birçok oyun oynarız. Daha bitmedi... Bu da babaannem. Onun adı Ayşe’dir. Ayşe ninem, çok güzel reçel yapar. Bir gün bize gelerseniz gözlerinizle görürsünüz. Hem reçel de yersiniz.

Sıradaki fotoğrafta yaşlı bir kadınla bir adam varmış.

Ezgi, onları da tanıtmış:

Gördüğünüz kişiler, annemin babasıyla annesidir. Ben onları da çok sever, sayarım. Onlar da beni severler. Dedemin adını sorarsanız, adı Süleyman. Nineminkiye Sevgidir.

Ezgi fotoğrafları göstermeye, bir yandan da anlatmaya devam etmiş: “Bu da benim amcamdır. Doğan amcam... O, babamın kardeşidir. Fotoğraftan da anlayacağınız gibi kendisi doktordur.”

“Bu güzel bayansa teyzem olur, Nilgün teyzem. O, annemin kardeşidir. Anneme ne kadar da çok benziyor, değil mi? Unutmadan söyleyeyim, benim teyzem tiyatro oyuncusudur.”

Ezginin elinde tek bir fotoğraf kalmış. Arkadaşlarına onu da göstermiş. Ama nedense herkes gülmeye başlamış.

Çünkü bu fotoğraf, Ezgi’nin bebeklik fotoğrafıymış.

Ezgi, fotoğrafa bakmış. “Aaa! Bu fotoğraf buraya nasıl geldi?” diye bağırmış.

Onun bu sözü arkadaşlarını, öğretmenini daha çok dürmüş. Dayanamamış, Ezgi bile gülmeye başlamış.

Tabii ki Ezgi, güzel bir alkışı hak etmiş.

Aferin Ezgi!”

İncelenen “Aile Fotoğrafları” başlıklı okuma metni öğretmenini iyi dinleyen sorumluluklarının farkında olan Ezgi adlı öğrencinin verilen

ödevi yerine getirmesiyle başlar. Bu bölümünde çalışkanlık ve sorumluluk değeri verilmiştir.

Metnin başka bir bölümünde ise tanıttığı köpeğine olan duyguları sevgi değeri ile dile getirilmiştir. Annesiyle mutfakta çekilmiş bir fotoğraftan bahsederken yemek yapmayı bilmesede annesine yardım ettiğini dile getirmektedir. Bu bölümünde yardımseverlik ve sevgi değerleri verilmiştir.

Metnin bir başka bölümünde “*Öğretmeni: “Aferin! Çok güzel anlatıyorsun,” demiş. Ona cesaret vermiş*” özgüveni geliştirmek adına bir değer aktarımı yapılmıştır.

Ayrıca metnin büyükbabasını anlatıp güzel vakit geçirdiğini dile getirdiği bölümünde sevgi değeri verilmektedir.

Metnin sonunda ise “*Tabii ki Ezgi, güzel bir alkışı hak etmiş. Aferin Ezgi!*” nazik olmak değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Yavrum (Ali Osman Atak)

*Ey ömrümün güneşi,
Uyu da, büyü yavrum.
Sensin gönlümün eşi,
Uyu da, büyü yavrum,*

*Ne tatlıymış bu hayat,
Her şeye değer kat kat
Gel de kucağıma yat,
Uyu da, büyü yavrum.*

*Annen, baban, milletin,
Vatanın, memleketin,
Bekler cumhuriyetin,
Uyu da, büyü yavrum.*

İncelenen “Yavrum” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak “Sensin gönlümün eşi” dizesi ile annenin çocuğuna olan sonsuz ve karşılıksız sevgi değeri verilmektedir.

Üçüncü dörtlükte yetişecek olan yeni neslin ülkemiz adına kıymetli olduğu, aslında her bireyin doğduğu günden itibaren ülkesine sahip çıkarak kültürünü nesilden nesile taşıması gerektiği bilinci vatanseverlik değeri ile aktarılmıştır.

Ayrıca şiirde uyum ile estetik duyguların geliştirilmesi değeri verilmiştir.

Tablo 4.1. “Biz ve Değerlerimiz” Başlıklı 1. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Canım Annem	Sevgi	3	4
	Estetik Duyguların Geliştirilmesi	1	
Vızvız ile Gülnaz	Dostluk	1	4
	İyilik yapmak	1	
	Yardımlaşma	1	
	Sevgi	1	
Teşekkür Etme - Özür Dileme	Yardımlaşma	1	6
	İyilik yapmak	1	
	Nazik olmak	1	
	Hoşgörü	1	
	Merhamet	1	
	Doğruluk-Dürüstlük	1	
Aile Fotoğrafları	Çalışkanlık	1	9
	Sorumluluk	1	
	Nazik olmak	1	
	Sevgi	3	
	Saygı	1	
	Özgüven	1	
	Yardımseverlik	1	
Yavrum	Sevgi	1	3
	Vatanserlik	1	
	Estetik Duyguların Geliştirilmesi	1	

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere 1. Tema da yer alan 5 metinde toplam 26 değer görülmektedir. “Aile Fotoğrafları” metni 9 değerle en fazla değere sahip metindir. “Teşekkür Etme - Özür Dileme metni” 6 değerle ikinci, “Vızvız ile Gülnaz” ve “Canım Annem” 4 değerle üçüncü

sırada yer almaktadır. En az değere sahip metinler ise “Yavrum” 3 Değerlerden en fazla rastlanan ise sevgi değeridir.

4.2. Tema 2: Dünya ve Çevre

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 2. Temada değerlerin incelendiği toplam 6 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Kargalar (Suzan Lema Gençer)

“Dünyanın hemen her yerinde bulunan kargalar, en zeki kuş ailesinden. Kargagiller adı verilen bu ailede 120’den fazla tür var. Kargalar ilginç davranışlarıyla tanınır. Çevrelerinde buldukları birçok nesneyi, özellikle parlak olanları alıp yuvalarına götürür. Karda kayarak ve yuvarlanarak oyun oynar. Bazen kendilerinden büyük hayvanların kuyruklarını çekerek onları kaçıır ve yiyeceklerini alır. Birçoğu yiyeceklere ulaşmak için alet kullanır. Bazı karga türleri insan ve hayvan seslerini çok güzel taklit edebilir.

Bazı kargalar ceviz, midye gibi yiyeceklerin kabuklarını kırmak için onları yüksekten yere bırakır. Hatta Japonya’daki bazı kargaların cevizleri, otomobillerin üzerinden geçip kırabileceği yerlere bıraktığı, sonra da kırılan cevizleri yedikleri gözlemlenmiş. Alakarga gibi bazı karga türleri, sonbaharda meşe palamudu toplar ve bunları toprağa gömer. Kışın farklı yerlere gömdükleri bu palamutları tek tek toprağın altından çıkarır ve yer. Gömdükleri palamutların tamamına yakını bulur.

Pek çok bilim insanı, kargaların davranışlarıyla ilgili araştırmalar yapıyor. Bu araştırmalarda kargaların gagalarıyla doğrudan ulaşamadıkları yiyecekler için dal parçası ya da tel benzeri araçlar kullandıkları ve bu sayede yiyeceğe ulaştıkları gözlemlenmiş. Hatta kargalar, yiyeceğe daha kolay ulaşabilmek için gagalarıyla tellerin ucunu kıvrarak şekillendirmiş. Kargalarla ilgili çalışmaların sonuçları onların sorunlar karşısında çözüm üretebildiklerini gösteriyor. Bu nedenle bu kuşların “zeki” oldukları düşünülüyor”.

İncelenen “Kargalar” başlıklı okuma metninde ilk olarak kargaların kendilerinden büyük hayvanları kaçıarak yiyeceklerini aldıkları anlatılmıştır. Burada zıt veya örtük değer olarak dürüstlük değeri verilmek istenmiştir.

Alakargalara benzetilen kargaların sonbaharda topladıkları yiyecekleri kışın çıkarıp yemeleri çalışkanlık değerine gönderme yapmaktadır.

Yapılan araştırmalarda kargaların gagalarıyla ulaşamadıkları yiyecekler için uzun tel benzeri araçlar kullandıkları belirtilmiştir. Bu bölümünde ise yine çalışkanlık değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Anne Kedi ve Yavruları (Gülsüm Cengiz)

“Ayşe, annesiyle birlikte anneannesini görmeye gitti. Anneanne, hâlâ kentin dışındaki yazlığında oturuyordu.

-Haftaya kente taşınmak istiyorum, ama şu kedcikleri ne yapacağımı bilmiyorum, dedi anneanne.

-Kedi mi? Nerde, diye heyecanlandı Ayşe.

Anneanesi Ayşe'ye gülümsedi.

-Arka bahçede, gel gidip bakalım.

Anneanne, Ayşe ve annesi arka bahçeye çıktılar.

-İşte diye gösterdi parmağıyla anneanne.

-Duvarın dibindeki kedileri görünce Ayşe bir çığlık attı:

-Ay ne kadar da güzel!

Duvarın dibinde, sarı ve beyaz tüylü bir sarman kedi yere uzanmış yatıyordu. Ayşe, annesine sokulmuş süt emen yavruları saydı:

-Bir, iki, üç, dört. Anne, dört tane yavru kedi var!

İkisi tıpatıp anneye benzeyen, ikisi de sarı tüylerinin üzerinde siyah yuvarlak benekler taşıyan dört yavru kedcik...

-Anne şuna bak! Ne kadar tatlı!

Siyah benekli yavrulardan biri, çok hareketliydi. Kıpır kıpır ediyor, öteki yavruları itip annesine sokularak, yalnız kendisi emmek istiyordu.

-Anne kediye yiyecek vermeliyiz. Yavrularını emziriyor.

-Ben ara sıra bir şeyler veriyorum, dedi anneanne.

-Yavrulara yatacak bir yer yapalım, diye önerdi Ayşe.

Anneanne içeri girdi. Birkaç dakika sonra; elinde büyük karton bir kutuyla geri döndü.

-Bu kutuyu balkonun altına yerleştirelim de, yağmurda ıslanmasınlar.

Ayşe ve anneanne, balkonun altındaki kuytu bir köşeye karton kutuyu yerleştirdiler.

Ayşe'nin annesi de, iki küçük kâseye koyduğu sütü getirdi. Kâsenin birini, anne kedinin yakınına, ötekini de karton kutunun içine koydu.

Ayşe, içeri girip kedileri pencereden izlemeye başladı. Anne kedi, önce kuşkuyla çevresine bakındı, sonra yaklaşıp sütü içmeye başladı. Biraz içtikten sonra, miyavlayıp yavrularını yanına çağırdı. Minik yavrular, incecik sesleriyle miyavlayarak koştular annelerine.

Ayşe heyecanla bağırdı:

-Anne bak! Sütü içiyorlar!

Anne kedi, yavruları gelince, kenara çekilip sütü onlara bıraktı. Onların süt içişini izledi. Sonra birden, karton kutuyu ve oradaki sütü gördü.

Yanına gidip çevreyi kokladı, sütün tadına baktı. O sırada, yavru kediler sütü bitirmişler, minik pembe dillerini çıkararak yalanıyorlardı.

Ayşe yavruları izlerken, birden heyecanla bağırmaya başladı:

-Anne, kedi yavrusunu ısırıyor!

Anne kedi, kocaman ağzını açmış, sarı tüylü yavrulardan birini ensesinden yakalamıştı. Minik kedi ise uysalca duruyordu. Miyavlamıyordu bile.

-Korkma canım. Annesi onu taşımak istiyor.

Anne kedi, yavruyu götürüp kutunun içine bıraktı. Sonra gidip sırayla öteki yavrularını da kutuya taşıdı. Ayşe, onun yavruları taşımalarını dikkatle izlerken saymayı da unutmadı:

-Bir, iki, üç, dört. Tamam dört yavruyu da getirdi kutuya.

Kutuya bırakılan yavrular, hemen oradaki sütü de içtiler. Minik ağızlarını açıp pembe dillerini çıkardılar ve uzun uzun yalandılar. Sonra da birbirleriyle oyun oynamaya başladılar”.

İncelenen “Anne Kedi ve Yavruları” başlıklı okuma metninde Ayşe ve annesinin, anneanne ziyaretine gittiğinden bahsedilmektedir. Ailesi ile geçirilen güzel bir günden bahsedilerek aile birliğine önem verme değeri verilmek istenmiştir. Anneannesinin bahçesinde gördüğü kedilere olan sevinci, sevgi değerine gönderme yapmaktadır.

Metinde siyah benekli yavru kedinin diğer yavruları iterek sadece kendisinin annesini emmeye çalışması ise zıt veya örtük değer olarak adil olma değeri olarak ifade edilmektedir.

Kente taşınması gereken ama kedileri bırakıp gitmeye kıyamayan anneannenin sözleri sahihsiz ve muhtaç bu hayvanlara olan sevgi değeri ile aktarılmaktadır.

Yavrulara yatacak bir yer yapmak isteyen ve ıslanmamaları için balkonun altına yiyeceklerini koyan Ayşe’nin hayvan sevgisi ile sevgi ve merhamet değeri ile işlenmiştir.

Metinde son olarak “Anne kedi, yavruları gelince, kenara çekilip sütü onlara bıraktı. Onların süt içişini izledi” bölümünde ise sevgi değeri verilmek istenmiştir.

Metnin Adı: Planlı Yaşam (Mansur Evrensel)

“Zamanımız çok değerli ve aynı zamanda sınırlıdır. Başarılı olmak için işlerimizi sıraya koymalıyız. Böyle yaptığımızda çalışmaya ve dinlenmeye daha çok zaman buluruz. Başarılı olmak için

-derslerde.

-oyunlarda,

-uykuda,

-eğlencede,

kısaca hayatın her alanında planlı yaşamalıyız. Bu planlama, günlük olabileceği gibi haftalık da olabilir,

-Herkes, zamanını kendi planlamalıdır.

-Planlı yaşayan kişi, zamanı daha verimli kullanır.

-Planlar kısa ve öz olmalıdır.”

Öğretici metin olan “Planlı Yaşam” başlıklı okuma metninde çalışkanlık değeri verilmek istenmiştir.

Metnin Adı: Ormanın Renkleri Kimde? (Aytül Akal)

“Bir varmış bir yokmuş. Tüm hayvanların dostluk ve mutluluk içinde yaşadığı bir orman varmış.

Bu ormanda yaşayan hayvanlar, aynı yağmurlarla ıslanır, aynı güneşin ışığında oyunlar oynar, aynı ayın gölgesinde uykuya yatarlarmış. Bu ormanda her ağaç meyve verir, her tohum çiçek açarmış.

Ormandaki yaşamdan yalnızca ayı memnun değilmiş. Her biri ayrı bir işle uğraşan hayvanlara kızıp dururmuş. Zararlı tırtılları yiyen kuşlara, toprağı kazıp havalandıran solucanlara, bütün gün bal yapan arılara, Hih, bu yaptığınız da iş mi? Para kazandıracak bir iş yapsanız ya! diye söylenirmiş.

Bir sabah hayvanlar uyandıklarında, bir de bakmışlar ki ormandaki kırmızı çiçekler yok olmuş... Kırmızı laleler, gelincikler, ateş çiçekleri kalmamış.

Sağa bakmışlar, sola bakmışlar, ama bir tek kırmızı çiçek görememişler. Hepsi bir gecede ortadan kaybolmuş! Nereye gitmiş olabilirlermiş ki?

Bir sonraki sabah uyandıklarında, bu kez sarı çiçekleri görememişler... Hepsi ortadan kaybolmuş! Tek bir sarı çiğdem ya da sarı lale, tek bir sarı papatya bile kalmamış!

Sonraki sabah, mor laleler, mor menekşeler, mor zambaklar yok olmuş.

Daha sonraki sabah ise, beyaz papatyalar, beyaz mügeler...

Ormandaki renkler birer birer ortadan kayboluyor, hayvanlar ne yapacaklarını şaşırıyorlarmış.

Tam o sırada tavşan, nefes nefese gelip, “Koşun, koşun!” diye seslenmiş hayvanlara. “Çiçekleri buldum!”

Hepsi tavşanın söylediği yöne koşmuş. Bir de bakmışlar ki, ne görsünler?

İşte, ormanın bütün çiçekleri oradaymış. Kırmızı laleler, gelincikler, sarı papatyalar, mor menekşeler, beyaz mügeler...

Herkes uyurken, ormandaki ayı tüm çiçekleri toplayıp bir çiçekçi dükkanı açmamış mı?

“Ama bu haksızlık!” diye bağırmış hayvanlar. “Çiçeksiz orman olur mu? Çiçeklerimizi geri ver!”

Ayı karşı çıkmış: “Siz mışıl mışıl uyurken ben çalıştım, çiçek topladım. Tembellik etmek yerine siz de çalışın, kendinize bir iş bulun.”

Tüm hayvanlar, şaşkın, öylece kalakalmışlar. Ne yapacaklarını şimdi? Çiçeksiz bir ormanda nasıl yaşanırmış ki?

Çiçekler olmayınca, orman tüm renklerini yitirmiş. Kala kala bir yeşil, bir de kahverengi kalmış ormanda.

Böcekler, çiçek tozlarını oradan oraya taşıyamamış, Bu yüzden yeni çiçekler de açmıyormuş artık.

Arılar bal yapamamış; meyveler büyüyememiş; tırtıllar, kurtlar kendilerine yuva bulamamışlar.

Meyve ile beslenen hayvanlar, artık ormanda kendilerine yiyecek bulamaz olmuşlar.

Şu işe bakın ki, aç kalan yalnızca ormandaki hayvanlar değilmiş.

Ayı da, “Ben bal istiyorum!” diye homurdanmaya başlamasın mı!

Gerçekten de ayılar en çok balı severmiş. Ama çiçekler olmadığı için arılar artık bal yapamıyormuş.

Ayı, karnını doyurmak için, ormanın kıyısındaki markete gitmiş. Bir kavanoz bal satın almış.

Market sahibi merakla sormuş. “Sizin ormanın her köşesi çiçeklerle, meyvelerle, bal petekleriyle doluydu. Bütün hayvanlar istediğiniz kadar yer içerdiniz. Şimdi ne oldu da, bizim marketten alışverişe başladınız?”

Ayı şöyle bir düşünmüş. Ne olmuştu da? Ne olmuştu da... Ne olmuştu...

Ne mi olmuştu?

Ne mi olmuştu? Ayı, ormanın renklerini toplamıştı. Oysa çiçekler, ormanda yaşayan herkesin değil miydi? Ayı hemen çiçek pazarına gitmiş, kazandığı tüm parayla lale soğanları, çiçek tohumları, fideler almış. Ormana döndüğünde, diğer hayvanların da yardımıyla tohumları, fideleri ekmişler.

Orman yeniden renklerine kavuşmuş. Çiçekler açmış. Ağaçlar meyve vermiş. Arılar bal yapmış. O güzel ve renkli ormanda, tüm hayvanlar, dostluk ve beraberlik içinde mutlu mutlu yaşamışlar”.

Hırsına yenik düşen ayının güzellikleri kaybetmesiyle akıllanıp, çabaladığının anlatıldığı metinde, “Tüm hayvanların dostluk ve mutluluk içinde yaşadığı bir orman varmış” bölümü ve “Bu ormanda yaşayan

hayvanlar, aynı yağmurlarla ıslanır, aynı güneşin ışığında oyunlar oynar, aynı ayın gölgesinde uykuya yatarlarmış” bölümünde dostluk değerinin verildiği görülmektedir.

Metnin bir başka kısmında “*Herkes uyurken, ormandaki ayı tüm çiçekleri toplayıp bir çiçekçi dükkanı açmamış mı? Ama bu haksızlık! diye bağırmuş hayvanlar.*” zıt veya örtük değer olarak paylaşımcı olmak değeri verilmek istenmiştir.

Yine metnin başka bir kısmında “Ayı karşı çıkmış: “*Siz mişıl mişıl uyurken ben çalıştım, çiçek topladım. Tembellik etmek yerine siz de çalışın, kendinize bir iş bulun*” zıt veya örtük değer olarak dürüstlük değeri verilmeye çalışılmıştır.

“*Ayı hemen çiçek pazarına gitmiş, kazandığı tüm parayla lale soğanları, çiçek tohumları, fideler almış. Ormana döndüğünde, diğer hayvanların da yardımıyla tohumları, fideleri ekmişler. Orman yeniden renklerine kavuşmuş”* paylaşımcı olmak ve çalışkanlık değeri verilmiştir.

Metnin son bölümünde ise, *O güzel ve renkli ormanda, tüm hayvanlar, dostluk ve beraberlik içinde mutlu mutlu yaşamışlar”*. cümlesi ile birbirlerine olan bağlılıkları sevgi değeri ile aktarılmıştır.

Metnin Adı: Dünyanın Hareketleri (Kenan Kalaycı ve Alev Müftüoğlu)

“*Dünyanın iki türlü hareketi vardır. Birincisi kendi etrafında dönmesidir. Dünya bu hareketini 24 saatte tamamlar ve bu hareketi sonucunda gece gündüz oluşur.*

Dünyanın ikinci hareketi Güneş'in etrafında dönme hareketidir. Dünya bu hareketini üç yüz atmış beş gün altı saat yani bir yılda (12 ayda) tamamlar. Dünyanın bu hareketi sonucunda mevsimler oluşur.”

Bilgilendirici metin olan “Dünyanın Hareketleri” başlıklı okuma metninde bilimsel değer görülmektedir.

Metnin Adı: Güzel Kuzum (Bestami Yazgan)

*“Gel kuzum,
Güzel kuzum,
Oynayalım seninle
Bir pamukça el kuzum.*

*Ooo...
Bir, iki, üç,
Ebelik güç.
Yanda yönde,
Elim sende.
Başlıyor kovalamaç,
Güzel kuzum haydi kaç!*

*Küçük kuzum,
Pamuk kuzum!
Sen benimle oynayınca,
Biraz canın yanınca,
Anne diye meliyorsun.
Anladım sen de anneni,
Benim kadar seviyorsun.*

*Haydi kuzum,
İkimiz de annemize gidelim,
Bu oyuna
Yarın devam edelim”.*

İncelenen “Güzel Kuzum” başlıklı şiir metninin ilk dördlüğünde çocuğun kuzuya olan sevgi değerinden bahsedilmektedir.

“Anladım sen de anneni,
Benim kadar seviyorsun.” dizeleri her canlının annesine olan sevgi değerini vurgulamaktadır.

Ayrıca kafiye uyumu ile estetik duyguların geliştirilmesi gibi değerlere gönderme yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4.2. “Dünya ve Çevre” Başlıklı 2. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Kargalar	Dürüstlük	1	3
	Çalışkanlık	2	
Anne Kedi ve Yavruları	Aile birliğine önem verme	1	7
	Sevgi	4	
	Adil olmak	1	
	Merhamet	1	
Planlı Yaşam	Çalışkanlık	1	1
Ormanın Renkleri Kimde?	Dostluk	1	6
	Çalışkanlık	1	
	Paylaşımçı olmak	2	
	Dürüstlük	1	
	Sevgi	1	
Dünyanın Hareketleri	Bilimsel değer	1	1
Güzel Kuzum	Sevgi	2	3
	Estetik Duyguların Geliştirilmesi	1	

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere 2. Tema da yer alan 6 metinde toplam 21 değer görülmektedir. “Anne Kedi ve Yavruları” metni 7 değerle ve “Ormanın Renkleri Kimde?” metni 6 değerle en fazla değere sahip metinlerdir. “Kargalar” 3 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metinler ise “Planlı Yaşam” 1 değer, “Dünyanın Hareketleri” 1 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise sevgi ve çalışkanlık değerleridir.

4.3. Tema 3: Milli Kültürümüz

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 3. Temada değerlerin incelendiği toplam 6 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Düğün Yemeği (Bestami Yazgan)

“Karagöz’le Hacivat, sokakta karşılaşırlar. Karagöz öne doğru saygıyla eğilerek:

-Hayırlı günler Hacivat’ım.

-Hayırlı düğünler Karagöz’üm.

Karagöz:

-Hayırlı düğünler, hayırlı düğünler Hacı Cavcav. Oğlanı mı evlendiriyorsun, kızı mı? Sen evlendireyim diyorsun ama çocuklar buna razı mı?

Hacivat gülmek için kendini zor tutar:

-Yahu Karagöz, düğün bizim değil komşunun. Haydi gidip sevinçlerine ortak olalım.

Karagöz bir adım geri çekilir:

-Olmam Hacı Cavcav.

-Niye olmazsın Karagöz'üm? Düğünler sevinç günleridir.

-Değildir Hacı Cavcav.

-Niçin değil Karagöz'üm?

Karagöz heyecanla anlatmaya başlar:

-Yahu niçin olacak, düğünlerde kızın annesi ağlar mı?

-Ağlar.

Karagöz:

-Babası karalar bağlar mı?

-Bağlar.

Karagöz, Hacivat'a vurur:

-Al sana Hacı Cavcav, sen de ağla o zaman.

-Yahu ben niye ağlayayım?

Karagöz:

-Peki o zaman sen ağlama, gelin olacak kız ağlasın. Hacivat ciddileşir:

-Orada dur biraz Karagöz'üm.

-Duruyorum ama niçin duracağım.

Hacivat,

-Sen gelin olacak kız da ağlar dedin ya. Orası biraz şüpheli...

Karagöz kendinden emin:

-Ağlar elbette, ağlamaz mı?

-Yanlışın yok da eksişin var Karagöz'üm. Gelin olacak kızlar hem ağlar hem de giderler.

Karagöz duygulanır. Gözlerini ovalar.

-Ne oldu Karagöz'üm?

-Ne olsun Hacı Cavcav, benim kızım da öyle yapar mı? Yani hem ağlayıp hem de gider mi?

Hacivat başını sallar:

-Gider Karagöz'üm gider!

Karagöz ağlamaya başlar. Arkadaşı onu teselli etmeye çalışır:

-Karagöz'üm bu kadar ağıt yeter, geç kalırsak lahmacun biter.

Karagöz lahmacun sözünü duyar duymaz titreyerek kendine gelir:

-Lahmacun mu? Ne lahmacunu Hacivat'ım?

Ne lahmacunu olacak, senin gibi ağlayanları teselli etmek için düğün sırasında yemek verirler.

Karagöz Hacivat'a bir daha vurur:

-Bre Köftehor! Bunu baştan söylesene. Niçin beni boş yere ağlatıyorsun?

Hacivat'la Karagöz, kol kola girer ve şarkı söyleyerek düğün evine doğru giderler”.

Milli kültürümüzün önemli orta oyunu kahramanlarının hatırlatıldığı ve aralarında bir düğün sohbetinin geçtiği “Düğün Yemeği” metninde milli değer öğelerine rastlanmaktadır.

“Karagöz'le Hacivat, sokakta karşılaşırlar. Karagöz öne doğru saygıyla eğilerek: -Hayırlı günler Hacivat'ım. -Hayırlı düğünler Karagöz'üm” bölümünde selamlaşma ve saygı değeri verilmiştir.

Metinde ayrıca *“Haydi gidip sevinçlerine ortak olalım”* cümlesiyle ise yardımlaşma, iyilik yapma ve milli değerler aktarılmıştır.

Metnin başka bir bölümünde *“Karagöz ağlamaya başlar. Arkadaşı onu teselli etmeye çalışır”* cümlesiyle verdiği destekle dostluk değeri görülmektedir.

Metnin Adı: Bayram Armağanı (İnci Ceren)

“Küçük bir kasabada yaşayan bir adam varmış. Bu adamın bir oğlundan başka kimsesi yokmuş. Gün gelmiş, adamın oğlu evlenip büyük şehre taşınmış.

Adamcağızsa iyice yaşlanmış. Artık gözleri iyi görmüyor, kulakları iyi işitmiyormuş. Kulübesinde bir başına yaşayıp gidiyormuş.

İhtiyar adam, oğlunu çok özliyormuş. Bayramın gelmesini iple çekiyormuş. “Oğlum, elbet babasını unutmaz. Bayramda ziyaretime gelir.” diyormuş.

Yine bir bayram sabahı umutla hazırlık yapmış. Oğlunun gelmesini beklemeye başlamış. Çok geçmeden kapı çalmış. İhtiyar adam sevinçle yerinden kalkıp kapıyı açmış. Karşısındaki genç adamın boynuna sarılmış ve “Oğlum, geleceğini biliyordum. Beni unutmayacağını biliyordum.” demiş.

Oysa sarıldığı adam oğlu değilmiş. Genç adam, ihtiyar adamın cüzdanını kasabanın marketinde bulmuş ve onu ihtiyara getirmiş. İhtiyarın uzun zamandır görmediği oğlunu beklediğini anlayınca onun bu mutluluğunu bozmak istememiş.

Gözleri iyi görmeyen bu ihtiyara, onu çok özleyen bir evlat gibi davranmış. Bütün gün ihtiyarın yanında kalmış. Ona yemek pişirmiş, birlikte yemişler. Genç adam, akşam olunca yeniden geleceğine söz vererek ayrılmış.

İhtiyar adam bayramın ilk gününü oğluyla birlikte geçirdiği için çok mutlu olmuş. Genç adam ise bu anıyı yaşamı boyunca unutmamış”.

Oğluna özlem duyan yaşlı bir babanın duygularının anlatıldığı “Bayram Armağanı” başlıklı okuma metninde oğlunun kendisini unutmayacağını ve bayram ziyaretine geleceğini düşünen bir baba vardır. Bu bölümde aile birliğine önem verme değeri verilmiştir.

Metinde ayrıca yaşlı adamın oğlu olmamasına rağmen mutluluğunu bozmamak için oğlu gibi davranan genç adam ile iyilik yapmak ve merhamet değerleri verilmiştir.

Metinde genç adam, tekrar geleceğine söz vererek yaşlı adamın evinden ayrılmıştır. Bu bölümde ise yine iyilik yapmak ve merhamet değerleri verilmiştir.

Son olarak metinde ihtiyar adam bayramın ilk gününü oğluyla birlikte geçirdiğini düşünerek çok mutlu olmuştur. Bu bölümde sevgi değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Bizim Nasrettin Hoca (Ekrem Aytar)

“Nasrettin Hoca adı anıldığında hepimizin yüzünde bir tebessüm belirir. Çünkü o, bizim Nasrettin Hoca'mızdır. Nasrettin Hoca'yı yediden yetmişe hepimiz tanır ve severiz.

Nasrettin Hoca'nın, Akşehir'de dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Milletimiz tarafından çok sevildiği için Türkiye'deki değişik bölgeler, Nasrettin Hoca'ya sahip çıkmaktadır. Konya, Akşehir ve Eskişehir, Nasrettin Hoca'nın kendi memleketlerinden olduğunu söylemektedirler. Sizce Nasrettin Hoca, Akşehirlidir mi? Yoksa Konyalı mıdır? Ya da Eskişehirlidir mi? Cevap isterseniz söyleyeyim: Bizce Nasrettin Hoca tek kelimeyle Türkiyedir.

Nasrettin Hoca'nın hazırcevaplığı, hepimizin hoşuna gider. Onun her bir olaya ayrı ayrı cevapları vardır. Bizler de günlük hayatta birçok olayda Nasrettin Hoca'ya hatırlarız. Birbirimize onun fıkralarını anlatırız.

Nasrettin Hoca tüm dünyayı güldürmektedir. Dünya var oldukça da onun fıkraları anlatılarak nesilden nesile aktarılacaktır”.

İncelenen “Bizim Nasrettin Hoca” başlıklı okuma metninde “*Nasrettin Hoca adı anıldığında hepimizin yüzünde bir tebessüm belirir. Çünkü o, bizim Nasrettin Hoca'mızdır*” cümleleri ile kültürel mirasa sahip çıkma değeri verilmek istenmiştir. Metinde ayrıca “*Milletimiz tarafından çok sevildiği için Türkiye'deki değişik bölgeler, Nasrettin Hoca'ya sahip çıkmaktadır*” cümlesiyle milli değer verilmiştir.

Metnin Adı: Türkiye'm Benim Cennetim (Bahar Çebi)

“Türkiye cennettir. Neden, diye sorarsanız pek çok neden sıralayabilirim. Topraklarında çeşit çeşit meyve, sebze yetişir. Dört mevsim yaşanır. Yemyeşil ovalarla, çağlayan derelerle doludur. Pek çok medeniyete ev sahibi olmuştur. Bu topraklarda yaşayan insanların altın gibi kalbi vardır. Dünya üzerindeki en misafirperver insanlar, burada yaşar. Düşmanına yardım edecek kadar şefkatli, bir parça ekmeğini paylaşacak kadar yardımsever insanlar. Doğası güzel, insanı güzel ülkem, cennet değil de nedir?”

İncelenen “Türkiye'm Benim Cennetim” başlıklı okuma metninde “*Türkiye cennettir*” cümlesinde milli değer ve vatan sevgisi verilmiştir.

Metnin “*Pek çok medeniyete ev sahibi olmuştur*” cümlesinde ise kültürel mirasa sahip çıkma değeri verilmek istenmiştir.

Ayrıca metnin “*Bu topraklarda yaşayan insanların altın gibi kalbi vardır*” iyimserlik değeri verilmiştir. Metnin başka bir cümlesinde ise “*Dünya üzerindeki en misafirperver insanlar, burada yaşar*” cümlesinde misafirperverlik değeri verilmiştir.

Metinde ayrıca “*Düşmanına yardım edecek kadar şefkatli, bir parça ekmeğini paylaşacak kadar yardımsever insanlar*” cümlesinde ise yardımseverlik ve merhamet değeri verilmiştir.

Metnin Adı: 29 Ekim (Ali Püsküllüoğlu)

*“Cumhuriyet Bayramı,
Geldi bize ne mutlu!
Bayraklarla donattık,
Güzel okulumuzu...”*

*Sokaklarda evlerde,
Al bayrak dalgalanır.
Onun o al rengini,
Bütün bir dünya tanır.*

*Yirmi dokuz ekimi,
Karşılarız neşeyle.
Çünkü bugünde erdik
Büyük Cumhuriyete*

*Yürüyün arkadaşlar,
Hep ileri koşalım.
Bugün bayramımız var,
Gelin bayramlaşalım.”*

İncelenen “29 Ekim” başlıklı şiir metninde 2. ve 3. Dörtlükte milli değerlerin yüceliği ve kültürel mirasa sahip çıkma öğeleri vurgulanmaktadır.

Bugün bayramımız var,

Gelin bayramlaşalım.” dizeleri ile de birlik ve beraberliğimizin, paylaşımcı yönlerimizin değerli olduğu vurgulanmaktadır.

Ayrıca kafiye uyumu estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir.

Metnin Adı: Milli Kùltür (Enver Naci Gökşen)

“Millî kùltürümüzün yaygınlaştırılması için Türkçenin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması gerekiyordu. Bu amaçla Atatürk, Türk Dil Kurumunu kurdurdu. Bu alandaki çalışmalara bizzat katıldı. Millî kùltürümüzün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için yeni Türk harflerini kabul ettiren de Atatürk'tür.

Millî kùltürümüzün yaygınlaştırılmasını sağlamak hepimiz için bir ödev olmalıdır. Dilimizi doğru konuşmak, doğru yazmak için özen göstermeliyiz. Kültürel değerlerimizi korumalı, geliştirmeli ve tanıtmalıyız. Bu amaçla yapılan çalışmalara gönüllü olarak katılmalıyız”.

İncelenen “Milli Kùltür” başlıklı metnin tamamında değerlerle alakalı olarak milli değer, kültürel mirasa sahip çıkma değerlerinin verildiği gör÷lmektedir.

Ayrıca ‘*Millî kùltürümüzün yaygınlaştırılmasını sağlamak hepimiz için bir ödev olmalıdır.*’ cümlesi ile milletçe almamız gereken sorumluluk değeri vurgulanır.

Son bölümde verilen ‘*Bu amaçla yapılan çalışmalara gönüllü olarak katılmalıyız*’. cümlesi ise çalışkanlık değerine gönderme yapılmaktadır.

Tablo 4.3. “Milli Kültürümüz” Başlıklı 3. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Düğün Yemeği	Selamlaşma	1	7
	Yardımlaşma	1	
	İyilik yapmak	1	
	Dostluk	1	
	Milli değer	2	
	Saygı	1	
Bayram Armağanı	Aile birliğine önem verme	1	6
	İyilik yapmak	2	
	Merhamet	2	
	Sevgi	1	
Bizim Nasrettin Hoca	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	2
	Milli değer	1	
Türkiye’ m Benim Cennetim	Milli değer	1	7
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
	İyimsenlik	1	
	Misafirperverlik	1	
	Yardımsenverlik	1	
	Vatanseverlik	1	
	Merhamet	1	
29 Ekim	Milli değer	1	4
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
	Estetik duyguların geliştirilmesi	1	
	Paylaşımçı olmak	1	
Milli Kültür	Milli değer	1	4
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
	Sorumluluk	1	
	Çalışkanlık	1	

Tablo 4.3’te görüldüğü üzere 3. Tema da yer alan 6 metinde toplam 30 değer görülmektedir. “Düğün Yemeği” ve “Türkiye’ m Benim Cennetim” metni 7 değerle en fazla değere sahip metinlerdir. “Bayram Armağanı” metni 6 değerle ikinci, “Milli Kültür” 4 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metin ise “Bizim Nasrettin Hoca” 2 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerleridir.

4.4. Tema 4: Milli Mücadele ve Atatürk

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 4. Temada değerlerin incelendiği toplam 4 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor (Pakize Uzun)

“Şenay’ın büyük dedesi Kurtuluş Savaşı’na katılmış; yurdumuza göz diken düşmanlarla savaşıyordu. Bu savaşa katılıp da yaralananlara “gazi” diyoruz.

Cumhuriyet Bayramının yaklaştığı günlerdi. Öğretmen, o gün Atatürk’ün yaptığı önemli işleri anlatmıştı. Dersin sonuna doğru Şenay ve arkadaşlarına “Cumhuriyet nasıl bir yönetim şeklidir?” konulu bir ödev verdi. Şenay, gazi dedesine güvendiği için parmak kaldırıp, söz alarak:

-Öğretmenim, bu ödevi en iyi şekilde ben hazırlayacağım, diye söz verdi.

O akşam yemekten sonra Şenay, gazi dedesine:

-Gazi dedeciğim, bugün güzel bir ödevim var, dedi.

Gazi dede merak etmişti. Gülerek sordu:

-Ödevinin konusu ne yavrum?

Şenay konuyu söyledi. Dedesi çok sevinmişti. Hemen anlatmaya başladı:

-Osmanlı Devleti, gitgide zayıflamıştı. Sonunda da dört bir yandan düşmanların saldırısına uğramıştı.

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, Kurtuluş Savaşı ile yurdumuzu düşmanlardan kurtardı. Padişahların yönetimine son verdi. Milletimizin asil adını bütün dünyaya duyuran yeni bir yönetim kurdu. Bundan böyle herkes Türkiye Cumhuriyeti demeye başladı. Cumhuriyet, halkın oylarına dayalı bir yönetim biçimi oldu. En iyi yönetim şekli olan cumhuriyete işte böyle kavuştuk, dedi.”

İncelenen “Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor” başlıklı okuma metninde Şenay’ın büyük dedesinin Kurtuluş Savaşı’na katılarak; düşmanlarla savaştığı belirtilmiştir. Bu bölümde milli değer verilmiştir.

Metinde ayrıca Cumhuriyet Bayramı'nın yaklaştığı günlerde öğretmenlerinin, Atatürk'ün yaptığı önemli işleri anlattığı cümleler ile yine milli değere verilen önem anlaşılmaktadır.

Metnin başka bir bölümünde ise öğretmenine ödevi en iyi şekilde ayarlayacağını söylemesi sorumluluk değerine gönderme yapmaktadır. Ayrıca metnin *“Milletimizin asil adını bütün dünyaya duyuran yeni bir yönetim kurdu. Bundan böyle herkes Türkiye Cumhuriyeti demeye başladı. Cumhuriyet, halkın oylarına dayalı bir yönetim biçimi oldu”* bölümünde kültürel mirasa sahip çıkma değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Doğum Tarihi Sen Söyle! (Faruk Çil)

“Ankara’da düzenlenen ve Atatürk’ün de katıldığı bir toplantıda, onun doğum tarihiyle ilgili değişik fikirler ileri sürülür.

Atatürk, doğum yılıyla ilgili bu tartışmayı dikkatle dinler ama pek önemsemez. Çünkü onun için önemli olan, yaptığı işlerin bilinmesi, anlaşılması ve gerçekleştirdiği devrimlerin ulusça benimsenmesidir. Tartışmanın yoğunlaştığı bir sırada o ana kadar susan Atatürk, bir köşede sessizce oturan genç bir öğretmene döner, “Doğum tarihi sen söyle!” der.

Öğretmen şu karşılığı verir:

“19 Mayıs ...”

Atatürk, hemen konuşmaları keser ve ayağa kalkar:

“İşte, benim doğum tarihim budur!””

İncelenen “Doğum Tarihi Sen Söyle!” başlıklı okuma metninde Atatürk’e olan sevgi ve inanç unsurları milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerlerinin verildiğini göstermektedir..

Metnin Adı: Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri (Ahmet Köklügiller)

“Mustafa Kemal Atatürk, daha küçük yaşlarından itibaren çalışkanlığı ile dikkat çekmişti. Hayatı, savaş meydanında ve ülke kalkınmasında başarılarla geçti. Bu başarılarını, her şeyden önce ileri görüşlülüğü ile sağladı. Sözleri bugün için bile önemini korumaktadır.

Atatürk, “Hakikati konuşmaktan korkmayınız.” Diyerek açık sözlülüğünü ortaya koymuştur. Düşüncelerini, zamanı gelince açıklamaktan çekinmemiştir.

Atatürk'ün geniş bir ilgi alanı vardı. Yurdumuzun ve milletimizin okul, sağlık, ulaşım, sanat, ekonomi, tarım gibi bütün işleri ile yakından ilgilenmiştir. Bu bakımdan Atatürk çok yönlü bir liderdi.

Atatürk, sanata ve sanatkâra önem vermiştir. Güzel sanatların gelişmesi için çalıştı. Özellikle Türk sanat müziğinin, resim ve mimari anlayışının gelişmesi için rehber oldu. Türk sanatını ve sanatkârını korumuştur.

Atatürk'ün rehberlik ettiği askerler, büyük zaferler kazandı. Milletine yaptığı rehberlikle uygar dünyada yer almasını sağladı. Bunun için büyük yenilikler yaptı. Yenilikleri önce kendi yaşadı, sonra milletimize benimsetti.”

İncelenen “Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri” başlıklı okuma metninde “*Mustafa Kemal Atatürk, daha küçük yaşlarından itibaren çalışkanlığı ile dikkat çekmişti*” cümlesiyle çalışkanlık değeri verilmiştir.

“*Hayatı, savaş meydanında ve ülke kalkınmasında başarılarla geçti*” cümlesinde ise vatanseverlik ve cesaret-liderlik değeri verilmiştir.

Metnin “*Atatürk, Hakikati konuşmaktan korkmayınız.*” cümlesinde ise dürüstlük değeri verilmiştir. Yine metnin başka bir cümlesinde “*Düşüncelerini, zamanı gelince açıklamaktan çekinmemiştir*” özgüven değeri verilmiştir.

“Bu bakımdan Atatürk çok yönlü bir liderdi” cümlesinde ise cesaret-liderlik değeri verilmiştir. Ayrıca metnin bir başka “Milletine yaptığı rehberlikle uygar dünyada yer almasını sağladı” bölümünde yine cesaret-liderlik değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Atatürk Sevgisi (Aziz Sivaslıoğlu)

“Çiçekler yurdumda

Atatürk diye açar.

Kuşlar gökte mutluca

Atatürk diye uçar.

Çocuklar okullara

Atatürk diye koşar.

Atatürk, al bayrakta

Kalplerimizde yaşar.”

İncelenen “Atatürk Sevgisi” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak milli değer, kültürel mirasa sahip çıkma ve estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görölmektedir.

Tablo 4.4. “Milli Mücadele ve Atatürk” Başlıklı 4. Temada Yer Alan

Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor	Milli değer	2	4
	Sorumluluk	1	
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
Doğum Tarihim Sen Söyle!	Milli değer	1	2
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri	Çalışkanlık	1	7
	Vatanseverlik	1	
	Cesaret-liderlik	3	
	Dürüstlük	1	
	Özgüven	1	
Atatürk Sevgisi	Milli değer	1	3
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
Atatürk Sevgisi	Estetik duyguların geliştirilmesi	1	

Tablo 4.4'te görüldüğü üzere 4. Tema da yer alan 4 metinde toplam 16 değer görülmektedir. “Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri” metni 7 değerle en fazla değere sahip metindir. “Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor” metni 4 değerle ikinci, “Atatürk Sevgisi” 3 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metin ise “Doğum Tarihim Sen Söyle!” 2 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise milli değer, kültürel mirasa sahip çıkma ve cesaret-liderlik değerleridir.

4.5. Tema 5: Vatandaşlık Bilinci

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 5. Temada değerlerin incelendiği toplam 5 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Yerli Malı (Bahar Çebi)

“Öğretmenimiz, “Çocuklar, bu hafta Yerli Malı Haftası. Ülkemizde üretilen ürünleri satın alırsak ülkemiz gelişir ve zenginleşir.” dedi. Berna, parmak kaldırarak “Peki, bir ürünün yerli malı olduğunu nereden anlarız öğretmenim?” diye sordu. Öğretmenimiz, “Çok güzel bir soru.” dedi ve bir bisküvi paketini eline aldı. Paketin arka kısmında uzun uzun çizgiler vardı. O çizgiler ürün barkodu imiş. Orada bulunan 8, 6, 9 rakamlarını gösterdi. Bu rakamlar, bisküvinin Türk malı olduğunu gösterir, dedi. Bundan sonra satın aldığımız her ürünün barkoduna bakma kararı aldık. 8, 6, 9 sayılarını görüp Türk malı almaya özen gösterecektik. Ülkemizin gelişimine katkıda bulunacaktık. Bu faydalı bilgiden sonra kutlama çalışmalarına başladık. Meyvelerle süslü tacımızı taktık. Annelerimizin hazırladığı yemeklerden yedik, içtik, eğlendik.”

İncelenen “Yerli Malı” başlıklı okuma metninde “Öğretmenimiz, “Çocuklar, bu hafta Yerli Malı Haftası. Ülkemizde üretilen ürünleri satın alırsak ülkemiz gelişir ve zenginleşir.” dedi. ve “ Ülkemizin gelişimine katkıda bulunacaktık.” cümleleri ile milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerlerinin verildiği görülmektedir.

Metnin Adı: Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü (F. Kübra Gökdemir)

“ ...

Çok eskiden insanlar, bitki toplayarak ve hayvanlardan yararlanarak yaşamlarını devam ettiriyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştirmek zorundaydılar. Zamanla yerleşik hayata geçmeye başladılar. Yabani hayvanları evcilleştirdiler, bitki ve hayvan yetiştirip onlarla beslendiler. Yiyecekleri pişirmek ve saklamak için çömler yaptılar. Ayrıca hayvanlardan yün elde ettiler. Yünü eğirerek iplik hâline getirdiler. İpliklerle kumaş dokudular.

Yiyecek üretimi zamanla arttı ve çiftçiler, tüketemedikleri fazla yiyecekleri başka mallarla değiş tokuş etmeye başladılar. Yani ticaret yapılmaya başlandı. Bazı küçük yerleşim yerleri, giderek büyüdü ve kalabalıklaştı. Böylece kentler oluştu.

Yüz yıl öncesine kadar çiftçiler, tarlalarını sabanla sürerlerdi. Çiftçilerin işi zordu. Çünkü kas gücüyle çalışır, basit aletler kullanarak ürünü hasat ederlerdi.

Zamanla tarımda farklı teknikler, farklı alet ve makineler kullanıldı. Bunlar ürün miktarının daha da artmasını sağladı.

(...)”

İnsanların yaşamlarını kurarken çektikleri zorlukların ve sürecin anlatıldığı bu metinde yiyecekleri pişirmek ve saklamak için çömler yaptıklarını, ipliklerle kumaş dokudularını, kas gücüyle çalışıp, basit aletler kullanarak ürünü hasat ettikleri anlatılmaktadır. Bu bölümden de anlaşılacağı üzere çalışkanlık değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Keloğlan ve Sihirli Tas (Ahmet Ramazan)

“Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Evvel zaman içinde bir Keloğlan varmış. İhtiyar ve yoksul annesi, bu biricik oğlunu “Kel oğlum, keleş oğlum!” diye severmiş.

Günlerden bir gün Keloğlan, annesinden izin alıp balık tutmaya gitmiş. “Belki birkaç balık yakalarım. Anacığımla pişirir, yeriz. Aç karnımızı doyururuz.” diye düşünüyormuş.

Irmağın kenarına gelip oltasını salmış. Öğleye doğru kocaman bir balık tutmuş. Pulları gümüş gibi parlak, gözleri cam gibi aydınlık, güzel mi güzel bir balıkmış bu...

Keloğlan, balığın pullarını kazımış, karnını yarıp temizlemek istemiş.

Bir de ne görsün! Balığın karnında kocaman bir tas durmuyor mu? Keloğlan bir sevinmiş, bir sevinmiş ki sormayın.

“Hem balığı götürürüm anama hem tası.” demiş.

Tası su ile doldurup balığı yıkamak istemiş. Birden inanılmayacak bir şey olmuş. Tastan boşalttığı sular, altın olarak akıyormuş. Keloğlan çok şaşırılmış.

Bir kaç kere denemiş, hep altın akıyormuş tastan. “Bu, sihirli bir tas galiba. Hemen anama haber vereyim.” demiş. Evlerine koşmuş.

Sihirli tasa, küpler dolusu suyu doldurup doldurup boşaltmış. Suyu boşalan küplere de altınları biriktirmiş. Artık ülke hükümdarı bile onun yanında fakir sayılırmış...

Keloğlan, günler sonra büyük bir saray yaptırıp oraya taşınmış. Kendisine hizmetçiler tutmuş. Sevdiği ve istediği her şeyi alıyor, en güzel yemekleri yiyormuş. Sonunda altınlarının çokluğu onu şımartmaya başlamış.

Gereksiz masraflara, lüzumsuz harcamalara girişmiş. “Oğlum, bu işin sonu kötü olabilir.” diye öğüt vermeye çalışan anasını bile dinlememiş.

“Sihirli tas elimde, ne istersem yapabilirim...” diyormuş.

Keloğlan'ın böyle kendini beğenmesi, şımarması ve hırsla kapılması, insanların ona duyduğu sevgiyi azaltmış.

Herkes “Eski hâli bundan daha iyiydi. Gözünü hırs bürüdü Keloğlan'ın.” demeye başlamış.

Keloğlan bir gün, daha çok altın elde etmek için sihirli tasını eline alıp ırmağın kenarına gelmiş. ‘‘Suyu tükenecek değil ya, bir saray da buraya yaptırayım.’’ demiş. Gurur ve kibirle tasını suya daldırmış. Kıyıda biriken altınlar, hırsını artırıyormuş.

Daha hızlı, daha hızlı daldırmaya başlamış tası. Artık altınlardan başka bir Şey dşnmyormuş. Birden tas elinden kayıp suya düşmüş. Keloğlan, onu tutmak için eğilince kendisi de ırmağa yuvarlanmış. Yüzme bilmediği için hızla akan ırmakta nerdeyse boğulacakmış. Binbir güçlükle kenara çıkmış. Kendisi suda çırpınıp dururken biriktirdiği altınları da hırsızlar alıp götürmüşler.

Artık tası bulmanın da imknı kalmadığından ağlaya ağlaya annesinin yanına dönmüş. Başına gelenleri anlatmış.

Yaşlı kadın:

- ‘‘zlme yavrurum, demiş. Hay’dan gelen Huya gider. Zaten, sen o tası alnının teri, elinin emeği ile kazanmamıştın. Üstelik zenginlik, seni iyice Şımartmıştı. Böylesi daha iyi oldu. Hiç olmazsa kendini başkalarından üstün görme hastalığından kurtulursun.’’

Keloğlan, bu sözlerle teselli bulmuş. Anasına hak vermiş. O günden sonra da sihirli tası bir daha hiç anmamış.’’

İncelenen ‘‘Keloğlan ve Sihirli Tas’’ başlıklı okuma metninde ilk olarak ‘‘İhtiyar ve yoksul annesi, bu biricik oğlunu Kel oğlum, keleş oğlum!’’ diye severmiş’’ sevgi değerinin verildiği görülmektedir.

Metnin başka bir cümlesinde ise ‘‘Hemen anama haber vereyim. Demiş’’ sorumluluk değerı verilmiştir. Metinde ayrıca ‘‘Sonunda altınlarının çokluğu onu Şımartmaya başlamış’’ zıt veya örtük değer olarak alçakgönüllülük değerı verilmiştir.

Metinde ‘‘Gereksiz masraflara, lüzumsuz harcamalara girişmiş. ‘‘Oğlum, bu işin sonu kötü olabilir.’’ diye oğt vermeye çalışan anasını bile dinlememiş’’ cümlelerinde zıt veya örtük değer olarak kanaatkârlık değerı verilmiştir. Metnin başka bir cümlesinde ‘‘Keloğlan’ın böyle kendini beğeremesi, Őıarması ve hırsa kapılması, insanların ona duyduğu sevgiyi

azaltmış” yine zıt veya örtük değer olarak alçakgönüllülük değeri verilmiştir.

Metinde ayrıca “*Zaten, sen o tası alınının teri, elinin emeği ile kazanmamıştın*” cümlesiyle dürüstlük ve çalışkanlık değeri verilmiştir. Metinde son olarak “*Üstelik zenginlik, seni iyice şımartmıştı. Böylesi daha iyi oldu. Hiç olmazsa kendini başkalarından üstün görme hastalığından kurtulursun*” alçakgönüllülük değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Enerji Tasarrufu Haftası (Hakkı Günerkan)

“Enerji, günlük yaşantımızda çok büyük bir yer tutar ve en önemli ihtiyaçlarımızdandır. Etrafımıza baktığımızda kullandığımız elektrikten sürdürdüğümüz arabaya, seyrettiğimiz televizyondan yediğimiz yemeğe kadar hep enerji kullanımını görürüz. Bu önemli ihtiyacın bilinçsiz kullanılması ise hem kendimiz hem de gelecek nesiller için birçok olumsuz etkiyi beraberinde getirir. Enerjinin gereği kadar ve bilinçli olarak kullanılmasını sağlamak için her yıl 11-18 Ocak tarihleri arasında Enerji Tasarrufu Haftası kutlanır”.

İncelenen “Enerji Tasarrufu Haftası” başlıklı okuma metninde ilk olarak “*Enerji, günlük yaşantımızda çok büyük bir yer tutar ve en önemli ihtiyaçlarımızdandır*” bilimsel değer verilmiştir. Daha sonra “*Bu önemli ihtiyacın bilinçsiz kullanılması ise hem kendimiz hem de gelecek nesiller için birçok olumsuz etkiyi beraberinde getirir*” sorumluluk değerinin verildiği görülmektedir.

Metinde son olarak “*Enerjinin gereği kadar ve bilinçli olarak kullanılmasını sağlamak için her yıl 11-18 Ocak tarihleri arasında Enerji Tasarrufu Haftası kutlanır*” kültürel mirasa sahip çıkma değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Tutumlu Çocuklar (İ. Hakkı Sunat)

*“Damla damla akan sudan
Koca göller dolup taşar.
Tutumsuzlar kalır yolda,
Tutumlular dağlar aşar...”*

*İnsan olan kara günde,
Kimseye el açmamalı...
Çalışmalı, kazanmalı,
Hiçbir işten kaçmamalı...
Biz tutumlu çocuklarız,
Para dolu kumbaramız.”*

İncelenen “Tutumlu Çocuklar” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak kanaatkârlık değeri birinci dördlükte verilirken,

*Çalışmalı, kazanmalı,
Hiçbir işten kaçmamalı...* dizeleri ile çalışkanlık değerine gönderme yapılmıştır.

Ayrıca incelenen şiirdeki uyum estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir.

Tablo 4.5. “Vatandaşlık Bilinci” Başlıklı 5. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Yerli Malı	Milli değer	1	2
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü	Çalışkanlık	1	1
Keloğlan ve Sihirli Tas	Sevgi değeri	1	8
	Sorumluluk	1	
	Alçakgönüllülük	3	
	Kanaatkârlık	1	
	Dürüstlük	1	
	Çalışkanlık	1	
Enerji Tasarrufu Haftası	Bilimsel değer	1	3
	Sorumluluk	1	
	Kültürel mirasa sahip çıkma	1	
Tutumlu Çocuklar	Kanaatkârlık	1	3
	Çalışkanlık	1	
	Estetik duyguların geliştirilmesi	1	

Tablo 4.5’te görüldüğü üzere 5. Tema da yer alan 5 metinde toplam 17 değer görülmektedir. “Keloğlan ve Sihirli Tas” metni 8 değerle en fazla değere sahip metindir. Bu metinden sonra 3’er değerle “Enerji Tasarrufu Haftası” ve “Tutumlu Çocuklar” metinleri gelmektedir. En az değere sahip metin ise “Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü” 1 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise alçakgönüllülük ve çalışkanlık değerleridir.

4.6. Tema 6: Sağlık Spor ve Oyun

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 6. Temada değerlerin incelendiği toplam 5 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Hastane Günlerim (Mehmet Kocamanbaş)

“Dünden beri hastanedeydi. Doktor Çağrı Bey, Büşra’ya serum bağlamış, serumun bitmesini bekliyorlardı. Doktor, her sabah olduğu gibi bu sabah da hastalarını kontrol ediyordu. Sıra Büşra’ya gelmişti. Doktor, hemşireye dönerek
“Dün gece ateşi yükseldi mi?” diye sordu. Hemşire, “Hayır efendim, yükselmedi, yalnız çok öksürdü.” dedi. Doktor Çağrı Bey, Büşra’nın boğazını kontrol etmek için tahta

çubuğu ağzına soktu. Büşra, oldum olası o tahta çubuktan hoşlanmazdı, hemen midesi bulanırdı. Doktor Çağrı Bey, “Hum, evet, henüz boğazındaki iltihap tam olarak kurumamış.” diyerek hemşireye bir şeyler fısıldadıktan sonra diğer hastaların yanına gitti. Hemşire, elinde iğneyle Büşra’nın yanına geldi. Büşra, “Yine mi iğne olacağım, ne zaman bitecek bu işkence?” demeye kalmadan hemşire iğneyi batırıp içindeki ilacı vücuduna aktarmıştı bile.

Kendine kızgınlığı gittikçe artıyordu Büşra’nın. Öğretmenlerinin koridorlarda koşmamaları için yaptığı uyarılara aldırış etmediğini düşünüyor ve pişmanlık hissediyordu.”

Sağlıklı yaşamı konu alan metinde “*Öğretmenlerinin koridorlarda koşmamaları için yaptığı uyarılara aldırış etmediğini düşünüyor ve pişmanlık hissediyordu.”* cümlesi uyulmayan kuralın bilincinde olma ve sağlığına dikkat etmesi noktasında hassas davranmadığını vurgulamıştır. Alması gereken sorumluluk değerine gönderme yapılmıştır.

Ayrıca metinde sağlıklı yaşamın önemi temizlik değeri ile anlatılmıştır.

Metnin Adı: Bezirgânbaşı (Ahmet Recep Tekcan ve Elif Pişmaf)

“Oyun alanı: Açık alan

Malzeme: Yok

Oyuncuların iki kişi seçilir. Seçilen kişiler, kendilerine elma, armut vb. isimler takar. Ama bu isimleri kendilerinden başka kimse bilmez. Bu iki kişi karşılıklı el ele tutuşarak köprü oluşturur. Diğer oyuncular da aşağıdaki şarkıyı söyleyerek sırayla köprünün altından geçerler:

Aç kapıyı bezirgânbaşı, bezirgânbaşı.

Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin?

Arkamdaki yadigâr olsun, yadigâr olsun.

Şarkının son cümlesi söylendiği sırada kapının altında kalan kişi yakalanır. Diğer oyuncuların uzaklaştırılarak gizledikleri adlarını söylerler. Oyuncu bu adlardan birini seçer ve seçtiği kişinin arkasına geçer.

Oyun, köprüden geçecek oyuncu kalmayana kadar devam eder. Başta kalan ve köprü kuran oyuncuların arasına bir çizgi çizilir. Oyuncular, çizgiye değmeden birbirlerinin ellerini sıkıca tutar ve birbirlerini arkadaki oyuncuların da desteğiyle çekmeye başlarlar. Çizginin diğer tarafına çekilen takım oyunu kaybeder.”

İncelenen “Bezirgânbaşı” başlıklı okuma metninde eski bir çocuk oyunu anlatıldığından milli kültür değerine gönderme yapılmaktadır. Ayrıca kuralları bilerek oyuna katılan çocuklar için sorumluluk değeri de görülmektedir.

“Oyuncular, çizgiye değmeden birbirlerinin ellerini sıkıca tutar ve birbirlerini arkadaki oyuncuların da desteğiyle çekmeye başlarlar. Çizginin diğer tarafına çekilen takım oyunu kaybeder.” cümlesi ile işbirliğine dayalı olarak arkadaşlık değerinden bahsedilmektedir.

Metnin Adı: Temizlik Malzemeleri (Zeynep Yeşilmen)

“Diş fırçası:

-Ben olmasaydım Beyza'nın bütün dişleri çürürdü. Benim sayemde dişleri sapasağlam. Yoksa her gün diş ağrısıyla dişçiye koşardı. Bu yüzden ne zaman çikolata, şeker, yemek yese beni kullanıyor, dedi gururla.

Diş macunu, diş fırçasının yalnızca kendisini övmesine sinirlenerek,

-Beni unutuyorsun. Sana sürekli yardım ediyorum, dedi.

Fırça:

-Sen, tek başına bir hiçsin. Sen olmasan da dişleri temizleyebilirim. Seni, bana hizmet etmen için üretmişler, dedi yine böbürlenerek.

Macun, üzüntüyle hafifçe boynunu büktü. Konuşmalarını herkes duymuştu.

Sabun, baloncuk yaparak lavabodan kaydı. Aceleyle sabunluğa oturduktan sonra herkesin duyacağı bir sesle:

-Ben olmasam Beyza'nın ellerini, ayaklarını, yüzünü, vücudunu hatta saçlarını kim temizleyebilir?

Yemekten ve oyundan sonra onu ben temizliyorum, dedi.

Sonra fırçaya dönerek:

-Sen kalkmış 32 dişin temizliğinden bahsediyorsun, diye çıktı.

Banyonun bir köşesinde asılı duran lif, sabuna yönelerek,

-Sana sürekli yardım ediyorum. Beyza, asıl benim sayemde tertemiz oluyor, dedi.

Sabun kızdı, köpürdü. Havada baloncuklar uçuşturarak:

-Hadi oradan, sen olmasan da olur! Ben olmasam seni kim köpürtecek, dedi.

Şampuan, sabunun ardından hemen lafa atıldı:

-Kim demiş saçları senin temizlediğini? Saçları en iyi ben temizlerim. Çünkü tek görevim, saçları temizlemektir, dedi övgüyle.

O sırada tarak, aynada kendine bakıyor ve dişlerinin arasını temizliyordu. Saçla ilgili tartışmayı duyunca:

-Ah! Ben olmasam Beyza'nın kıvrık saçları hep dağınık kalırdı! Saçlarına güzel şekil vermekle kalmıyor, saç diplerini de temizliyorum, deyip aynada kendine çekidüzen vermeye devam etti.

Herkes kendi yaptığı işin önemini vurguluyor, birbirini küçümsüyordu.

Bir takım olduklarını unutmuş gibiydiler. Seslerin kesildiği bir anda musluğun ucundaki bir su damlası, sessizliği bozdu.

Su damlası:

-Konuşmalarınızı duydum. Büyük ya da küçük, hepimize bir görev verilmiş. Görüyorum ki herkes görevini severek yapıyor. Bir de birbirimizi küçümsemesek iyi bir takım oluruz. O zaman daha iyi temizlik yapabiliriz, dedikten sonra ekledi:

-Birbirinizi küçümseyip kendinizle övündüğünüz için ben ve sıradaki damla arkadaşım çok üzüldük.

Herkes yaptığından utanmıştı. Sessizce su damlasını dinliyorlardı.

Damla:

-Eğer övünmek doğru bir şey olsaydı ben ve diğer damla arkadaşlarım övünürdük. Çünkü su damlaları olmasa hem Beyza hem de siz kir içinde kalırdınız, dedikten sonra musluktan süzülüp gözden kayboldu.”

Temizlik malzemelerinin kendi görevlerini anlatmaya başlamasıyla başlayan, tek başına önemli olduklarını vurgulamalarıyla devam eden metinde *Herkes kendi yaptığı için önemini vurguluyor, birbirini küçümsüyordu.* cümlesi aslında hepsinin birbirine ihtiyacı olduğunu farketmektedir. Buradan yola çıkarak yardımlaşma değeri ön plana çıkmaktadır.

Metnin son paragrafında ise, herkesten önemli olduğu açıkça ortada olan su damlalarıyla alçakgönüllülük değerine değinilmiştir.

Metnin Adı: Beslenme (Aslı Eren)

“Sağlıklı olmak için dengeli beslenmeliyiz. Vücudumuzun gelişmesi ve hareket etmesi için enerjiye ihtiyacı vardır. Biz, bu enerjiyi besinlerden alırız. Bazı besinler, vücudumuz için çok faydalıdır.

İçinde katkı maddesi bulunmayan doğal besinler daha yararlıdır.

Kemiklerimizin gelişmesi için her gün süt içmeli ve güneşlenmeliyiz. Bütün vitaminleri almak için besinleri dengeli miktarlarda tüketmeliyiz. Öğünlerimizin düzenli olması da bu açıdan çok önemlidir.”

Sağlıklı bir vücuda sahip olmak için yapılması gerekenlerden bahseden metinde sorumluluk değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Dişler (Galip Naşit Arı)

*“Her sabah uyanınca,
Ben bilirim işimi:
Yüzümü sabunlarım,
Fırçalarım dişimi.*

*Hiç ağrımaz, çürük yok,
İnci gibi dişlerim.
Boş yere ceplerimde
Beklemez yemişlerim.”*

İncelenen şiirde sağlıklı olmak adına yapılan temizlik ve bu sağlıklı yaşamın sürekliliğini sağlamak için bahsedilen işler vardır. Dolayısıyla temizlik ve sorumluluk değerleri aktarılmıştır.

Ayrıca kafiye ile sağlanan uyum estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir.

Tablo 4.6. “Sağlık Spor ve Oyun” Başlıklı 6. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Hastane Günlerim	Temizlik	1	2
	Sorumluluk	1	
Bezirgânbaşı	Milli Kültür	1	3
	Arkadaşlık	1	
	Sorumluluk	1	
Temizlik Malzemeleri	Yardımlaşma	1	2
	Alçakgönüllülük	1	
Beslenme	Sorumluluk	1	1
Dişler	Sorumluluk	1	3
	Temizlik	1	
	Estetik duyguların geliştirilmesi	1	

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere 6. Tema da yer alan 5 metinde toplam 11 değer görülmektedir. Değerlerden en fazla sorumluluk değerinin

verildiği görülmektedir. En fazla değere sahip metnin ise Hastane Günlerim, Temizlik Malzemeleri metni iken, en az değere sahip metin Beslenme metnidir.

4.7. Tema 7: Bilim ve Teknoloji

2. Sınıf Türkçe ders kitabı 7. Temada değerlerin incelendiği toplam 5 metin yer almaktadır.

Metnin Adı: Ya Tutarsa! (Tuğba Öztürk)

“Bir gün dostları, Nasrettin Hoca’yı göl başında bir işle meşgul bularak yanına yaklaşırlar.

Ne yaptığını sorarlar. Nasrettin Hoca, büyük bir ciddiyetle:

-Göle yoğurt mayası çalıyorum, cevabını verir.

Bu cevabı duyanlar, Hoca’ya:

-Sen şaşırdın mı Hoca? Hiç göle çalınan maya tutar mı, diye sorarlar.

Nasrettin Hoca, gülerek cevap verir:

-Ya tutarsa?”

Kıvrak zekasıyla önemli değerlerimizden biri olan Nasreddin Hoca’nın hatırlatıldığı bu metinde kültürel mirasa sahip çıkma değerini taşır.

Metnin Adı: Üç Elma, Dört Öğrenci (Göksel Aslan)

“Öğretmenimiz, sıramızın üzerine üç tane elma bıraktı. Öğretmenler odasına gitti. Giderken de bu üç elmayı eşit olarak paylaşmamızı istedi.

Şaşırdık kaldık. Çünkü biz dört arkadaşık ama elmalar üç taneydi. Herkes bir tane elma alsa bir arkadaşımız elma alamıyordu. Bu elmaları bir türlü eşit olarak paylaşamıyorduk. “Elmalar nasıl eşit olarak paylaşılabilir?” diye düşünürken Burak, heyecanla bağırdı:

-Buldum arkadaşlar, ben buldum, dedi.

Çok şaşırmıştık. Acaba Burak çözümü nasıl bulmuştu? Hepimiz merak ettik. Burak, sorun çözmede çok başarılıydı. Zaten ileride bilim insanı olmak istiyordu.

Haydi, biraz da siz düşünün. Burak'ın çözümünü anlatmadan, sizin çözümlerinizi dinleyelim. Kim bilir, belki de çok güzel çözümler üretebilirsiniz.

Burak çözümünü söyledi. Hepimiz şaşırdık. Aslında sorunun çözümü gayet basitmiş. Ama bir türlü bu çözüm aklımıza gelmedi. Artık daha fazla sizleri bekletmeden Burak'ın çözümünü paylaşalım.

Burak, "Arkadaşlar, önce her bir elmayı eşit olarak dörde bölelim. Herkes, birer dilim alsın. Böylece her bir elma eşit olarak dörde paylaştırılmış olur." dedi. Biz bir taraftan gülümseyerek birbirimize bakıyor, bir taraftan da elmaları yiyorduk.

Kolaymış değil mi? Aslında zor gibi görünen her sorunun çözümü kolaydır. Yeter ki çözmek için çaba gösterelim."

Öğretmenlerinin verdiği üç elmayı paylaşmaya çalışan öğrencilerin haksızlık yapmadan, eşit bir şekilde öneri sunan arkadaşlarını anlatan bir metindir. "Aslında zor gibi görünen her sorunun çözümü kolaydır. Yeter ki çözmek için çaba gösterelim." cümlesinden de anlaşılacağı gibi verilen değerler dürüstlük, paylaşımcı ve adil olmaktır.

Metnin Adı: Robot (Seçil Güvenç Heper)

"Robot sözcüğünü ilk olarak 1920'li yılların başında Çek oyun yazarı Karel Capek (Çapek okunur), bir eserinde kullanmış. Capek "robot" sözcüğünü "zorunlu iş" anlamına gelen Çekçe "robota" sözcüğünden türetmiş.

Robotlar belirli işleri yapmak üzere geliştirilen makinelerdir. Kendi kendilerine yani otomatik olarak hareket edebilir ya da uzaktan kumandayla yönettirebilirler.

Robotlar genellikle aynı biçimde tekrarlanan işlerde kullanılır. Robotlar bu işleri hem insanlardan daha hızlı hem de hatasız yapar. Örneğin otomobil üretiminde parçaları birleştirme işinde robotlar kullanılır.

İnsanlar için tehlikeli ortamlarda, örneğin okyanusların derinliklerinde yapılan araştırmalarda robotlar kullanılır. Ayrıca uzay araştırmalarında da robotlardan yararlanır.

Robotları konu alan bilim dalına robotik adı verilir. Bu alandaki çalışmalar çeşitli mühendislik dallarından uzmanların işbirliğiyle yürütülür.”

İncelenen “Robot” başlıklı okuma metninde “*Robotlar belirli işleri yapmak üzere geliştirilen makinelerdir*” cümlesiyle bilimsel değer verilmektedir.

Metnin Adı: Dondurmayı Külahta Sunmayı İlk Kim Düşündü? (Burcu Çetin)

“Dondurma, 20. yüzyılın başlarına kadar tabaklarda sunulmuş. Bu tarihte, Amerika Birleşik Devletleri’nde binlerce kişinin gezdiği çok büyük bir fuar düzenlenmiş. Bu fuarda tezgâhlarda pek çok ürün sergileniyor, yiyecek ve içecekler satılıyormuş. Bir dondurma satıcısının hiç tabağı kalmamış. Yan tezgâhta da bugün kullandığımız külahların şeklinde hamur tatlıları satan bir tatlıcı varmış. Tatlıcı, dondurmacıya, tabak yerine bu külahları kullanmasını önermiş. Fikir, dondurma satıcısının aklına yatmış, hemen işe girişmişler. Fuarı gezen ziyaretçiler, dondurmayı bu şekilde yemekten çok hoşlanmışlar. Böylece dondurmanın külahta sunulması düşüncesi tüm dünyaya yayılmış.”

Bilgilendirici metin olan “Dondurmayı Külahta Sunmayı İlk Kim Düşündü?” metninde dondurmayı külahta sunma süreci ile bilimsel değer vurgulanmaktadır.

“Tatlıcı, dondurmacıya, tabak yerine bu külahları kullanmasını önermiş.” cümlesinde ise zor durumda elindekini paylaşan tatlıcı ile paylaşımcı olmak değeri verilmiştir.

Metnin Adı: Okulumuz (Rakım Çalapala)

*“Her yerden daha güzel
Bizim için burası;
Okul, sevgili okul!
Neşe, bilgi yuvası!*

*Güzel kitaplar burda,
Birçok arkadaş burda,
İnsan nasıl sevinmez
Böyle yerde okur da?*

*Senin çatın altına
Girmez kötü duygular.
Bilgi giren yerlerde
Kalmaz artık kaygular.*

*Her yerden daha güzel
Bizim için burası;
Okul, sevgili okul!
Neşe, bilgi yuvası!"*

İncelenen “Okulumuz” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak ikinci dördlükte dostluk ve sevgi değerleri aktarılırken, üçüncü dördlükte iyimserlik ve güven duyma değerleri aktarılmıştır.

Şiirin ahengi ve uyumu ile de estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir.

Tablo 4.7. “Bilim ve Teknoloji” Başlıklı 7. Temada Yer Alan Değerler

Metnin Adı	Değerler	f	Toplam
Ya Tutarsa!	Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	1	1
Üç Elma, Dört Öğrenci	Paylaşımçı olmak	1	3
	Dürüstlük	1	
	Adil olmak	1	
Robot	Bilimsel Değer	1	1
Dondurmayı Külahta	Bilimsel Değer	1	2
Sunmayı İlk Kim Düşündü?	Paylaşımçı olmak	1	
Okulumuz	Dostluk	1	5
	İyimserlik	1	
	Sevgi	1	
	Güven	1	
	Estetik duyguların geliştirilmesi	1	

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere 7. Tema da yer alan 5 metinde toplam 12 değer görülmektedir. Değerlerden en fazla bilimsel değer ve paylaşımcı olmak değerlerinin verildiği görülmektedir. En fazla değere sahip metnin ise “Okulumuz” başlıklı metindir. En az değer ise “ Robot” ve “Ya Tutarsa” metinlerinde bulunur.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de 2005 yılından itibaren uygulanan öğrenci merkezli yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak Türkçe dersinin değerler eğitiminde kullanılabilecek bir yöntem ve programı olduğu görülmektedir. Her ne kadar açık bir şekilde Türkçe Öğretim Programında değerler eğitimi yer almasa da Türkçe dersinde kullanılan metinler ve sözlü kültürel ürünler değerler eğitimi için bulunmaz bir hazine niteliğindedir. Bu araştırmada, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerde değerlere ilişkin kavramların varlığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, değerlerin 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki görünümü tespit edilmiş ve kitapta yer alan değerlerle ilgili metinlerde belirlenerek bu metinlerin değerler eğitimiyle bağlantısı ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın 1. Temasında yer alan 5 metinde toplam 26 değer görülmektedir. İncelenen “Canım Annem” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak sevgi ve estetik duyguların geliştirilmesi değerlerine gönderme yapıldığı görülmektedir. İncelenen “Vızvız ile Gülnaz” başlıklı okuma metninde dostluk değerine, iyilik yapmak, yardımlaşma değerine ve sevgi değerine gönderme yapılmıştır. İncelenen “Teşekkür Etme - Özür Dileme” başlıklı okuma metninde ise yardımlaşma, iyilik yapmak, nazik olmak, doğruuk-dürüstlük, hoşgörü ve merhamet değerleri verilmiştir. İncelenen “Aile Fotoğrafları” başlıklı okuma metninde ise çalışkanlık, sorumluluk, nazik olmak, sevgi, yardımseverlik, saygı ve özgüven değerleri verilmektedir. İncelenen “Yavrum” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak sevgi değeri, vatanseverlik ve estetik duyguların geliştirilmesi değerleri verilmiştir. İncelenen 1. Tema da “Aile Fotoğrafları” metni 9 değerle en fazla değere sahip metindir. “Teşekkür Etme - Özür Dileme metni” 6 değerle ikinci, “Vızvız ile Gülnaz” 4 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metinler ise “Yavrum” ve

“Canım Annem” 3 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise sevgi değeridir. Sevgi değerinden sonra en fazla kullanılan değer ise nazik olmak değeridir.

Araştırmanın 2. Temasında yer alan 6 metinde toplam 21 değer görülmektedir. İncelenen “Kargalar” başlıklı okuma metninde zıt veya örtük değer olarak dürüstlük ve çalışkanlık değerleri verilmeye çalışılmıştır. İncelenen “Anne Kedi ve Yavruları” başlıklı okuma metninde aile birliğine önem verme, sevgi ile zıt veya örtük değer olarak adil olma ve merhamet değerleri verilmiştir. İncelenen “Planlı Yaşam” başlıklı okuma metninde çalışkanlık değeri verilmek istenmiştir. İncelenen “Ormanın Renkleri Kimde?” başlıklı okuma metninde dostluk, zıt veya örtük değer olarak çalışkanlık, paylaşımcı olmak, sevgi ve dürüstlük değeri verilmeye çalışılmıştır. İncelenen “Dünyanın Hareketleri” başlıklı okuma metninde bilimsel değer verilmektedir. İncelenen “Güzel Kuzum” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak sevgi ve estetik duyguların geliştirilmesi gibi değerlere gönderme yapıldığı görülmektedir. İncelenen 2. Tema da “Anne Kedi ve Yavruları” ve “Ormanın Renkleri Kimde?” metinleri en fazla değere sahip metinlerdir. “Güzel Kuzum” ve “Kargalar” 3 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metinler ise “Planlı Yaşam” 1 değer, “Dünyanın Hareketleri” 1 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise sevgi ve çalışkanlık değerleridir.

Araştırmanın 3. Temasında yer alan 6 metinde toplam 30 değer görülmektedir. İncelenen “Düğün Yemeği” başlıklı okuma metninde selamlaşma, yardımlaşma, milli değer, saygı, iyilik yapmak ve dostluk değerleri verilmektedir. İncelenen “Bayram Armağanı” başlıklı okuma metninde aile birliğinin önemi, iyilik, merhamet ve sevgi değerleri verilmiştir. İncelenen “Bizim Nasrettin Hoca” başlıklı okuma metninde kültürel mirasa sahip çıkma ve milli değerler verilmiştir. İncelenen “Türkiye’ın Benim Cennetim” başlıklı okuma metninde milli değer, kültürel mirasa sahip çıkma iyimserlik, vatanseverlik, merhamet,

misafirperverlik ve yardımseverlik değerleri verilmiştir. İncelenen “29 Ekim” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak milli değer, kültür mirasına sahip çıkmak, paylaşımcı olmak ve estetik duyguları geliştirmek şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir. İncelenen “Milli Kültür” başlıklı metninde değerlerle alakalı olarak milli değer, kültür mirasına sahip çıkmak ve sorumluluk, alışkanlık şeklinde değerler verilmiştir. İncelenen 3. Tema da “Türkiye’ım Benim Cennetim” metni ve “Düğün Yemeği” metni 7 değerle en fazla değere sahip metindir. “Bayram Armağanı” metni 6 değerle ikinci sırada yer almaktadır. En az değere sahip metin ise “Bizim Nasrettin Hoca” 2 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerleridir.

Araştırmanın 4. Temasında yer alan 4 metinde toplam 16 değer görülmektedir. İncelenen “Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor” başlıklı okuma metninde milli değer, sorumluluk ve kültürel mirasa sahip çıkma değerleri verilmiştir. İncelenen “Doğum Tarihimi Sen Söyle!” başlıklı okuma metninde milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerlerinin verildiği görülmektedir. İncelenen “Atatürk’n Kişiliği ve özellikleri” başlıklı okuma metninde alışkanlık, vatanseverlik, cesaret-liderlik, dürüstlük ve zgven değerlerinin verildiği görülmektedir. İncelenen “Atatürk Sevgisi” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak milli değer, kültür mirasına sahip çıkmak ve estetik duyguları geliştirmek şeklinde değerlerin verilmiştir. İncelenen 4. Tema da “Atatürk’n Kişiliği ve özellikleri” metni 7 değerle en fazla değere sahip metindir. “Gazi Dede Cumhuriyeti Anlatıyor” metni 4 değerle ikinci, “Atatürk Sevgisi” 3 değerle üçüncü sırada yer almaktadır. En az değere sahip metin ise “Doğum Tarihimi Sen Söyle!” 2 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise milli değer, kültürel mirasa sahip çıkma ve cesaret-liderlik değerleridir.

Araştırmanın 5. Temasında yer alan 5 metinde toplam 17 değer görülmektedir. İncelenen “Yerli Malı” başlıklı okuma metninde milli değer ve kültürel mirasa sahip çıkma değerlerinin verildiği görülmektedir.

İncelenen “Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü” başlıklı okuma metninde çalışkanlık değeri verilmiştir. İncelenen “Keloğlan ve Sihirli Tas” başlıklı okuma metninde sevgi değeri, sorumluluk değeri, zıt veya örtük değer olarak alçakgönüllülük değeri, kanaatkârlık, dürüstlük ve çalışkanlık değerleri verilmiştir. İncelenen “Enerji Tasarrufu Haftası” başlıklı okuma metninde bilimsel değer, sorumluluk ve kültürel mirasa sahip çıkma değerleri verilmiştir. İncelenen “Tutumlu Çocuklar” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak kanaatkârlık değeri, çalışkanlık ve estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir. İncelenen 5. Tema da “Keloğlan ve Sihirli Tas” metni 8 değerle en fazla değere sahip metindir. Bu metinden sonra 3'er değerle “Enerji Tasarrufu Haftası” ve “Tutumlu Çocuklar” metinleri gelmektedir. En az değere sahip metin ise “Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü” 1 değerdir. Değerlerden en fazla rastlanan ise alçakgönüllülük ve çalışkanlık değerleridir.

Araştırmanın 6. Temasında yer alan 5 metinde toplam 11 değer görülmektedir. İncelenen “Hastane Günlerim” başlıklı okuma metninde temizlik ve sorumluluk değerleri verilmeye çalışılmıştır. İncelenen “Bezirgânbaşı” başlıklı okuma metninde arkadaşlık, milli kültür ve sorumluluk değerinin verilmeye çalışıldığı görülmektedir. İncelenen “Temizlik Malzemeleri” başlıklı okuma metninde yardımlaşma ve alçakgönüllülük değerleri verilmiştir. İncelenen “Beslenme” başlıklı okuma metninde sorumluluk değeri verilmiştir. İncelenen “Dişler” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak temizlik, sorumluluk ve estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir. İncelenen 6. Tema da değerlerden en fazla sorumluluk değerinin verildiği görülmektedir. En fazla değere sahip metnin ise “Bezirganbaşı” ve “Dişler” metinleridir.

Araştırmanın 7. Temasında yer alan 5 metinde toplam 12 değer görülmektedir. İncelenen “Ya Tutarsa!” başlıklı okuma metninde kültürel

mirasa sahip çıkma değeri verilmiştir. İncelenen “Üç Elma, Dört Öğrenci” başlıklı okuma metninde adil olmak, paylaşımcı olmak ve dürüstlük değerleri verilmiştir. İncelenen “Robot” başlıklı okuma metninde bilimsel değer verilmektedir. İncelenen “Dondurmayı Külahta Sunmayı İlk Kim Düşündü?” metninde bilimsel değer ve paylaşımcı olmak değerleri verilmiştir. İncelenen “Okulumuz” başlıklı şiir metninde değerlerle alakalı olarak dostluk, sevgi, güven, iyimserlik ve estetik duyguların geliştirilmesi şeklinde değerlerin verildiği görülmektedir. İncelenen 7. Tema da değerlerden en fazla bilimsel değer ve paylaşımcı olmak değerlerinin verildiği görülmektedir. En fazla değere sahip metnin ise “Okulumuz” başlıklı metindir.

2. sınıf Türkçe ders kitabının tamamına baktığımızda ise “ sevgi” değerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tartışma

Edebi eserler nesillere aktarılması istenilen kültür ve değerlerimiz için okuyucunun kullanacağı temel ve vazgeçilmez araçlardan biridir. Bu bağlamda Türkçe dersi metinleri öğretilmek istenen bilgilerin aktarımında önemli bir rol üstlenmektedir.

Bu araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitaplarının değerleri eğitimi açısından incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlara göre bir değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada metinler içerisinde bulunan değerler sayısal verilerle sunulmuştur.

Araştırma sonucunda aşağıdaki öneriler verilebilir;

1. Metinlerin çocukların seveceği ve ilgisini çekeceği nitelikte olması ön görülmektedir.
2. Metinlerin genel kavramlarla aktarımıyla birlikte hayal güçlerine de daha çok hitap etmesi gerektiği düşünülmektedir.

3. Metinlerin basitten karmaşığa doğru sıralanması gerekmektedir. “Milli Kùltürümüz”, “Milli Mücadele ve Atatürk” ve “Vatandaşlık Bilinci” temalarında bulunan metinlerin konularının daha karmaşık ve detaylı işlenmesi nedeniyle “Sağlık Spor ve Oyun” ve “Bilim ve Teknoloji” temalarının ardına alınabileceği önerilebilir.

4. “Bilim ve Teknoloji” temasında günümüzdeki gelişmelerden daha çok bahseden metinlerin bulunması önerilebilir.

5. Her metin türünün önemini vurgulamak amacıyla şiir, hikaye ve masal gibi türlerin eşit oranda dağılımının sağlanması önerilebilir.

6. Doğal afet bilincini oluşturmak amaçlı, doğal afetlerin öncesinde ve sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili bilgilendirici metinlerin kitap içerisinde bulunması önerilebilir.

7. Sanat ve sanatçıya verilen önemi anlamak açısından kùltürümüzün önemli isimlerine daha çok yer verilmeli ve başarı hikayeleri ile örnek davranışlarının anlatıldığı metinlerin bulunması gerektiği önerilebilir.

8. İncelenen ders kitabında sevgi, milli kùltür, kùltürel mirasa sahip çıkma değerleri oldukça rastlanırken; empati ve bağımsız ve özgür düşünebilme değerlerinin hiç kullanılmadığı görülmüştür. Bu açıdan ders kitabı hazırlanırken bunlara dikkat edilmesi önerilebilir. Kişiliğinin oluşmaya başladığı bu dönemde en önemli değer yargılarından biri olan empati kurma becerisini geliştirmeye yönelik metinlerin bulunmaması kitap içerisinde bir eksiklik.

Aynı şekilde hiç bir ülkenin himayesine girmeden, toplumun yek vücut olarak kazandığı bu topraklarda yetişen bir bireyin bağımsızlığına ve özgürlüğüne düşkünlüğü yadsınamaz. Yine bu değer kavramlarının verilmediği metinler kitap için bir eksiklik olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Değer öğretiminde yeni yaklaşımlar, ilköğretim sosyal bilgiler dersi (4. 5. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. Kademedeki gerçekteşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akbaş, O. (2011). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Toy ve A. Öcal (editörler), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem Akademi: Ankara.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *JASSS*, N: 42, s: 361-384.
- Altun, M. (2004). Türk atasözleri üzerine semantik bir inceleme. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(21), 79-91.
- Aral, D. (2008). *MEB'in hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aybay R. (2006). *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları
- Aydın, M. Z. (2003). Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(5), 154-158.

- Aydın, M. Z. ve Gürler, A. Z. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Aydın, M.Z. (2006). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Başaran, İ. E. (2013). *Eğitim bilimine giriş*. (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmeni Sempozyumu'nda sunulmuştur. Çanakkale.
- Binbaşıoğlu, C. (1988). *Eğitime giriş*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çalışkan, A. (2016). *İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi
- Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7, 8. Sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Turkish Studies Dergisi*, 6 (2), 413-424.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık

Çevik, Y. (2014). *Türkçe Öğretim Programlarında Değerler ve Dede Korkut Hikâyelerinin Değerler Açısından İncelenmesi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi

Demircioğlu, C. (1997). *Eğitime bilimsel yaklaşım*. L. Küçükahmet (editör), Eğitim bilime giriş. Gazi Kitabevi Yayıncılık: Ankara.

Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Demirhan, C.İ. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dey, I. (1993). *Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists*. London: Routledge Publications

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlâki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Dilmaç, B. Bozgeyikli, H. Ve Çakılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 65-92

Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). *Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (2), 77.

Doğanay, A. (2007). *Değerler eğitimi*. C. Öztürk (Editör), hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım (s. 255-286). Pegem A Yayıncılık: Ankara.

Doğanay, A. (2011). *"Değerler eğitimi" sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Erdem, A.R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1 (4), 56.
- Fraenkel, J.R. ve N.E. Wallen (2000). *How to Design and Evaluate Research in Education*. (4th Edt.) Boston: McGraw-Hill.
- Gereken, H. (2018). *5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. (4. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güven, A.Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitim öğretim ve bilim araştırmaları dergisi*, 6 (18), 4-9.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). *Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğilimleri*. R. Kaymakcan ve diğerleri (editörler),

Değerler Ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu. İstanbul: Dem Yayınları.

Kâhya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yüksek Lisans

Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies Dergisi*, 6 (1), 1398-1412.

Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: A.Ü.S.B.F. ve Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi.

Kaymakcan R. ve Meydan H. (2016). *Ahlak, Değerler ve Eğitimi*, İstanbul: Dem Yayınları

Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). *Değerler eğitimi*. Karabük: Denem Yayınları.

Koç, M. (2013). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi

Köknel, Ö. (1995). *Hoşgörünün ruhsal ve toplumsal temelleri, hoşgörü ve eğitim*. Ankara: TED Yayınları.

MEB, (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara

MEB. (2006). *Türkçe dersi öğretim programı kılavuzu*. Ankara.

MEB. (2010). *18. Milli Eğitim Şurası Kararları*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara

- Numanoğlu, G. (1999). Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-II: Bilgi Toplumu ve Eğitimde Yeni Kimlikler, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 32(1-2), 341-350
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözluğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözluğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Özel, A. (2015). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerler ile ilgili algılarının incelenmesi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi
- Saban, A. (2002). *Öğrenme ve öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar. (2. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program : Düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sarıkaya, C. (2018). *Muzaffer İzgü'nün 1970-80 yılları arasında yayınladığı Yedi Öykü kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Yüksek Lisans
- Seyyar, A. (2004). *Davranış Bilimleri Terimleri Sözluğü*. Beta Yayınları, İstanbul
- Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim 1. kademe Türkçe ders kitaplarında değerlerin incelenmesi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Sönmez, S. (2004). Eğitim ve tecrübenin değeri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (9), 351-364

Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications

Şahin. N. (2015). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Tahiroğlu, M. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: ilkokul 4. Sınıf*. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s. 339-366). Pegem- A Yayıncılık: Ankara.

Taşdelen, V. (2003). Eğitimde Kuram ve Uygulama Bağının Kurulmasına Yönelik Felsefi Bir Araştırma, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 151-166

TDEP (2018). *Türkçe Dersi Eğitim Programı*, <http://ttkb.meb.gov.tr/>

TDK (1988). *Türkçe sözlük*. (8. Baskı) Ankara: Türk Dil Kurumu

TDK (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu

TDK (2019), *Büyük Türkçe Sözlük*, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

TDÖP (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*, <http://ttkb.meb.gov.tr/>

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Bilim Yayıncılık.

Turan, R. ve Ulusoy, K. (2016). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy K. ve Arslan A. (2016). *Değerli Bir Kavram Olarak Değer Ve Değerler Eğitimi*, (Ed.) R. Turan ve K. Ulusoy, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi

Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

UNESCO. (2005). Learning to do: Values for learning and working together in a globalized world. L. R. Quisumbing And J. Leo (Eds.). Bonn, Germany: UNESCO-UNEVOC. Retrieved July, 15, 2018

UNESCO. (2010). *Living Values Education Overview*, www.livingvalues.net

UNICEF (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, <https://www.unicef.org>

Uygun, N. ve Dönmez, Ö. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde ahlâki muhakeme yaklaşımı ile değer öğretimi*. 8. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuştur. Eskişehir, s. 414-425.

Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2012), 1-15.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	FATMA ALICI	İmza:	
Doğum Yeri:	AVUSTRALYA		
Doğum Tarihi:	03.04.1991		
Medeni Durumu:	EVLİ		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	ATAKENT İÖÖ		ANKARA	1997-2002
Ortaöğretim	ATAKENT İÖÖ		ANKARA	2002-2005
Lise	KURTULUŞ LİSESİ		ANKARA	2005-2009
Lisans	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ	Sınıf Öğretmenliği	KONYA	2010-2014
Yüksek Lisans				
İş Deneyimi:	Özel Diltaş İÖÖ			
Tel:	05448080891			
Adres	Diltaş Eğitim Kurumları Selçuklu/Konya			